

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova KSP

Diplomová práce

Ekonomický rozvoj Středočeského kraje v souladu s ochranou životního prostředí

Vypracovala: Bc. Anna Benešová
Vedoucí práce: Ing. Petra Pártlová, Ph.D.
České Budějovice 2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna BENEŠOVÁ**
Osobní číslo: **E12729**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Řízení a ekonomika podniku**
Název tématu: **Ekonomický rozvoj Středočeského kraje v souladu s ochranou životního prostředí**
Zadávací katedra: **Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem diplomové práce je posouzení ekonomického rozvoje Středočeského kraje z hlediska míry souladu se zásadami ochrany životního prostředí. Dále pak na základě charakteristiky přírodních a ekonomických podmínek s využitím indikátorů ekonomického rozvoje a SWOT analýzy navrhnout opatření, vhodná pro zajištění budoucího ekonomického rozvoje Středočeského kraje.

Metodika práce:

1. Studium odborné literatury vybrané problematiky. Úvod do problematiky, literární rešerše (ekonomický rozvoj, trvale udržitelný rozvoj, obecné vysvětlení pojmů)
2. Charakteristika Středočeského kraje (přírodní podmínky, životní prostředí, ekonomika kraje, obnovitelné zdroje energie)
3. SWOT analýza Středočeského kraje
4. Návrh programu pro rozvoj ekonomiky kraje v souladu s ochranou životního prostředí
5. Vyhodnocení a závěry

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Cíle a metodika, 3. Literární přehled, 4. Řešení problematiky, 5. Provedení analýzy, 6. Návrhová část, 7. Závěr, 8. Resumé, 9. Použitá literatura, 10. Přílohy

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **50-70 stran, dle možností**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

1. ADAMČÍK, Stanislav. Regionální politika a management regionů, obcí a měst. Ostrava: VŠB-TU, 2003. ISBN 80-7078-837-2. REMTOVÁ, Květa. Trvale udržitelný rozvoj a strategie ochrany životního prostředí. Ostrava: Vysoká škola báňská, 1996. ISBN 80-85368-93-5.
2. MEZŘICKÝ, Václav. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-003-8.
3. VARADZIN, František. Ekonomický rozvoj a růst. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, c2004, 329 s. ISBN 80-864-1961-4.
4. ROLÍNEK, Ladislav, ŘEHOŘ, Petr. Strategic management and measurement of competitiveness of regions on example of countries EU. In: Journal of Central European Agriculture. South Bohemia University: České Budějovice, 2008, s. 17-22. vol.9. ISSN 1332-9049.
5. ASEFA, Sisay. The economics of sustainable development. Kalamazoo, Mich.: W.E. Upjohn Institute for Employment Research, 2005, vii, 191 p. ISBN 08-809-9321-9.
6. SZŰCS, István, J. Sándor ZSARNÓCZAI. Economics of sustainable agriculture. Gödöllő: Szent István University Publishing, 2012. ISSN 2062-445X.

Internetové odkazy:

<https://www.kr-stredocesky.cz>

<https://www.middleczech.cz>

<https://www.nature.cz>

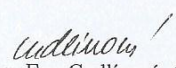
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Petra Pártlová, Ph.D.**
Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. srpna 2014**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studená 13 (25)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 16. června 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci Ekonomický rozvoj Středočeského kraje v souladu s ochranou životního prostředí jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Trhovém Štěpánově, dne

.....
Bc. Anna Benešová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Ing. Petře Pártlové, Ph.D. za odborné vedení a cenné připomínky při zpracování.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Ekonomický rozvoj.....	6
2.1	Rozvoj.....	6
2.2	Ekonomický rozvoj.....	7
2.3	Regionální rozvoj.....	8
2.3.1	Teorie regionálního rozvoje.....	9
2.3.2	SWOT analýza jako nástroj hodnocení regionu.....	15
2.3.3	Indikátory regionálního rozvoje.....	17
2.3.4	Rekreace, turistika a cestovní ruch.....	20
3	Trvale udržitelný rozvoj.....	22
3.1	Pojem trvale udržitelný rozvoj.....	22
3.2	Historický kontext trvale udržitelného rozvoje.....	22
3.3	Ekonomické aspekty trvale udržitelného rozvoje.....	24
4	Cíl a metodika práce.....	25
4.1	Cíl práce.....	25
4.2	Metodika práce.....	25
5	Charakteristika Středočeského kraje.....	27
5.1	Přírodní podmínky kraje.....	27
5.1.1	Geologická charakteristika.....	27
5.1.2	Geomorfologická charakteristika.....	27
5.1.3	Pedologická charakteristika.....	28
5.1.4	Klimatická charakteristika.....	28
5.1.5	Hydrologická charakteristika.....	28
5.1.6	Vegetace.....	29
5.2	Životní prostředí kraje.....	29

5.2.1	Ochrana ovzduší	30
5.2.2	Odpadové hospodářství.....	31
5.2.3	Vodní hospodářství	31
5.2.4	Rybářství a myslivost.....	32
5.2.5	Zemědělství.....	33
5.2.6	Lesnictví.....	34
5.2.7	Ochrana přírody a krajiny	35
5.2.8	Integrovaná prevence, osvěta a vzdělávání.....	36
5.3	Ekonomika kraje	38
5.3.1	Vývoj a význam průmyslu.....	38
5.3.2	Vývoj a význam zemědělství	39
5.3.3	Doprava a cestovní ruch	41
5.3.4	Ekonomický rozvoj.....	43
5.3.5	Sociální rozvoj	44
5.3.6	Environmentální rozvoj	46
5.3.7	Organizace rozvoje Středočeského kraje	49
5.3.8	Podpora ekologicky šetrného hospodaření	50
6	Obnovitelné zdroje energie	54
6.1	Podpora obnovitelných zdrojů energie.....	54
6.1.1	Nástroje podpory obnovitelných zdrojů energie.....	54
6.1.2	Význam obnovitelných zdrojů energie ve Středočeském kraji	56
7	Nadnárodní programy podpory rozvoje regionu	62
8	SWOT analýza.....	76
9	Návrh programu dalšího rozvoje Středočeského kraje	81
9.1	Program rozvoje Středočeského kraje v souladu se zásadami ochrany životního prostředí	81
10	Závěr a diskuze	90

I. Summary and keywords.....	94
II. Seznam použitých zdrojů.....	95
III. Seznam tabulek a grafů.....	105
IV. Seznam příloh	106

1 Úvod

Pro analýzu ekonomického rozvoje regionu v souladu s ochranou životního prostředí jsem si vybrala Středočeský kraj. Je to kraj, ve kterém v současné době žiji a kde bych i v budoucnu chtěla žít a pracovat.

Středočeský kraj je největším regionem České republiky. Jeho zvláštností oproti jiným regionům je fakt, že v jeho středu leží hlavní město Praha, kde má kraj své řídicí centrum – krajský úřad. Z hlediska územně-správního však hlavní město Praha tvoří samostatný kraj se samostatnými řídicími strukturami zcela mimo správní působnost Středočeského kraje. Přesto má Praha na ekonomiku a životní prostředí Středních Čech zásadní vliv, a to z hlediska nabídky pracovních příležitostí, dopravní infrastruktury, nabídky služeb i možností kulturního vyžití obyvatel. Na druhou stranu je ale Praha také významným zdrojem znečištění ovzduší v souvislosti s rozvinutým průmyslem a s dopravní zátěží vzhledem ke každodenní migraci obyvatelstva za prací či naopak za venkovskou rekreací. Problémem z hlediska dopadu na životní prostředí je také fakt, že se rozloha hlavního města neustále zvětšuje, v jeho bezprostředním okolí dochází k masivní výstavbě výrobních a skladových prostor i satelitních sídel. Tento jev má za následek značný a velmi pravděpodobně nevratný úbytek kvalitní, zemědělsky využitelné půdy a také výrazný nárůst počtu obyvatel obcí v bezprostředním okolí Prahy, kde však mnohdy chybí odpovídající infrastruktura.

Dalším typickým znakem Středočeského kraje je jeho nestejnorodý charakter. Na jedné straně úrodný a historicky převážně zemědělský sever a severozápad (zejména Polabí, Mělnicko, Kolínsko), kde ale v poslední několika desetiletích došlo také k velkému rozvoji průmyslové výroby (Mladoboleslavsko, Neratovicko, Kolínsko) s dopady na životní prostředí i charakter osídlení. Dále historicky tradičně průmyslový západ kraje (Kladensko, Berounsko, Kralupy nad Vltavou). A na konec jih a jihovýchod kraje se značným zastoupením lesů a s orientací na zemědělskou produkci méně náročných plodin (brambory, řepka, mák) a s nepříliš četnou průmyslovou výrobou. Do těchto charakteristik dále vstupují vnější ekonomické zásahy státních institucí i politika Evropské unie, které přímo ovlivňují rozvoj jednotlivých odvětví zemědělství i průmyslu a tím i rozvoj určitých regionů v rámci Středočeského kraje. Na jedné straně tak dochází k mnohdy až neúměrné podpoře určitých odvětví, což můžeme vidět například u podpory výroby energie z obnovitelných zdrojů (takzvaný solární boom, povinné přidávání biopaliv do

pohonných hmot), na druhé straně ale zároveň dochází k útlumu mnohdy konkurenceschopných producentů například v odvětví cukrovarnictví či vinařství. Jak pozitivní, tak negativní vliv vnějších ekonomických zásahů se samozřejmě odráží v dopadu na životní prostředí, hustotu osídlení i na charakter krajiny regionu. Proto je předpověď výhledu ekonomického rozvoje jakéhokoliv regionu České republiky vždy velmi nejistá a úzce souvisí s mírou vnějších zásahů státních i nadstátních institucí do ekonomiky regionu.

2 Ekonomický rozvoj

2.1 Rozvoj

Pro samotnou definici ekonomického rozvoje je důležité nejprve vymezit význam samotného slova rozvoj. Dle Greiga, Hulmeho a Turnera (2007) můžeme na rozvoj pohlížet z několika hledisek:

- Rozvoj jako růst a dostatek – první a tedy i nejstarší pojetí významu slova rozvoj. Toto hledisko definuje ekonomický růst jako podmínku pro ekonomický rozvoj.
- Rozvoj jako udržitelnost – zde je rozvoj chápán jako vyvážený vztah lidstva na jedné straně a přírody na straně druhé.
- Rozvoj jako bezpečnost – důležitým aspektem bezpečnosti státu i jednotlivce je přiměřený rozvoj sousedních zemí, respektive sousedních jednotlivců.
- Rozvoj jako Polárka (hvězda) – vychází z přesvědčení, že samotný rozvoj vždy směřuje k určitému cíli, kterým je dosažení standardu rozvinutých zemí.
- Rozvoj jako iluze – tento pohled odráží relativnost v chápání samotného rozvoje s ohledem na vyspělost státu a bohatství (chudobu) většiny obyvatel v určitém regionu.
- Rozvoj jako svoboda – v tomto pojetí je rozvoj brán jako cíl veškerého lidského snažení, je chápán jako cesta k ekonomické a politické svobodě.

V mé práci bude následně chápán rozvoj jako růst a dostatek – tedy rozvoj ekonomický a dále rozvoj jako udržitelnost, kde bude objasněna teorie trvale udržitelného rozvoje s ohledem na životní prostředí. Pro posouzení vývoje samotného regionu bude také definován rozvoj regionální.

2.2 Ekonomický rozvoj

Pod pojmem ekonomický rozvoj rozumíme dle Varadzina (2004) sled změn vlastních ekonomických mechanismů a jejich logického uspořádání s ohledem na to, jak jednotlivé součásti systému uspokojují společenské potřeby. Z hlediska vědeckého pojetí existují tři základní koncepce ekonomického rozvoje:

1. Koncepce přibližování se k dokonalému ideálnímu stavu. Ekonomický rozvoj je zde chápán jako neustálé směřování k ideálu (například ideálnímu tržnímu mechanismu či jinému ideálnímu uspořádání). Typická pro tuto koncepci je časová návaznost ekonomických systémů tak, že následný ekonomický systém je bližší ideálu než systém předchozí (hierarchizace systémů).
2. Koncepce ekonomického rozvoje jen jako charakteristické vlastnosti ekonomické reality. Podle této koncepce vývoj ekonomiky nikam záměrně nesměřuje, žádný ideální stav neexistuje. Systém pouze v určitých podmínkách nabývá určitých charakteristických forem. Tato koncepce přenáší představy o vývoji přírody na vývoj ekonomik. Určité modely a ideály jsou pouze nástrojem lidského myšlení, které se snaží ekonomický rozvoj nějakým způsobem pochopit.
3. Koncepce neexistence vývoje. Pro tuto teorii je typická představa rozvoje jako neustálého nahodilého pohybu, do něhož se člověk uměle snaží vnést představu vývoje.

Ekonomický rozvoj je tedy širokým pojmem, který v sobě zahrnuje ekonomický růst a také strukturální změny v čase.

- Ekonomický růst – je kvantitativní změnou měřitelnou ekonomickými ukazateli. (Hudec & Urbančíková & Džupka & Šebová & Klímovský & Suhányi & Želinský, 2009) Dalo by se říci, že představuje proces, kdy roste schopnost ekonomiky produkovat zboží a služby. A právě proto se růst vyjadřuje pomocí reálných ekonomických veličin. Nejčastěji je ekonomický růst vyjadřován pomocí hrubého národního produktu v konstantních cenách. (Tluchoř, 2011)
- Strukturální změny – jedná se o změny především technicko-ekonomického a sociálně-ekonomického typu, které probíhají například v oblasti zaměstnanosti, vlastnických vztahů či životní úrovně. (Nedomlelová, 2008) Strukturální změny indikují, že rozvoj není pouze ekonomickým jevem, ale zahrnuje v sobě i jiné aspekty. (Tluchoř, 2011)

Ekonomický rozvoj je tedy klíčovým předpokladem budoucího ekonomického růstu. Bez inovací a strukturálních kvalitativních změn není možné zabezpečit dlouhodobý růst. Na druhé straně růst ovlivňuje potřebu změn v ekonomice, zakládání nových organizačních jednotek a vývoj nových produktů a služeb. Obě dvě kategorie podporují zvyšování produktivity a efektivnosti výroby a jsou navzájem provázané. (Hudec, Urbančíková, Džupka, Šebová, Klímovský, Suhányi & Želinský, 2009) Přitom ale stále platí, že ekonomický rozvoj je obsáhlejší kategorií než ekonomický růst. (Nedomlelová, 2008)

2.3 Regionální rozvoj

Před vymezením samotného pojmu regionálního rozvoje je třeba primárně vymežit region, na který se zaměřuje a následně aplikuje. Bráno z pohledu společenských věd je region homogenní soudržná oblast vymezená podle relevantních kritérií (např. etnická, kulturní, jazyková, klimatická, administrativní, politická apod.), kterými se odlišuje od ostatních regionů. (Faltová Leitmanová, 2012) Podle Ústavy České republiky, článek 99, je území České republiky rozděleno na základní územní samosprávné celky (obce) a vyšší územní samosprávné celky – kraje. (www.sbirkazakonu.cz, 20. 11. 2013)

Pro účely této práce je regionální rozvoj aplikován na Středočeský kraj, který je největším ze 14-ti samosprávných krajů České republiky.

Pojem regionální rozvoj lze popsat jako trvale probíhající proces, který směřuje k určitému cíli, obvykle k bodu rovnováhy. Jedná se o proměnnou, která má širší význam než jen ekonomický (hospodářský) růst, který se nezaobírá některými doplňkovými faktory, například šedou ekonomikou, deformacemi cen zboží a služeb nebo újmami na životním prostředí a lidském zdraví. Navíc je veličinou průměrnou, z níž nemusí být patrné mnoho nerovnoměrností. (Tluchoř, 2011) Lze jej také chápat jako pozitivní vývoj klíčových socioekonomických složek regionu, které jsou zároveň vymezeny určitými parametry:

- Územně prostorové vymezení sledovaného regionu - z hlediska úrovně prostorového vymezení můžeme rozlišit úroveň národní, regionální a místní.
- Časové období rozvoje regionu – z časového hlediska lze vymežit strategické, taktické a operativní pojetí regionálního rozvoje.
- Postup rozvoje v jednotlivých krocích – to, které složky budou na sledovaném území podporovány a které upozaděny, tj. jakým způsobem bude region

rozvíjen, záleží na faktorech objektivních i subjektivních. Zatímco objektivní faktory jsou exaktně stanovitelné na základě socioekonomických charakteristik, subjektivní faktory závisí na individuálním přístupu realizátorů, společenské objednávce, politickém zadání, apod.

- Organizace a řízení regionálního rozvoje – k realizaci jednotlivých rozvojových kroků můžeme přistoupit autoritativně (nařízením), konsensuálně (všeobecnou společenskou shodou), případně kombinací obou přístupů. (Kolektiv autorů, 2004)

Regionální rozvoj je třeba vždy vymezit na základě stanovených hodnotících kritérií. (Ježek, 1998)

Ministerstvo pro místní rozvoj (2006) regionální rozvoj definuje jako

„růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování popřípadě zmírňování regionálních disparit.“

2.3.1 Teorie regionálního rozvoje

Pod pojmem teorie regionálního rozvoje rozumíme ucelený systém, pomocí kterého můžeme vysvětlit a pochopit, jak působí základní faktory, subjekty, mechanismy i další souvislosti v systému regionálního rozvoje. Problematika regionálního rozvoje v současnosti nabývá na významu vlivem vnitřních i vnějších příčin. K vnitřním příčinám patří zejména prohlubující se regionální rozdíly v rámci České republiky (z hlediska životní úrovně, míry nezaměstnanosti, stavu životního prostředí, kvality regionálních operačních strategií apod.). Mezi vnější příčiny řadíme zejména praktickou realizaci zásad moderní regionální politiky po vstupu České republiky do Evropské unie s maximální snahou o efektivní čerpání prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie, plnění mezinárodních závazků apod.

Teorie regionálního rozvoje se tvořily desítky let a za tuto dobu již prošly mnohými fázemi vývoje. (Wokoun, 2008)

Jako tradiční dělení teorií lze uvést konvergenční teorii neboli teorii regionální rovnováhy. Tento přístup je založen na názoru, že základní a přirozená tendence vývoje regionů je postupné vyrovnávání rozdílů mezi nimi (proces nivelizace). Opakem tohoto přístupu je pak teorie divergenční neboli teorie regionální nerovnováhy. Ta vychází z názoru, že rozdíly mezi regiony se v průběhu vývoje spíše zvyšují. Tento vývojový proces se nazývá procesem diferenciací. (Kmentová, 2011)

Další členění teorií vychází z obecných rozvojových teorií, většinou ekonomických, jako jsou neoklasický a neoliberalní přístup, keynesiánský přístup a institucionální přístup. (Ponikelský & Koštejnová, 2008)

Za nejstarší součást teorií regionálního rozvoje lze považovat lokalizační teorie. (Blažek & Uhlíř, 2002)

Neoklasické a neoliberalní teorie regionálního rozvoje

Počátky rozvoje neoklasické teorie sahají do poslední třetiny 19. století a souvisí s tzv. marginalistickou revolucí v ekonomii. Hlavními zakladateli této teorie, která stojí na mikroekonomických základech, jsou francouzský matematický ekonom León Walras (www.wikipedia.org, 21. 11. 2013) a jeden z nejuznávanějších anglických ekonomů 19. století Alfred Marshall. (www.wikipedia.org, 21. 11. 2013) Neoklasické teorie vycházejí z předpokladů neoklasické ekonomie a zkoumají reakce ekonomických subjektů na změny podmínek v tržním prostředí. Odmítají státní zásahy a vycházejí z víry v autoregulační schopnost tržních mechanismů.

Neoliberalní teorie vznikly v reakci na ekonomickou krizi západních ekonomik, která proběhla v 70. letech zejména v důsledku tzv. ropné krize. Vycházejí z neoklasické myšlenky samoregulace trhu s odmítáním státních zásahů, ovšem s doplněním o makroekonomickou stránku věci. (Sedláčková, 2009)

- Lokalizační teorie

Lokalizační teorie vycházejí z neoklasického přístupu a počátky jejich vzniku lze zařadit již do první poloviny 19. století. Sloužily ke zkoumání lokalizace ekonomické aktivity subjektů a jejich prostorového rozmístění v rámci určité oblasti, odvětví apod. Zabývají se tedy problémem prostorové ekonomiky, jinak řečeno se pokoušejí vysvětlit zákonitosti rozmístování ekonomických subjektů. Byly aplikovány na výzkum rozmís-

tění subjektů v zemědělství a průmyslu. (Ponikelský & Koštějnová, 2008) Lokalizační teorie lze rozdělit na čtyři základní směry.

První směr je zaměřen na zkoumání lokalizačních rozhodnutí jednotlivých firem z hlediska tzv. lokalizačních faktorů (např. cena pracovní síly, dopravní náklady, výskyt nalezišť surovin) a také z hlediska vnějších úspor. Vnější úspory jsou dosaženy prostřednictvím existence jiných subjektů a nebo z veřejných zdrojů. Patří sem vzájemné sdílení trhu práce, využití technologií blízkých firem nebo využití specializované infrastruktury dodavatelsko-odběratelských vztahů. Obecně mohou být povahy finanční i nefinanční.

Druhý směr se zabývá zkoumáním vzájemného dopadu lokalizačních rozhodnutí jednotlivých firem. Zde lze zmínit Hotellingův model konkurenčního boje firem o tržní prostor. (Ročková, 2011) Podle něj se i malé firmy pokoušejí o dosažení monopolního postavení, ovšem jen na omezeném prostoru. Výsledkem konkurenčního boje o tento omezený prostor je dosažení rovnovážného stavu, přičemž každá změna chování konkurenčních subjektů vede k nastolení nové rovnováhy. Tento model lze aplikovat například také v politické soutěži o hlasy voličů. (www.ingrimayne.com, 21. 11. 2013)

Třetí směr klade důraz na individuální přístup jednotlivých subjektů a vychází z behaviorálních vzorců chování, které vycházejí z neustálého přijímání a vyhodnocování podnětů a schopnosti učit se. (Kacur, 2010) Nedostatkem tohoto směru je, že jsou opomíjeny vlivy, které stojí mimo jedince a ovlivňují jeho chování.

Čtvrtý směr se zabývá zkoumáním prostorového uspořádání ekonomiky jako celku. Vychází z Christallerovy teorie centrálních míst, která se zabývá umístěním a velikostí měst v sídelním systému. Předpokládá racionální chování jednotlivých účastníků (zákazníci, vlastníci firem), relativně stejnorodé fyzicko-geografické podmínky a jejím výstupem je teoreticky optimální prostorová organizace.

Na lokalizační teorie pak úzce navazují teorie prostorové rovnováhy. Jejich základem je tvrzení, že za základní motivaci firem se již nepovažuje minimalizace nákladů, ale maximalizace zisku. (Ročková, 2011)

- **Jednosektorový model**

Jednosektorový model je založen na předpokladu, že meziregionální pohyb na trhu produkčních faktorů bude v případě kapitálu směřovat do oblastí, kde je předpokládán nejvyšší výnos. V případě meziregionálního pohybu pracovní síly bude její meziregionální pohyb směřovat naopak do oblastí s nejvyššími mzdami. Tento protisměrný pohyb kapitálu a pracovní síly tak přispívá ke stírání rozdílů mezi jednotlivými regiony. Jednosektorový model může platit za zjednodušeného předpokladu homogenity ekonomik regionů zejména v dlouhodobém časovém horizontu.

- **Dvousektorový model**

Dvousektorový model již nepředpokládá nerealistickou homogenitu ekonomik jednotlivých regionů a připouští, že meziregionální pohyb kapitálu a pracovní síly může probíhat jedním směrem až do dosažení nového bodu rovnováhy. Dále tento model uvažuje exportní specializaci regionů, která může přinášet prohlubování meziregionálních rozdílů díky různým stupnům technického pokroku v různých odvětvích. Úskalí dvousektorového modelu ale spočívá v tom, že pracuje s několika v praxi nereálnými předpoklady:

- model předpokládá dokonalou informovanost všech ekonomických subjektů, dokonalou geografickou mobilitu výrobních faktorů a také dokonalou pružnost cen
- je možný snadný přesun pracovních sil mezi jednotlivými sektory
- institucionální faktory regionálního rozvoje mají malý význam. (Hučka, Kutscherauer, Tománek, Sucháček & Tvrdoň, 2008)

Keynesiánské teorie regionálního rozvoje

Během 20. Století, zejména v souvislosti s nástupem hospodářské krize ve 30. letech, se postupně začaly objevovat pochybnosti o využití neoklasických přístupů regionálního růstu. Byly zpochybňovány samoregulační mechanismy trhu, teorie dokonalé konkurence i schopnost trhu postupně nalézat stav rovnováhy za předpokladu teoreticky plného využití disponibilních zdrojů. Ruku v ruce s tím se ekonomové postupně přikláněli k využívání aktivních zásahů státu do ekonomiky. Současně se pokoušeli vysvětlit cyklický vývoj tržní ekonomiky s ohledem na v praxi neúplné využívání všech jejích zdrojů. (Sedláčková, 2009) Za nejdůležitější je zde považováno zajištění dostatečné poptáv-

ky po zboží z daného regionu, což zároveň pro tento region přináší i teoreticky plnou zaměstnanost. (Ročková, 2011) Hlavním představitelem tohoto přístupu byl John Maynard Keynes, významný ekonom a profesor Cambridgeské univerzity, po němž je přístup také pojmenován. (www.wikipedia.cz, 22. 11. 2013)

Z keynesiánského přístupu k ekonomice vycházejí následující teorie regionálního rozvoje:

- Teorie exportní základny

Za rozhodující pro ekonomický rozvoj regionu jsou považována odvětví, která jsou orientována převážně na export, tedy na vývoz a prodej mimo hranice regionu. (Žítek, 2004) Dle Douglase Northa, který je považován za hlavního představitele této teorie, lze ekonomiku regionu z hlediska odvětví rozdělit do dvou sektorů. Exportní odvětví tvoří tzv. základní (exportní) sektor ekonomiky, který je považován za rozhodující. Druhý sektor tvoří doplňková a obslužná odvětví, která slouží k zabezpečení žádoucího vývoje základního sektoru. (Ročková, 2011)

- Teorie růstových pólů

Teorie růstových pólů pochází z období po skončení druhé světové války. Vychází z předpokladu, že nerovnoměrný vývoj je vývojem přirozeným. Ekonomický rozvoj se šíří z několika míst se značnou dynamikou růstu tak, že tato místa pozitivně ovlivňují rozvoj ekonomiky ve svém bezprostředním okolí. Zakladatel teorie francouzský ekonom F. Perroux jí výstižně objasnil následující tezí: „Skutečnost je taková, že růst se neobjevuje všude najednou, projevuje se v bodech, v pólech růstu, a to s různou intenzitou, šíří se různými kanály a s různými konečnými efekty pro národní hospodářství jako celek.“ (Adamčík, 1997) Dále tato teorie pracuje s rozdělením odvětví v rámci regionu na hnací a hnaná. Hnací odvětví se vyznačuje velkým rozvojem inovací a vznikem velkých firem, které prostřednictvím rozvojových impulsů pozitivně ovlivňují rozvoj jiných firem v hnaných odvětvích regionu. (Žítek, 2004)

- Teorie kumulovaných příčin

Teorie kumulovaných příčin pracuje rovněž s předpokladem nerovnoměrného vývoje regionů s tím rozdílem, že vzájemné nerovnoměrnosti mezi jednotlivými regiony nesměřují k vyrovnávání a rovnováze, ale naopak dochází k postupnému prohlubování meziregionálních rozdílů. V rámci jednotlivých regionů dochází k tzv. kumulativnímu procesu, kdy vyspělé regiony se rozvíjejí stále rychleji a méně rozvinuté stále pomaleji.

Za příčinu tohoto jevu je považována vzájemná spolupráce firem v rámci regionu, využití efektu vzájemné blízkosti, společné infrastruktury a vysoce kvalifikované a informované pracovní síly. Naopak v případě méně rozvinutých regionů dochází k tzv. vysávání úspor do regionů vyspělých a odlivu kvalifikované pracovní síly. Hlavním představitelem této teorie je švédský ekonom Gunnar Myrdal.

Institucionální teorie regionálního rozvoje

Tyto teorie vycházejí z předpokladů institucionální ekonomie, která klade důraz na objasnění příčin vzniku rozdílů a rozdílné dynamiky vývoje mezi ekonomikami jednotlivých zemí (regionů). (Krejčí, 2010) Na rozdíl od neoliberálních přístupů a keynesiánství institucionalismus neklade důraz na matematickou a statistickou analýzu souvislostí mezi ekonomickými jevy minulosti. Důraz klade na jedinečnost a neopakovatelnost ekonomické situace a vztahů mezi ekonomickými subjekty v určitém regionu a čase. Za základní otázku analýzy průběhu ekonomických procesů považují „jak?“ místo do té doby převažujícího „proč?“. Proto podle této teorie nemá smysl vytvářet teoretické, obecně platné modely chování ekonomických subjektů a naopak je třeba věnovat maximální pozornost analýze konkrétní společensko-ekonomické a politické situaci regionu (institucionálnímu uspořádání). Za zakladatele institucionální ekonomie je považován americký ekonom norského původu Thorstein Veblen. Zajímavostí je, že vystudoval ekonomii založenou na neoklasicistním přístupu, ale tyto myšlenky odmítl. (www.econlib.org, 30. 11. 2013)

- Teorie výrobních okrsků a flexibilní specializace

Tato teorie vznikla v Itálii koncem 70. let 20. století a vycházela ze specifických podmínek střední a severní Itálie. Zakladateli byli italští ekonomové Bagnasco, Becattini a Brusco, kteří zde popsali nadprůměrný poválečný ekonomický růst a analyzovali jeho příčiny (mnoho malých podniků, jejich vzájemná spolupráce, prostorová blízkost, sounáležitost obyvatel, vyznávání tradičních hodnot). Rozhodující pro rozvoj ekonomiky je z hlediska této teorie důraz na vzájemnou kooperaci a flexibilitu ekonomických subjektů, inovace a vhodné politické prostředí za konkrétních neopakovatelných podmínek „výrobního okrsku“ (přírodních a institucionálních). (Krejčí, 2010)

- Teorie sítě kontaktů a regionální „zakořenění“

Tato teorie vychází z předpokladu vzájemné spolupráce a vazeb mezi místními nebo regionálními aktéry, mezi nimiž existuje vysoká míra důvěry. Díky ní jsou ekonomické subjekty schopny interaktivně kooperovat, přestože mezi mnohými může existovat různá míra konkurence. (Ročková, 2011) V současné globalizované době je navíc důležité vhodně skloubit působení regionálních podpůrných kontaktů s kontakty na celostátní, mezinárodní případně celosvětová podpůrná a inovační centra. Vytváří se tak ohraničený prostor, tvořený ekonomickými subjekty a jejich sítěmi kontaktů s různou mírou důvěry, v jehož rámci probíhají ekonomické transakce. (Blažek & Uhlíř, 2011)

- Teorie učících se regionů

Následující teorie nabízí nový pohled na dynamiku ekonomických změn, podle kterého jsou proces učení a nabyté znalosti nejdůležitější podmínkou pro hospodářský růst. Za moderní a úspěšné firmy jsou považovány ty, které mají přístup k tokům informací o technologiích, inovacích, trzích a ovládají specifika organizační a manažerské praxe. (Boekema, 2001) Znalosti a technologický rozvoj se stávají základními prvky ekonomiky, které zajišťují konkurenční výhodu. (Šašek, 2010) V globalizované ekonomice došlo k potlačení významu vazby výroby komodit na konkrétní region. Jen málo výrobních faktorů zůstává vázáno na určité místo s omezenou možností mobility, ovšem právě dosažené znalosti a schopnost učit se mezi ně patří. Hlavním představitelem je švédský ekonom Anders Malmberg, který vymezil pojem tzv. učících se regionů, charakterizovaných výskytem většího množství podobně orientovaných výrobců, kteří vzájemně kooperují. Tito výrobci obvykle mají podobné nároky z hlediska podmínek sociálních, institucionálních, kulturních a environmentálních. V této skutečnosti spočívají konkurenční výhody (nevýhody) konkrétních regionů. (Blažek & Uhlíř, 2011) Na území konkrétního regionu mají tedy inovační aktivity vycházející z procesu učení dynamickou a kumulativní povahu. (Wolfe, 1998)

2.3.2 SWOT analýza jako nástroj hodnocení regionu

Z hlediska komplexního posouzení a ohodnocení situace v konkrétním regionu je velmi vhodná souhrnná metoda SWOT analýzy, která hodnotí význam interních a externích vlivů, působících na rozvoj regionu. (Hrabánková, Řehoř, Rolínek & Svatošová, 2011) Zabývá se analýzou historie i současné situace regionu s výhledem do budoucnosti tak,

aby s využitím jejích výsledků bylo možno formulovat strategické vize rozvoje regionu. (Kopp, 2001) Jedná se o metodu koncepční, programovací a projekční. (Adamčík, 1997) Již sama zkratka SWOT vystihuje přístup metody k hodnocení regionu. Je utvořena z počátečních písmen anglických slov strengths (silné stránky), weaknesses (slabé stránky), opportunities (příležitosti) a threats (ohrožení). (Hrabánková, Řehoř, Rolínek & Svatošová, 2011) Je třeba zaměřit se na ty druhy silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení, které jsou z hlediska rozvoje regionu strategicky významné. (Rolínek, & Řehoř, 2008)

Metodický postup:

- a) určení jednotlivých faktorů
- b) očíslování faktorů pořadovými čísly
- c) sestavení trojúhelníkové matice za účelem porovnání faktorů tak, aby bylo možné posoudit jejich významnost
- d) sestavení tabulky výsledků dle vah jednotlivých faktorů
- e) návrhy variant možných strategií
- f) posouzení vlivu faktoru na variantu strategie
- g) výpočet skóre jednotlivých faktorů a celkového skóre pro varianty strategií
- h) kontrola a závěrečná prezentace výsledků (Rolínek, 2003)

Na základě výsledků SWOT analýzy určíme typ strategie, vhodný pro analyzovaný region. Typy strategií:

- Strategie využití (SO strategie) – nejvíce žádoucí strategická pozice, kdy se jedná o region vysoce konkurenceschopný, s příznivým předpokladem rozvoje. V této strategii se jedná o využívání silných stránek pro zhodnocení příležitostí.
- Strategie hledání (WO strategie) – zde jsou příležitosti využity k odstranění slabých stránek.
- Strategie konfrontace (ST strategie) – region má dostatek vnitřních zdrojů, které využije k přímé konfrontaci s ohrožením.
- Strategie vyhýbání (WT strategie) – nejméně žádoucí strategická pozice, kdy je region v úpadku. Jedná se o obrannou strategii, zaměřenou na eliminaci slabých stránek a vyhýbání se vnějšímu zdroji ohrožení. (Hrabánková, Řehoř, Rolínek & Svatošová, 2011)

2.3.3 Indikátory regionálního rozvoje

Pojem indikátor

Indikátory neboli ukazatele regionálního rozvoje jsou kvantifikované hodnoty, sumari-
zující a zohledňující různé okolnosti, které mají vliv na regionální rozvoj. Tyto hodnoty
získáváme vyhodnocováním souborů přesně stanovených dat v čase. (Kmentová, 2009)
Slouží k posouzení vývoje ve sledované oblasti směrem k dosažení stanoveného cíle.
Jedná se o průměrné hodnoty, které neberou v potaz všechny individuální specifika, a
proto by se neměly používat izolovaně, ale pouze v rámci určitého kontextu.
(www.enviwiki.cz, 8. 12. 2013) Jejich význam spočívá v tom, že nám pomáhají nalézt
oblasti, kterým je nutné v rámci regionálního rozvoje věnovat zvýšenou pozornost.
Kromě toho slouží jako podklady pro analýzy hodnocení vlivu podpůrných opatření a
prostředků. (Hrabánková, Svatošová & Boháčková, 2006)

Typy indikátorů

Indikátory regionálního rozvoje rozdělujeme do několika skupin:

Prvním dělením je rozdělení indikátorů na primární a sekundární.

- Indikátory primární jsou přímo zjišťované např. počet pracovních sil, počet na-
rozených, počet zemřelých apod.
- Indikátory sekundární se získají odvozením od ukazatelů primárních. Mezi tyto
ukazatele řadíme např. míru nezaměstnanosti, ekonomickou aktivitu obyvatel
apod.

Indikátory podle sledovaných oblastí dělíme na individuální a agregované indikátory.

- Individuální indikátory sledují regionální rozvoj z hlediska jedné (individuální)
zkoumané oblasti. Oblasti jsou:
 - Demografická situace regionu (hustota obyvatelstva, střední délka života,
počet narozených, zemřelých apod.)
 - Ekonomická aktivita obyvatelstva (ekonomicky aktivní (neaktivní) oby-
vatelstvo, míra nezaměstnanosti, struktura nezaměstnanosti apod.)
 - Rozvoj výroby a služeb (počty podniků podle typu výroby, počtu za-
městnanců, tržby z oblasti služeb apod.)
 - Vývoj investic (výše investic a jejich členění)

- Zdroje financování regionu (vlastní zdroje, rozpočtové prostředky, krátkodobé úvěry apod.)
 - Životní úroveň obyvatelstva (ukazatele spotřeby, příjmy, výdaje domácností apod.)
 - Zdraví obyvatelstva (počty lékařů a lůžek, využití lůžek apod.)
 - Vzdělávací aktivity a výchova (počet škol, průměrný počet žáků apod.)
 - Veřejný pořádek, bezpečnost obyvatelstva a ochrana hospodářství (počet trestných činů, objasněnost trestných činů, průměrná délka trestního řízení apod.)
- Agregované indikátory regionálního rozvoje vycházejí z vybraných skupin individuálních ukazatelů a slouží pro komplexní charakteristiku regionů a jejich vzájemné porovnávání. Nevýhodou je značná složitost a vysoká míra subjektivity (nesprávný výběr ukazatelů či nevhodně zvolená metoda zkreslí celkový výsledek).

Ve vztahu k udržitelnému rozvoji pro místní úroveň byla Evropskou komisí navržena jednotná sada 10-ti indikátorů, které byly vybrány tak, aby odrážely hlavní oblasti udržitelného rozvoje měst a vzájemně se doplňovaly. Jedná se například o spokojenost občanů s místním společenstvím (životem v obci), mobilitu cestujících, dostupnost veřejných prostranství a služeb, kvalitu místního ovzduší, zatížení životního prostředí hlukem apod. (Hrabánková, Svatošová & Boháčková, 2006)

Situační zpráva ke strategii udržitelného rozvoje České republiky dělí indikátory do následujících oblastí: ekonomický pilíř, environmentální pilíř, sociální pilíř, výzkum, vývoj a vzdělání, evropský a mezinárodní kontext a správa věcí veřejných. (Ministerstvo životního prostředí, 2009)

V rámci České republiky jsou využívány indikátory Českého statistického úřadu, které jsou tematicky členěny dle jednotlivých zájmových oblastí (území, životní prostředí, obyvatelstvo, makroekonomické ukazatele, trh práce, zemědělství, průmysl, vzdělávání, kultura, zdravotnictví atd.) (www.czso.cz, 19. 1. 2014)

Jako další rozdělení lze uvést přehled indikátorů, které aktualizovala Evropská komise a Evropská rada je následně přijala. Slouží zejména pro charakteristiku rozvojového potenciálu regionu. Dělí se dle oblasti posuzování:

- Ekonomická úroveň (např. HDP, parita kupní síly obyvatel regionu)
- Zaměstnanost (sledována dle věkových kategorií)
- Vzdělanost (např. podíl obyvatel dle stáří a ukončeného vzdělání)
- Podnikatelské investice (objem investic do privátního sektoru)
- „Chudoba“ podle sociálních transferů (počet obyvatel s příjmy pod definovanou hranicí chudoby)
- Životní prostředí (např. procentuální změny emisí, spotřeba energie)

Ve vztahu k udržitelnému rozvoji pro místní úroveň byla Evropskou komisí navržena jednotná sada 10-ti indikátorů, které byly vybrány tak, aby odrážely hlavní oblasti udržitelného rozvoje měst a vzájemně se doplňovaly. Jedná se například o spokojenost občanů s místním společenstvím (životem v obci), mobilitu cestujících, dostupnost veřejných prostranství a služeb, kvalitu místního ovzduší, zatížení životního prostředí hlukem apod.

V rámci České republiky jsou využívány indikátory Českého statistického úřadu, které jsou tematicky členěny dle jednotlivých zájmových oblastí (území, životní prostředí, obyvatelstvo, makroekonomické ukazatele, trh práce, zemědělství, průmysl, vzdělávání, kultura, zdravotnictví atd.). (Hrabánková, Řehoř, Rolínek & Svatošová, 2011)

Vhodný výběr indikátorů je pro účely hodnocení rozvoje regionu z hlediska zvolených kritérií klíčový. Analýza správně zvolených indikátorů má vysokou vypovídací hodnotu a slouží jako zásadní podklad pro aplikaci vhodných opatření ke zlepšení ve směru k žádoucímu stavu.

2.3.4 Rekreace, turistika a cestovní ruch

Z hlediska ekonomického rozvoje regionu je velmi důležitá jeho atraktivita a rekreační potenciál pro návštěvníky, kteří v regionu trvale nežijí. Pokud na území regionu utratí část svých finančních prostředků v rámci rekreace za zboží, služby, návštěvy historických památek či kulturní vyžití, pozitivně tak ovlivňují podnikatelské aktivity, zaměstnanost obyvatelstva i růst regionálního HDP. Přispívají tak k nárůstu blahobytu obyvatelstva žijícího v regionu.

K vymezení kategorie cestovní ruch slouží tři metodologické přístupy:

- Ekonomický
- Technicko-dokumentační
- Holistický

ad. 1. Ekonomický přístup

Tento přístup chápe cestovní ruch jako součást trhu a vyzdvihuje striktně ekonomické a komerční aspekty. Z tohoto hlediska také přistupují k chápání cestovního ruchu ekonomické subjekty typu cestovních kanceláří a hotelových společností, bank, pojišťoven apod. Ekonomický přístup můžeme považovat za klíčový.

ad. 2. Technicko-dokumentační

Tento přístup sleduje míru přítomnosti mezinárodního prvku v cestovním ruchu regionu a rozlišuje cestovní ruch na národní, vnitřní a mezinárodní.

Národní cestovní ruch zahrnuje domácí a zahraniční výjezdní cestovní ruch, neboli tzv. outgoing. Vnitřní cestovní ruch zahrnuje domácí a zahraniční příjezdový cestovní ruch, neboli tzv. ingoing. Mezinárodní cestovní ruch zahrnuje zahraniční výjezdový a zahraniční příjezdový cestovní ruch.

V současné době je při zkoumání a popisování charakteristik cestovního ruchu kladen zásadní důraz na jeho vliv na ekonomiku státu a regionu. Tento přístup zaujala i Evropská komise při unifikaci výkaznictví o cestovním ruchu. Oproti tomu v minulosti byly zkoumány s ekonomikou ne vždy související údaje, například charakteristiky návštěvníků, účel návštěvy apod.

ad. 3. Holistický přístup

Tento přístup zkoumá míru propojení cestovního ruchu s ostatními prvky systému, přičemž zdůrazňuje multidisciplinární a interdisciplinární charakter cestovního ruchu. Mimo jiné zkoumá i pozitivní a negativní vlivy cestovního ruchu na životní prostředí, přičemž jako žádoucí chápe udržitelný cestovní ruch, který staví do protikladu k masovému cestovnímu ruchu. Prioritou je pak neustálé zvyšování podílu udržitelného cestovního ruchu na úkor masového cestovního ruchu tak, aby celý komplex cestovního ruchu postupně směřoval k principu udržitelnosti.

Trvalá udržitelnost cestovního ruchu je chápána jako vzájemná synergie tří atributů udržitelného rozvoje:

- Ekonomického
- Environmentálního
- Společenského (sociálního)

Cestovní ruch je tedy pojímán jako činnost s primárním cílem pozitivního hospodářského výsledku, s důrazem na využívání nových technologií a neustálé snižování zátěže pro životní prostředí a zároveň s pozitivním vlivem na život obyvatelstva v regionu. (Nováková, 2013)

3 Trvale udržitelný rozvoj

3.1 Pojem trvale udržitelný rozvoj

Termín trvale udržitelný rozvoj byl poprvé použit Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj v roce 1987. (Asefa, 2005) Byl formulován jako reakce na stále rostoucí a nedostatečně regulované znečišťování životního prostředí v souvislosti s nekontrolovaným rychlým rozvojem průmyslu i zemědělství a také v souvislosti s prudkým nárůstem počtu obyvatel Země. Nejvíce byl tento trend patrný v tzv. rozvojových zemích, kde v důsledku lidské činnosti docházelo k rychlému úbytku původních cenných ekosystémů i rostlinných a živočišných druhů.

Trvale udržitelný rozvoj znamená takový rozvoj, při němž potřeb současné generace je dosaženo, aniž by byla ohrožena schopnost uspokojování potřeb budoucích generací. Jedná se rovněž o zastřešující cíl Evropské unie, stanovený ve Smlouvě, jeho cílem je neustálé zvyšování kvality života a blahobytu pro současné i budoucí generace se zřetelem na kapacity Země a s ohledem na šetrnost životního prostředí. (Szűcs, 2012)

3.2 Historický kontext trvale udržitelného rozvoje

Fakt, že pojem trvale udržitelný rozvoj byl formulován až v 90. letech 20. století, není náhodný. Lidská společnost z hlediska toku látek a energií totiž až zhruba do poloviny 20. století fungovala převážně na principu cyklického metabolismu, který je charakteristický kruhovým typem výměny látek. Odpadá zde tedy řešení problému surovin, odpadů i nežádoucích reziduí z různých fází výroby. Od druhé poloviny 20. století došlo k prudkému nárůstu počtu obyvatel Země. Odhaduje se, že ještě začátkem našeho letopočtu žilo na Zemi kolem 100 milionů lidí, kolem roku 1700 pak asi 700 milionů lidí, kolem roku 1900 asi 1,65 mld. a v roce 1950 to bylo kolem 2,50 mld. obyvatel. Oproti tomu v roce 2000 to bylo již téměř 6 miliard a dnešní odhady hovoří o cca 7,10 mld. obyvatel země. Proto se v posledních několika desetiletích činnost člověka stala rozhodující silou, která je pro utváření poměrů na Zemi minimálně stejně zásadní, jako přírodní procesy. Uspokojování materiálních nároků obrovského množství obyvatel přineslo prudké zvyšování zátěže na životní prostředí a postupné převážení metabolismu jednosměrného proudu nad metabolismem cyklickým. Metabolismus jednosměrného proudu je charakteristický tím, že spotřebovává energii, suroviny a materiály, které přemě-

ňuje na výrobky, sloužící k uspokojování lidských potřeb. Poté, co jsou tyto výrobky spotřebovány a využity, mění se na odpad. Další odpad pak vzniká prakticky ve všech fázích výroby (exhalace, nepotřebné zbytky, odpadní vody apod.). Na rozdíl od cyklického metabolismu je zde tedy nutné řešit problém, jak zabezpečit dostatek vstupů (surovin, energií) a jak naložit s nepotřebným odpadem. Zajímavé je, že zatímco průmysl víceméně na principu metabolismu jednosměrného proud fungoval již od dob průmyslové revoluce (cca od r. 1750), jeho vliv na životní prostředí z celosvětového hlediska byl až do poloviny 20. století zanedbatelný. Kvalitativní zlom z hlediska negativních dopadů na ekosystémy Země představuje až přechod z klasické zemědělské výroby s cyklickým metabolismem k moderní zemědělské velkovýrobě průmyslového typu s metabolismem jednosměrného proudu. Přírodě blízký cyklický agroekosystém tak byl nahrazen zemědělskou velkovýrobou, charakterizovanou velkým množstvím vstupů (složité stroje, průmyslová hnojiva, šlechtěné osivo, chemikálie, krmné směsi apod.), značnou spotřebou energie (pohonné hmoty), ale také významně vyšší produktivitou práce. Výstupy zemědělské velkovýroby dnes nejsou jen potraviny, ale také suroviny pro různá průmyslová odvětví a rovněž odpady. V souvislosti s prudkým nárůstem počtu obyvatel Země se nástup produktivních moderních zemědělsko-průmyslových komplexů jeví jako nevyhnutelný. Fungují však na principu metabolismu jednosměrného proudu s masivními vstupy surovin a energií zpravidla neobnovitelných zdrojů a stejně masivní produkcí odpadních látek. Proto je nelze považovat za stabilní a nelze je provozovat dlouhodobě bez vážných důsledků pro životní prostředí. S ohledem na tyto skutečnosti byl formulován pojem trvale udržitelný rozvoj. (Moldan, 2001)

3.3 Ekonomické aspekty trvale udržitelného rozvoje

V souvislosti s formulováním pojmu trvale udržitelný rozvoj se teprve na konci 20. století vyvinula tzv. ekonomie životního prostředí jakou součást ekonomických věd. Jejím cílem je maximalizace blahobytu společnosti při současném zachování vysoké kvality životního prostředí a co největší míra integrace hospodářské politiky s politikou životního prostředí. Komise OECD tuto myšlenku zformulovala do výstižného hesla: „Silná ekonomika vyžaduje zdravé životní prostředí a zdravé životní prostředí vyžaduje silnou ekonomiku.“ Zatímco do té doby dominantní ekonomické proudy, a sice neoklasická ekonomie a keynesiánství, jsou orientovány značně racionalisticky a antropocentricky, ekonomie životního prostředí myšlenku nadvlády člověka a lidského rozumu nad přírodou opouští. Jeden z hlavních šířitelů těchto myšlenek Arthur Rich vymezil čtyři účely hospodářství:

- Základní účel, který souvisí s uspokojováním základních existenciálních potřeb člověka, hospodářství však chápe jen jako prostředek, nikoliv samotný cíl.
- Humánní účel, který klade důraz na humánní stránku hospodářství, efektivitu a prostor pro rozvoj osobnosti člověka nikoliv pouze na stránku materiální.
- Sociální účel, který považuje za nežádoucí a problematickou sociální nerovnováhu mezi regiony ve světovém i národním měřítku.
- Ekologický účel, který stanovuje pravidla pro využívání přírodních zdrojů člověkem tak, aby nebylo ohrožováno nebo dokonce ničeno životní prostředí.

Ekonomie životního prostředí se pak snaží o zajištění co největší míry harmonizace různých účelů hospodářství tak, aby jeden účel výrazně nedominoval nad ostatními.

Kromě lidského kapitálu, finančního kapitálu, vyrobeného kapitálu a sociálního kapitálu, s nimiž pracují klasické ekonomie, vyvyšuje ekonomie životního prostředí také kapitál přírodní. Ten chápe jako souhrn zdrojů živých systémů a služeb poskytovaných ekosystémy. Patří sem voda, nerosty, fosilní paliva, ryby, zvěř, půda, vzduch atd. Zatímco ještě v první polovině 20. století byly přírodní zdroje chápány jako nevyčerpatelné, tento postoj se během 2. poloviny 20. století ukázal jako mylný a neudržitelný. Výsledkem je stále sílící vliv myšlenek ekonomie životního prostředí na úrovni regionálních, národních i nadnárodních ekonomik. (Nováček, 2011)

4 Cíl a metodika práce

4.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je posouzení ekonomického rozvoje Středočeského kraje z hlediska míry souladu se zásadami ochrany životního prostředí. Dále pak na základě charakteristiky přírodních a ekonomických podmínek s využitím indikátorů ekonomického rozvoje a SWOT analýzy navrhnout opatření, vhodná pro zajištění budoucího ekonomického rozvoje Středočeského kraje. Tato opatření budou navržena tak, aby byla zachována ekonomická efektivita firem a podniků působících v regionu a současně byla zohledněna šetrnost k životnímu prostředí, založená na principu trvalé udržitelnosti.

4.2 Metodika práce

V teoretické části diplomové práce se nejprve zabírám obsahem pojmu rozvoj z různých hledisek. Podrobněji je pak rozpracována problematika ekonomického a regionálního rozvoje ve vazbě na trvalou udržitelnost. Hlavním předpokladem žádoucího dlouhodobého rozvoje vybraného regionu je harmonizace ekonomické činnosti v regionu s předpokladem šetrnosti k životnímu prostředí podle zásad trvale udržitelného hospodaření.

V praktické části je vybraný region, tedy Středočeský kraj, nejprve charakterizován z hlediska přírodních podmínek. Dále je charakterizováno životní prostředí a ekonomická specifika jednotlivých oblastí lidské činnosti s cílem stanovení priorit rozvoje kraje a faktorů pro využití SWOT analýzy. SWOT analýzu jsem zpracovala pomocí Fullerova trojúhelníka, kde byly faktory párově srovnávány na základě subjektivně stanovených vah. Na základě výsledků provedené SWOT analýzy jsem stanovila nejvhodnější strategii dalšího rozvoje Středočeského kraje s ohledem na životní prostředí. Klíčovou součástí dalšího rozvoje kraje je problematika financování žádoucích aktivit a zejména pak programy podpory rozvoje regionu. Z tohoto důvodu jsem otázce finanční podpory rozvoje v jednotlivých kapitolách věnovala zvláštní pozornost, a to na úrovni krajské, národní i nadnárodní. Zejména účelné využití nadnárodní podpory z fondů Evropské unie je v současné době pro žádoucí rozvoj Středočeského kraje velmi důležité. Proto jsem jednotlivé programy podpory a fondy EU podrobně charakterizovala s ohledem na akti-

vity, které je možno s jejich využitím financovat. Zvláštní pozornost jsem věnovala Regionálnímu operačnímu programu Střední Čechy v programovém období 2007 – 2013 včetně stavu čerpání prostředků a srovnání s podobnými programy podpory pro ostatní oblasti ČR.

Hypotéza 1: Kraj by se měl řídit dle strategie Konfrontace.

Hypotéza 2: V rámci Regionálních operačních programů v programovém období 2007 - 2013 je vyčleněn pro Středočeský kraj největší objem prostředků.

5 Charakteristika Středočeského kraje

5.1 Přírodní podmínky kraje

Středočeský kraj je z hlediska rozlohy největším krajem České republiky. Rozkládá se na ploše 11 015 km². Značná rozloha souvisí s velkou rozmanitostí přírodních podmínek kraje. V jeho severní a severozápadní polovině převažují rozlehlé pláně v povodí řeky Labe, které na jih a východ od Prahy přecházejí do rozmanitých pahorkatin a vrchovin, z nichž nejvyšší jsou Brdy a Hřebený. (www.stredocech.cz, 5. 1. 2014)

5.1.1 Geologická charakteristika

Středočeský kraj se vyznačuje velmi pestrou geologickou stavbou. Převážná část středu a jihozápadu území kraje (včetně Prahy) náleží ke středočeské oblasti, tzv. Bohemiku. Ta je budována převážně sedimenty a vyvřelinami proterozoika Barrandienu, dále břidlicemi, pískovci a slepenci. Na jihovýchodě a východě kraje převažují horniny moldanubika, především biotiticko-sillimanitické pararuly. Směrem k severu kraje pak na moldanubikum navazuje česká křídová tabule složená z amfibolitů, krystalických vápenců a dolomitů, v okolí Labe pak s převahou sedimentů. (Šamalíková, Locker & Pospíšil, 1995)

5.1.2 Geomorfologická charakteristika

Z geomorfologického hlediska spadá Středočeský kraj do Hercynského systému, geomorfologické provincie Česká vysočina. Reliéf a krajinný ráz kraje je do značné míry dán velmi pestrou geologickou stavbou území. Význačnými krajinnými prvky jsou kaňonovitá údolí velkých řek, zejména Vltavy, Berounky a Sázavy. V severní a severozápadní polovině kraje dominují pahorkatiny s převažující nadmořskou výškou 200 – 350 m.n.m., v jižní a jihovýchodní polovině kraje pak pahorkatiny a vrchoviny s převažující nadmořskou výškou 400 – 500 m. n. m. Nejvyšším pohořím kraje jsou Brdy. Významným dělítkem geomorfologických poměrů kraje je tok řeky Labe s širokou nivou a meandry, které zároveň představují nejúrodnější část kraje – Polabskou nížinu. Nejnížší místo kraje leží na Labi u Horních Počápel (153 m. n. m.), nejvyšší místo pak na vrcholu hory Tok v Brdech (865 m. n. m.). (www.treking.cz, 5. 1. 2014)

5.1.3 Pedologická charakteristika

Území kraje se vyznačuje velmi pestrými skladbou půd, na které se víceméně historicky podílely oba základní půdotvorní činitelé – podnebí a horninové podloží. V sušší a teplejší části kraje (sever a severozápad) dominuje půdní typ velmi úrodné černozemě, který se vzrůstající nadmořskou výškou směrem k jihu a východu kraje přechází přes hnědozem až k luvizem ve vyšších polohách. V místech se špatným odtokem vody se pak vyskytují pseudogleje. Převažující půdní typ je rozhodující pro zemědělské a lesnické využití území. Zatímco severozápadní části kraje jsou velmi intenzivně zemědělsky obhospodařovány (Polabí, Slánsko, Kolínsko), jih a jihovýchod kraje se naproti tomu vyznačují vyšší lesnatostí a procentuálně menším zastoupením zemědělsky obhospodařovaných půd (Brdy, Voticko, Benešovsko). (www.kr-stredocesky.cz, 5. 1. 2014)

5.1.4 Klimatická charakteristika

Podnebí Středočeského kraje je úzce spjato s nadmořskou výškou a terénními poměry. Ovlivňováno je také značnou geomorfologickou rozmanitostí. Nížinná severní a severozápadní část kraje patří do teplé klimatické oblasti, pahorkatiny na jihu a jihovýchodě pak do oblasti mírně teplé. Nejvyšší partie Brd (nad 700 m. n. m.) a tzv. Česká Sibiř náleží do oblasti chladné. Západ Středočeského kraje je charakteristický nižšími srážkovými úhrny, protože se zde projevuje vliv srážkového stínu Krušných a Doupovských hor. Klimaticky zcela specifická jsou kaňonovitá údolí velkých řek, kde můžeme pozorovat tzv. říční klimatický fenomén. (www.kr-stredocesky.cz, 5. 1. 2014)

5.1.5 Hydrologická charakteristika

Územím Středočeského kraje protéká hned několik velkých řek – Labe, Vltava, Berounka, Sázava a Jizera. Celý Středočeský kraj náleží do povodí Severního moře a hlavním tokem odvádějícím vodu z jeho území je Labe. Kromě toho se v kraji vyskytuje několik minerálních pramenů, z nichž nejvýznamnější jsou léčivé uhličitě minerální prameny v lázních Poděbrady. Na území kraje se rovněž nachází rezervoár pitné vody pro hlavní město Prahu a jeho okolí – údolní nádrž Želivka. Další významné přehrady z hlediska zásob pitné vody i z hlediska energetického využití jsou vybudovány zejména na Vltavě. (www.webmap.cz, 6. 1. 2014)

5.1.6 Vegetace

Území Středočeského kraje náleží do zóny listnatých a smíšených lesů mírného pásma Střední Evropy. Krajem prochází dělicí linie mezi oblastí teplomilné květeny (termofytikum) na severu a severozápadě a oblastí běžné střeoevropské květeny (mezofytikum) na jihu a jihovýchodě kraje. V nejvyšších částech Brd se pak dokonce vyskytují ostrůvky horské květeny (oreofytika). Sever a severozápad Středočeského kraje je v převážné míře odlesněn a intenzivně zemědělsky využíván, zatímco jih a jihovýchod kraje se vyznačuje významně větší lesnatostí a menším podílem zemědělsky obhospodařovaných ploch. (www.kr-stredocesky.cz, 6. 1. 2014)

5.2 Životní prostředí kraje

Ochrana životního prostředí je dlouhodobý a kontinuální proces, náročný na personální zajištění, technické zabezpečení a ekonomické prostředky. Základním předpokladem efektivních a účinných opatření v oblasti ochrany životního prostředí je systematická strategie a koncepčnost se zohledněním dlouhodobých strategických cílů. Výsledkem naplňování tohoto přístupu je ve Středočeském kraji materiál nazvaný Koncepce v oblasti ochrany a tvorby životního prostředí. Schvaluje jej Zastupitelstvo Středočeského kraje a zahrnuje následující oblasti: ochrana ovzduší, odpadové hospodářství, vodní hospodářství, ochrana přírody a krajiny, environmentální vzdělávání a osvětu. V přípravě je dále koncepce pro lesní hospodářství a pro ochranu zemědělského půdního fondu.

Každá schválená koncepce se řídí právními normami České republiky a skládá se ze dvou částí – z analýzy současného stavu a z návrhové části, která stanovuje cíle pro dané období a oblast. Jsou zde také stanoveny nástroje a prostředky, pomocí nichž bude cílů dosaženo. Jednotlivé koncepce jsou rozsáhlé dokumenty s platností řádu let.

5.2.1 Ochrana ovzduší

Z hlediska ochrany ovzduší je pro Středočeský kraj prioritou omezení emisí vybraných znečišťujících látek a dále také neustálé zvyšování kvality ovzduší. Aby bylo zajištěno splnění těchto cílů, zpracovává Středočeský kraj několik programů:

- Krajský program snižování emisí Středočeského kraje
- Krajský program ke zlepšování kvality ovzduší Středočeského kraje
- Krajský regulační řád pro regulaci zdrojů znečišťování ovzduší na území Středočeského kraje

Výše uvedené programy jsou závazné pro všechny orgány kraje. Je na ně brán ohled při vydávání stanovisek a povolení týkajících se ochrany ovzduší, integrované prevence a také o posuzování vlivů na životní prostředí. (www.kr-stredocesky.cz, 21. 2. 2014)

Program snižování emisí a Integrovaný program zlepšování kvality ovzduší Středočeského kraje byly schváleny v roce 2005. Oba dokumenty mají koncepční a analytickou povahu a mají být nápomocny při dlouhodobém a zejména pozitivním ovlivňování ovzduší i životního prostředí jako celku. Jejich cíle a priority sledují:

- Imisní limity
- Emisí stropy
- Znečišťující látky (oxidy dusíku, suspendovaný aerosol)
- Území (zejména Beroun, Kladno, Mělník a Příbram)
- Zdroje (tuhé znečišťující látky, NH₃, oxidy dusíku, SO₂). (www.kr-stredocesky.cz, 21. 2. 2014)

Nařízení Středočeského kraje, kterým se vydává Krajský regulační řád pro regulaci zdrojů znečišťování ovzduší na území Středočeského kraje, byl vydán v roce 2004. Tento regulační řád, který má Středočeský kraj ze zákona č. 86/2002 Sb. povinnost vydat, má za úkol obecné stanovení zásad při vzniku stavů, které vyžadují omezení emisí a při nichž nastává smogová situace, charakterizována nadměrným znečištěním ovzduší. Zdroje, které se v rámci regionu na zhoršené kvalitě ovzduší podílejí nejvíce, jsou postupně omezovány, případně nahrazovány ekologicky vhodnějšími. (www.stredocech.cz, 21. 2. 2014)

5.2.2 Odpadové hospodářství

Největší množství odpadů ve Středočeském kraji vzniká v zemědělství, při výrobě energie a ve stavebnictví. V kraji se ročně vyprodukuje kolem 3 milionů tun různých odpadů. Komunální odpad činí z tohoto množství přibližně 500 000 tun.

Ve Středočeském kraji se nyní nachází 21 skládek, které spadají do působnosti zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci. Ročně se na těchto skládkách uloží v průměru 1 milion tun odpadů. Pro odstranění nebezpečných a nemocničních odpadů jsou využívány 3 spalovny (Kralupy nad Vltavou, Kolín, Benešov). (Bartáčková, 2010) Ročně se takto odstraní kolem 8 600 tun odpadů.

Středočeský kraj zpracovává v souladu se zákonem č. 185/2001 Sb., o odpadech a v návaznosti na schválený Plán odpadového hospodářství České republiky Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje. Ten napomáhá k řešení mnoha problémů týkajících se odpadů. Jedná se zejména o materiálové využívání komunálních odpadů, stále přetrvávající problémy s černými skládkami, nakládání s autovraky a stavebním odpadem. Plán odpadového hospodářství pomáhá vytvořit funkční systém nakládání s odpady ve Středočeském kraji. Je zaměřen především na předcházení vzniku odpadů, dále má omezovat množství a nebezpečnost vznikajících odpadů napomáhat co největší míře recyklace a zpětného využití. (www.kr-stredocesky.cz, 21. 2. 2014)

5.2.3 Vodní hospodářství

Vodní hospodářství má za úkol zajištění ochrany a rozvoje vodních zdrojů, jejich řádné využití a jejich ochranu před škodlivými účinky vod. Výkon státní správy vodního hospodářství je upraven zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách. Další součástí vodního hospodářství je úsek vodovodů a kanalizací, který je z hlediska výkonu státní správy ošetřen zákonem č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu.

Středočeský kraj spadá z hlediska vodních toků do několika oblastí povodí. Jedná se o oblast povodí Horního a středního Labe, oblast povodí Berounky, oblast povodí Dolní Vltavy, oblast povodí Ohře a dolního Labe a oblast povodí Horní Vltavy.

Jedním z nejdůležitějších úkolů vodního hospodářství v současné době je zabezpečení ochrany osob, sídel a majetku před možnými povodněmi. Zajištění tohoto úkolu spadá do kompetence krajského úřadu, oddělení vodního hospodářství. Pro případ nebezpečí

povodně, případně povodňové situace, je zpracován Povodňový plán správního obvodu Středočeského kraje, který vypracoval Povodí Vltavy, státní podnik. V tomto plánu, který je pravidelně aktualizován, je podrobně popsáno, jakým způsobem mají postupovat obce, povodňové orgány i občané v případě povodňového ohrožení. (www.gis.kr-strecoesky.cz, 21. 2. 2014)

5.2.4 Rybářství a myslivost

Rybářství

Rybolov má v České republice dlouhou tradici. Historicky původně nahodile provozovaný lov ryb přešel od 15. století ve vyspělé a efektivní způsoby rybníkářství, charakterizované budováním rybníků a cíleným chovem ryb za účelem obživy. Možná i z tohoto důvodu lze české produkční rybářství svou vysoce kvalitní produkcí konzumních ryb i násady pro zarybnování řadit k nejpřednějším v evropském měřítku. V posledních letech u něho navíc byla zaznamenána setrvale rostoucí tendence.

Ve Středočeském kraji je rybníkářskými subjekty každoročně vyprodukováno kolem 500 tun konzumních ryb, z toho téměř 90% představuje kapr. Kromě toho se v kraji nachází celkem 224 rybářských revírů, které většinou obhospodařuje Český rybářský svaz a slouží k rekreačnímu rybolovu. Lze je dále dělit na pstruhové a mimopstruhové revíry. Počet pstruhových revírů ve Středočeském kraji je 42. Jejich celková výměra činí 206 ha. Počet mimopstruhových revírů v kraji činí 182 s celkovou výměrou 5 389 ha.

Rybníkářství a výkon rybářského práva jsou legislativně ošetřeny zákonem č. 99/2004 Sb., o rybářství a prováděcí vyhláškou č. 197/2004 Sb. k tomuto zákonu.

Myslivost

Myslivost je ve Středočeském kraji tradiční zájmovou činností, která je spojena s péčí o krajinu a životní prostředí. V kraji se v současnosti nachází zhruba 800 honiteb pro zvěř drobnou (zajíci a bažanti) a spárkatou (srnčí, jelení, mufloní, daňčí a černá zvěř). Na Kolínsku a Nymbursku jsou také vyhlášeny dvě oblasti přímo pro chov daňčí zvěře.

Pro chov zvěře na té nejvyšší úrovni bylo ve Středočeském kraji zřízeno celkem 28 obor. Žehušická a Lánská obora si dokonce vysloužily světový věhlas.

K myslivosti také patří sokolnictví. Je zaměřeno na propagování ochrany dravců, kteří jsou nejvíce ohroženými živočichy. Profesionálně je pak také uplatňováno při ochraně letišť. (www.kr-stredocesky.cz, 21. 2. 2014)

5.2.5 Zemědělství

Zemědělství lze ve Středočeském kraji zařadit mezi nejdůležitější odvětví. Nachází se zde zhruba 670 tisíc hektarů zemědělské půdy, což je zhruba 61% celkové rozlohy kraje. Z tohoto množství pak činí 556 tisíc hektarů půda orná. Výhodou pro zemědělství v kraji je jeho vyváženost k nadmořské výšce, charakterizován zastoupením všech zemědělských výrobních oblastí, které se nacházejí na území České republiky. Zemědělské půdy je možné zařadit do pěti tříd ochrany podle kódů mapy bonitně půdně ekologických jednotek (BPEJ). V první třídě jsou půdy bonitně nejcennější s nejvyšší formou ochrany, naopak v páté třídě jsou půdy bonitně nejméně hodnotné. Z tohoto hlediska na jihu až jihovýchodě kraje se nachází půdy s nejvyšším stupněm ochrany, západu a jihozápadu kraje naopak dominují půdy s nejnižším stupněm ochrany. (www.zivotniprostredi.koprivnice.org, 21. 2. 2014)

Hlavními plodinami pěstovanými ve středních Čechách jsou převážně obiloviny a cukrová řepa. V současné době roste význam státem a dotační politikou podporovaného tzv. ekologického zemědělství. Jedná se o zcela nové odvětví zaměřené na nepotravinářskou produkci plodin zejména k energetickým účelům. Je třeba se s pěstováním těchto plodin včetně případných rizik pro životní prostředí nejprve seznámit a „naučit“ se je pěstovat. Jelikož technické a energetické plodiny jsou nyní populární, jeví se jako možná perspektiva současného zemědělství. U ekologického zemědělství je pozorován prudký vzestup, který ovšem nese i své negativní důsledky.

Součástí zemědělství je i chov skotu, který ale v poslední době zaznamenal klesající trend. K poklesu došlo převážně u skotu a prasat. Naopak vzrůstající tendence byla zaznamenána u chovu ovcí a koní. (www.kr-stredocesky.cz, 21. 2. 2014)

5.2.6 Lesnictví

Hospodaření v lesích je upraveno zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích a jeho prováděcími vyhláškami.

Ačkoliv je Středočeský kraj plošně největší, jeho lesnatost je ze všech krajů ČR nejmenší. Pohybuje se na úrovni 27% rozlohy, což činí zhruba 298 304 hektarů lesa. Největší je přitom lesnatost v jižní až severozápadní části kraje, konkrétně v okresech Příbram a Rakovník (přes 40%), a naopak nejmenší rozlohu zaujímají lesy v okresech Nymburk a Kolín (18%). Obecně lze říci, že vyšší lesnatost mají oblasti svažité, s vyšší nadmořskou výškou a zemědělsky méně úrodné.

Největším vlastníkem lesů ve Středočeském kraji je stát, který vlastní zhruba 47% všech lesů a spravuje je převážně státní podnik Lesy České republiky, s.p.. V menším rozsahu se správou státních lesů zabývají i Vojenské lesy a statky, s.p.. Zbýlých 53% vlastní města, obce a fyzické osoby. Podíl lesů ve vlastnictví fyzických osob je ve Středočeském kraji ve srovnání s celou Českou republikou velmi vysoký – činí 23%. Část lesů ve vlastnictví státu včetně hospodářských objektů bude v blízké době vydána církvím v rámci církevních restitucí, čímž dojde k úpravě vlastnické struktury.

Z hlediska kategorizace lesů v kraji ze 70% plošně převažují lesy hospodářské, které primárně plní funkci produkční. Zbytek plochy lesů pak představují lesy ochranné a lesy zvláštního určení, které přednostně zajišťují mimoprodukční funkce lesa a doplňkově funkce produkční. Příkladem jsou lesy na prudkých svazích v kaňonech velkých řek (Vltava, Sázava, Berounka), zajišťující ochranu půd proti erozi a sesuvům, případně lesy v bezprostředním okolí vodních nádrží, které slouží k ochraně vodních zdrojů (tzv. pásma hygienické ochrany). Vzhledem k velké hustotě osídlení zejména v okolí velkých měst hrají důležitou roli také lesy s prioritní mimoprodukční funkcí rekreační.

Lesy Středočeského kraje jsou vystavovány velké míře antropogenních vlivů (velká města, dálnice, průmyslové oblasti), jejichž dopady se ale v posledních desetiletích zejména vzhledem ke vzrůstajícímu důrazu na šetrnost k životnímu prostředí výrazně snížily. Z hlediska dřevinné skladby převažují ze 72% jehličnany (smrk, borovice, jedle, modřín). Zbytek tvoří listnáče (zejména dub, buk, habr), jejichž podíl se zejména díky povinnému vnášení melioračních a zpevňujících dřevin v posledních letech zvyšuje. Převažujícím lesním vegetačním stupněm na území kraje je vegetační stupeň dubovo-

bukový. Z této informace je patrné, že současná dřevinná skladba není ve vztahu k původní dřevinné skladbě ideální.

Většina lesů na území kraje je obhospodařována tzv. pasečným hospodářským způsobem. Ten se vyznačuje tím, že část lesa je tzv. naholo smýcena a na vzniklé pasece jsou vysazeny mladé stromky. Na území kraje se vyskytuje demonstrační objekt Klokočná poblíž Prahy, který vznikl za účelem výzkumu obhospodařování lesů hospodářským způsobem výběrným. Ten je k lesu mnohem šetrnější a přírodě bližší než převažující hospodářský způsob pasečný. Je ale mnohem pracnější a náročnější na organizaci práce. Jeho podstatou jsou pravidelné výběrné těžby bez vzniku velkých holin a zejména maximální využití přírodních procesů. (Ferkl & Remeš, 2006)

5.2.7 Ochrana přírody a krajiny

Ochrana veškeré živé i neživé přírody a krajinného rázu regionů na území České republiky je zajištěna legislativně zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a dále jeho prováděcími a navazujícími vyhláškami, z nichž nejdůležitější je vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb.. Ta se týká podrobností při vyhlásování zvláště chráněných území, dále záležitostí ochrany zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a rovněž vymezování územních systémů ekologické stability (ÚSES) (www.kr-stredocesky.cz, 23. 2. 2014) jako krajinoformních programů pro zachování dlouhodobě funkčních ekosystémů s ohledem na jejich vzájemné vazby (www.wikipedia.org, 23. 2. 2014). Živá i neživá příroda včetně krajinného rázu jsou chápány jako naše národní bohatství, které je třeba zachovat v co nejméně pozmeněné podobě příštím generacím. Na území Středočeského kraje je vyhlášeno pět chráněných krajinných oblastí – CHKO Kokořínsko, CHKO Křivoklátsko, CHKO Blaník, CHKO Český ráj a CHKO Český kras. (www.kr-stredocesky.cz, 23. 2. 2014) V případě CHKO Křivoklátsko se v současné době dokonce jedná o možném vyhlášení nejvyšší formy ochrany území – Národního parku Křivoklátsko. (www.ceskapozice.cz, 25. 2. 2014)

Veškerá činnost na území CHKO je podřízena ochraně přírody, vyznačuje se řadou omezení a řídí se plánem péče chráněné krajinné oblasti. V něm jsou podrobně popsány dlouhodobé i krátkodobé cíle ochrany a dále veškeré informace, týkající se omezení ekonomických i zájmových aktivit obyvatelstva v zájmu ochrany přírody. Kromě toho se na území kraje nachází 13 národních přírodních rezervací (např. NPR Karlštejn, NPR

Velká Pleš) (www.wikipedia.org 23. 2. 2014), dále celá řada přírodních rezervací, národních přírodních památek a přírodních památek.

Kromě legislativní ochrany přírody a krajiny v rámci právního systému ČR existuje rovněž celistvá soustava různých území se stanoveným stupněm ochrany v rámci celé Evropy – NATURA 2000. Jejím cílem je zejména zachování výskytu evropsky významných druhů v jejich přirozených areálech. Na území České republiky se konkrétně jedná o ptačí oblasti a vyhlášené evropsky významné lokality se zvláštním způsobem ochrany. Ve Středočeském kraji se konkrétně jedná o 3 ptačí oblasti – Křivoklátsko, Rožďalovické rybníky a Žehuňský rybník – Obora Kněžičky (www.nature.cz, 23. 2. 2014) a dále 167 Evropsky významných lokalit.

Pro Českou republiku kromě toho platí i mezinárodní ochrana ohrožených druhů – CITES, která vychází z tzv. Washingtonské úmluvy a týká se zejména mezinárodního obchodu s ohroženými druhy rostlin a živočichů.

Z hlediska koncepce ochrany přírody každý kraj v ČR zpracovává Krajskou koncepci ochrany přírody a krajiny. Tato koncepce stanovuje hlavní cíle ochrany přírody i konkrétní úkoly pro jednotlivé instituce. Dále kraj zpracoval Studii vyhodnocení krajinného rázu Středočeského kraje, která posuzuje a vyhodnocuje účelnost již vyhlášených zvláště chráněných území a dále navrhuje území pro legislativní ochranu potenciálně vhodná. (www.kr-stredocesky.cz, 24. 2. 2014)

5.2.8 Integrovaná prevence, osvěta a vzdělávání

Zákon o integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC) je v platnosti od 1. 1. 2003 a vychází ze souladu s právem EU.

Klade si za cíl:

- omezit znečištění, které vzniká v různých odvětvích průmyslové výroby,
- provozování integrovaného registru znečišťování životního prostředí,
- zlepšit kvalitu životního prostředí
- omezit vznik znečištění důsledným prosazováním prevence a zamezit přenosu znečištění mezi jednotlivými složkami životního prostředí
- vnášení environmentálních hledisek do procesu řízení podniků.

Krajský úřad následně na základě podkladů předložených provozovatelem průmyslové výroby vydá (nevydá) integrované povolení pro konkrétní zařízení, které může mít potenciálně nepříznivý vliv na životní prostředí. (www.kr-stredocesky.cz, 24. 2. 2014)

Z celospolečenského hlediska je velmi důležité zajištění prevence závažných havárií. Ta je zakotvena v zákoně č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií a technicky ji zabezpečuje Odbor životního prostředí a zemědělství Středočeského kraje. Klade si za cíl snížení pravděpodobnosti závažných havárií, v případě jejich vzniku pak omezení následků na zdraví a životech lidí, hospodářských zvířat, na životním prostředí a majetku. Rozděluje ekonomické subjekty z hlediska potenciální nebezpečnosti pro zdraví a životy do dvou skupin:

- skupina A – zpracovává bezpečnostní program prevence závažné havárie a plán fyzické ochrany (34 subjektů v rámci kraje)
- skupina B – je povinna zpracovat bezpečnostní zprávu, vnitřní havarijní plán, podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a vnější havarijní plán a plán fyzické ochrany (32 subjektů v rámci kraje).

Do skupiny B spadají rizikové provozy typu chemické výroby, zbrojní výroby, zpracování ropy, sklady pesticidů apod. (např. Synthos Kralupy, Sellier&Bellot Vlašim, Spolana Neratovice, ČEPRO). (www.kr-stredocesky.cz, 24. 2. 2014)

Dalším důležitým krokem z hlediska prevence je odpovídající environmentální vzdělávání, výchova a osvěta obyvatelstva (EVVO). Jsou definovány v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí a měly by vést k naplňování principů trvale udržitelného rozvoje, k pocitu spoluodpovědnosti za kvalitu životního prostředí a zachovávání úcty ke všemu živému. Jedná se opět o dlouhodobý a nepřetržitý proces, jehož výsledkem je environmentálně zodpovědné chování většiny společnosti i v oblastech, jejichž právní ošetření je sporné až nemožné. Pro vytvoření funkčního systému vzdělávání a osvěty byla vytvořena Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Středočeského kraje v letech 2011-2020. Prakticky je pak tato koncepce naplňována žádostmi o financování jednotlivých konkrétních projektů od žadatelů z celého Středočeského kraje. Schválené projekty však musí být v souladu s oblastmi Koncepce EVVO SK na roky 2011-2020. (www.kr-stredocesky.cz, 24. 2. 2014)

Posuzováním vlivů na životní prostředí se v současnosti zabývá proces EIA a SEA.

Proces EIA (z anglického Environmental Impact Assessment) posuzuje vliv záměrů na životní prostředí. Záměr je definován jako stavba, činnost a technologie průmyslové výroby. Princip a náplň činnosti procesu EIA spočívá v posouzení všech potenciálních přímých i nepřímých následků konkrétního záměru nejen na životní prostředí a všechny jeho složky, ale i na veřejné zdraví.

Proces SEA (z anglického Strategic Environmental Assessment) posuzuje vliv koncepce a územně plánovacích dokumentací na životní prostředí. Koncepce je definována jako strategie, politika nebo program zpracovaný a schválený konkrétním orgánem veřejné správy. Zpracování a projednání územně plánovací dokumentace vychází ze zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (tzv. stavebním zákonem). (www.kr-stredocesky.cz, 24. 2. 2014)

5.3 Ekonomika kraje

Ekonomika Středočeského kraje je ve velké míře ovlivněna polohou hlavního města Prahy, které se nachází v jeho centru. Kraj těží z rozvinuté ekonomiky hlavního města, jeho průmyslu a služeb a z navazující husté dopravní a tranzitní sítě, což umožňuje vysokou mobilitu pracovní síly a zajišťuje nižší míru nezaměstnanosti oproti ostatním krajům. Hlavními odvětvími průmyslu jsou strojírenství (zejména automobilový průmysl), chemický a potravinářský průmysl. Nejvýznamnějšími podniky celostátního významu pak jsou ŠKODA AUTO a.s. Mladá Boleslav, TPCA Czech, s. r. o. Kolín a Sellier & Bellot a. s. Vlašim. Rozvinutými obory jsou dále sklářství, keramika a polygrafie, naopak na ústupu je dříve stěžejní ocelářství, kožedělný průmysl a těžba uhlí. Zemědělství je spjato hlavně s rostlinnou výrobou, viz. výše, kapitola 5.2.5. Zemědělství.

5.3.1 Vývoj a význam průmyslu

V období před počátkem tzv. průmyslové revoluce (polovina 19. století) v kraji převládala drobná řemeslná výroba, velmi významná byla těžba stříbra (Kutná Hora) a zlata (Jílové u Prahy) pro potřeby mincovnictví a šperkařství. S nástupem průmyslové revoluce umožnily nové poznatky a vynálezy rychlý rozvoj zejména textilního průmyslu, sklářství, strojírenství, potravinářství a dopravy. Po rozdělení Rakouska-Uherska se dokonce na území dnešní České republiky nacházela naprostá většina průmyslové výroby.

by monarchie. V období před druhou světovou válkou dochází především na základě obav z vývoje v Německu k prudkému rozvoji strojírenství a zbrojního průmyslu (Sellier&Bellot Vlašim, Aero Vodochody). Po roce 1948 s nástupem totality dochází po vzoru Sovětského Svazu k orientaci zejména na těžký průmysl, hutnictví a těžbu uhlí (Poldi Kladno). Zároveň dochází k rozvoji strojírenství a automobilového průmyslu (Škoda Mladá Boleslav), chemického průmyslu (Spolana Neratovice, Kaučuk Kralupy), již zmíněného zbrojního průmyslu, sklářství (Kavalier Sázava) a energetiky (tepelné elektrárny na hnědé uhlí Kladno a Mělník). (www.wikipedia.org, 1. 3. 2014) Pro celkový rozvoj Středočeského kraje bylo velmi důležité propojení Prahy a Brna dálnicí D1 (1980). (www.kr-stredocesky.cz, 1. 3. 2014)

Po roce 1989 dochází k postupnému útlumu v hutnictví a těžbě uhlí (Kladensko) a naopak k prudkému rozvoji zejména automobilového průmyslu (TPCA Kolín, Škoda Auto). V důsledku změn právních poměrů došlo u řady průmyslových podniků k navrácení původním majitelům, případně v rámci tzv. kupónové privatizace k více či méně problematickému odstátnění. (www.wikipedia.org, 1. 3. 2014)

V současné době jsou nejvýznamnějšími průmyslovými oblastmi kraje území okresů Mladá Boleslav, Beroun, Kladno a Příbram. Na území kraje nyní sídlí kolem 240-ti průmyslových podniků s více než 100 zaměstnanci, situace se však neustále vyvíjí s ohledem na investiční záměry vlastníků. (www.kr-stredocesky.cz, 1. 3. 2014)

5.3.2 Vývoj a význam zemědělství

Počátky zemědělství na území Středočeského kraje jsou datovány zhruba od počátku 4. tisíciletí př. n. l. (neolit), důkazy o cíleném pěstování plodin v tomto období pochází z oblasti Kutnohorska. Pole se nacházela v přímé blízkosti lidských sídel a byla obdělávána bez orby tak, že část pole se vždy ponechala ležet ladem. Tímto způsobem probíhalo hospodaření až do počátku feudalismu (cca 500 n. l.). Pěstovaly se zejména pšenice, ječmen a len, cíleně byl v tzv. oborách chován skot, ovce, kozy a prasata. Od nástupu feudalismu došlo k přechodu na výkonnější trojhonné hospodaření a k nástupu obdělávání půdy orbou. Tímto způsobem se víceméně hospodařilo až do poloviny 18. století s tím, že docházelo k postupné koncentraci výroby na velkostatech feudálů. Od druhé poloviny 18. století dochází k prudkému rozvoji zemědělských věd a vzdělání, v důsledku kterého se zvyšuje efektivita zemědělské výroby. Dochází k zavádění no-

vých plodin (jetel, vojtěška, brambory, cukrovka) a cílenému křížení hospodářských zvířat. Destruktivní účinek na rozvoj zemědělství měla první světová válka (1914 – 1918) a dále tzv. první pozemková reforma (1919), kdy došlo k poklesu zemědělské výroby a rozdrobení vlastnictví půdy do malých celků.

Další ránu středočeskému zemědělství zasadila druhá světová válka (1939 – 1945), během které opět poklesla zemědělská výroba, úrodnost půdy i stavy hospodářských zvířat. Po válce v důsledku druhé pozemkové reformy došlo k dalšímu rozdrobení vlastnictví půdy ve prospěch drobných vlastníků. Po roce 1948 s nástupem vlády KSČ docházelo k dobrovolnému i nedobrovolnému sdružování zemědělců v jednotná zemědělská družstva (JZD), což přineslo vyšší efektivitu zemědělské výroby, ale i mnoho majetkových křivd. Drobní rolníci ve větší míře zůstali pouze v oblastech pro zakládání JZD méně vhodných (podhorské oblasti).

Po roce 1989 v důsledku přechodu na tržní hospodářství a prováděných reforem došlo ke zvýšení podílu zemědělských podnikatelů i samostatně hospodařících rolníků. Klesá význam zemědělských družstev, snižuje se podíl orné půdy na úkor travních porostů a naopak postupně roste význam tzv. ekologického zemědělství ve vazbě na charakter venkovské krajiny.

V souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie (2004) se naše republika stala součástí Společné zemědělské politiky (SZP) a zavázala se k dodržování celé řady kvót a směrnic, týkajících se zemědělské výroby. Zároveň získala možnost čerpání dotací z Horizontálního programu rozvoje venkova (2004 – 2006) a Programu rozvoje venkova (2007 – 2013) zejména pro oblast agroenvironmentálních opatření (AEO). (Kunová, 2011) Kromě toho současně funguje krajská dotační politika prostřednictvím Středočeského fondu životního prostředí a zemědělství. (www.kr-stredocesky.cz, 2. 3. 2014)

Podíl zemědělsky obhospodařované půdy ve Středočeském kraji činí v současné době 50,3%, přičemž jako orná půda se využívá 44,1% půdy z celkové rozlohy kraje. Její největší podíl je v oblasti Polabí (Kolín a Nymburk). (www.czso.cz, 2. 3. 201) Z hlediska rostlinné výroby v důsledku dotační politiky v současné době dochází k rozvoji pěstování technických plodin, zejména řepky, naopak klesá pěstování potravinářských plodin (obiloviny, cukrová řepa, brambory). Útlum zaznamenává i živočišná výroba (prasata, skot). V úrodných oblastech Polabí se úspěšně rozvíjí pěstování zeleniny, v tradičních vinařských oblastech (Mělnicko) pak pěstování vinné révy. Celkově je

ve Středočeském kraji vyšší podíl zaměstnanců v zemědělství, než je průměr celé České republiky. Jedná se o zhruba 27 000 lidí. (www.kr-stredocesky.cz, 2. 3. 2014)

5.3.3 Doprava a cestovní ruch

Dopravní obslužnost Středočeského kraje je řízena na celorepublikové úrovni stejně jako v ostatních krajích Ministerstvem dopravy ČR, na krajské úrovni pak Odborem dopravy Středočeského kraje a jeho specializovanými odděleními.

Nejdůležitějším způsobem dopravy v kraji je doprava silniční. Síť silnic a dálnic je vzhledem k poloze kraje velmi hustá. Zatímco dálniční síť na území kraje je ve vlastnictví státu, který zajišťuje její údržbu, silnice II. a III. třídy jsou ve vlastnictví kraje. Jejich údržbu kraj zajišťuje prostřednictvím Krajské správy a údržby silnic Středočeského kraje. (www.ksus.cz, 2. 3. 2014) Z hlediska přepravy zboží a osob se jedná o klíčový způsob dopravy. Spojení s hlavním městem a navazujícími zahraničními tahy zajišťuje 5 dálnic (D1 Praha-Brno, D3 Praha-České Budějovice, D5 Praha-Plzeň, D8 Praha-Ústí nad Labem a D11 Praha-Hradec Králové) a řada rychlostních silnic. V důsledku velkého dopravního zatížení silnice trpí značným opotřebením a kraj musí vynakládat značné prostředky na jejich opravy a údržbu.

Silniční doprava zahrnuje dopravu zboží a služeb, individuální přepravu osob a dále hromadnou přepravu osob v rámci Integrovaného dopravního systému Středočeského kraje. Jeho účelem je postupné zvyšování počtu cestujících ve veřejné dopravě na úkor individuální automobilové dopravy s využitím logisticky propracované dopravní obslužnosti celého kraje. (www.kr-stredocesky.cz, 2. 3. 2014)

Také železniční doprava, podobně jako silniční, je orientována na hlavní město Prahu a směřuje do tzv. Železničního uzlu Praha. V rozhodující míře zajišťují železniční dopravu v kraji České dráhy (přeprava osob) a jejich dceřinná společnost ČD Cargo (nákladní doprava). Od roku 2012 oživil železniční dopravu v kraji vstup soukromých dopravců, např. RegioJet a Leo Express. (www.rozhlas.cz, 2. 3. 2014) Vlivem konkurenčního boje (snížení cen jízdenek, navýšení počtu spojů, zvýšení kvality prostředí vlaků) došlo k nárůstu počtu cestujících. Posilování podílu železniční dopravy v osobní i nákladní přepravě je pozitivním trendem, který je třeba zachovat a vhodně stimulovat.

Ve Středočeském kraji má v malé míře zastoupení i vodní doprava. Využívají se řeky Vltava, Labe a Berounka. Labe je zároveň dopravní spojnici s Německem a Baltským mořem. Vodní doprava v kraji můžeme rozdělit na nákladní (především stavební materiály, šterky, písky), osobní a rekreační. Celkový podíl tohoto druhu dopravy činil v roce 2012 necelých 0,2% z celkového objemu dopravy v kraji. Tento druh dopravy v porovnání s dopravou silniční i železniční představuje nejmenší zátěž pro životní prostředí (nejnižší měrná spotřeba energie, nejmenší znečištění ovzduší CO, zatížení okolí hlukem, znečištění okolí prachem, blátem a vibracemi). (www.plavba.cz 20. 3. 2014)

Z hlediska cestovního ruchu se Středočeský kraj řadí mezi průměrné přírodně atraktivní lokality. Převažuje typická venkovská krajina, urbanizované prostory zaujmají jen zhruba 6% rozlohy kraje. Atraktivní místa jsou nerovnoměrně rozmístěna po celém kraji, cestovní ruch navíc výrazně ovlivňuje hlavní město Praha jako klíčový turistický cíl ČR. V kraji se nachází mnoho přírodních zajímavostí (CHKO, okolí velkých řek, jeskyň apod.) i historických památek (hrady a zámky, historická centra měst). (www.cot.cz, 20. 3. 2014) Kraj skýtá velmi vhodné podmínky pro pěší turistiku i cykloturistiku. Tyto aktivity jsou podporovány vedením kraje. Zájemci mohou čerpat dotace ze Středočeského Fondu cestovního ruchu zejména na výstavbu a vybavení turistických informačních center, podporu agroturistiky, údržbu pěších a cyklistických tras, podporu rozvoje rekreační cyklistiky apod. Dalším příkladem aktivního přístupu vedení kraje v oblasti podpory cestovního ruchu je prezentace na tuzemských i mezinárodních veletrzích, spolupráce s Technologickým centrem Akademie věd ČR a podepsání Memoranda o vzájemné spolupráci mezi Středočeským krajem a hlavním městem Prahou (srpen 2013). Týká se zejména koordinovaného rozvoje budování infrastruktury pro rozvoj vodního turismu, podpory zaměstnanosti v oblasti cestovního ruchu a zvýšení přísunu financí do regionu. (www.kr-stredocesky.cz, 20. 3. 2014)

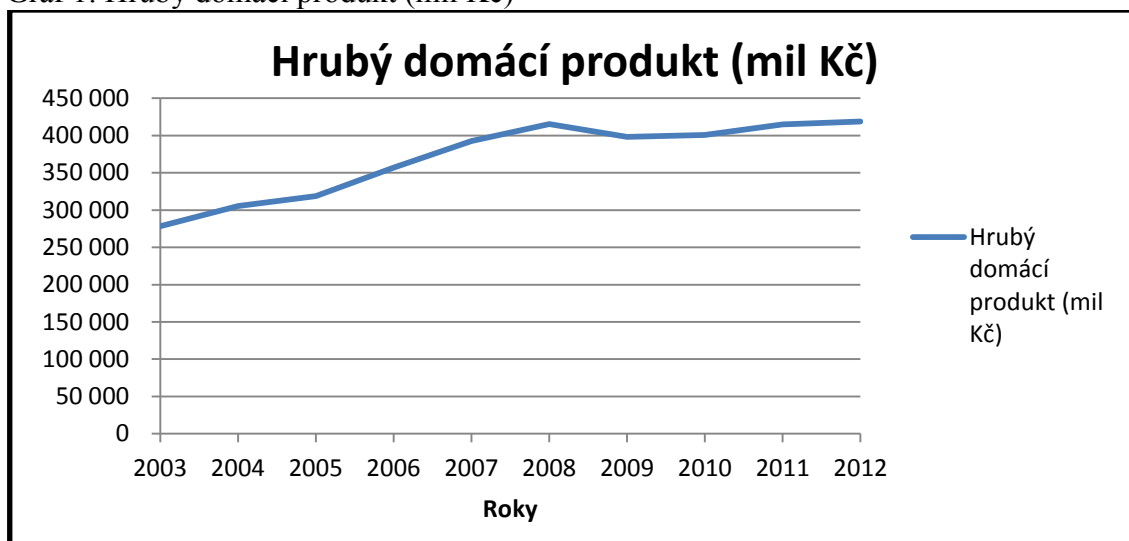
5.3.4 Ekonomický rozvoj

Ekonomický rozvoj Středočeského kraje v posledních letech bude charakterizován na vývoji vybraných dílčích ukazatelů v časově řadě za období 10 let (2003 – 2012).

HDP

Z hlediska vývoje HDP rostl význam Středočeského kraje v rámci ČR nejvíce ve 2. polovině 90. let. Ekonomický rozvoj Středočeského kraje v posledních letech bude charakterizován na vývoji vybraných dílčích ukazatelů v časově řadě za období 10 let (2003 – 2012). Z grafu 1 je patrné, že HDP kraje až do nástupu tzv. finanční krize v roce 2008 víceméně stabilně roste. V roce 2009, kdy se i u nás projevíly důsledky krize, dochází k viditelnému poklesu HDP (o cca 4% oproti předchozímu roku). Tento meziroční pokles je však již v následujícím roce 2010 je nahrazen mírným nárůstem HDP a tento žádoucí trend pokračuje až do současnosti.

Graf 1: Hrubý domácí produkt (mil Kč)

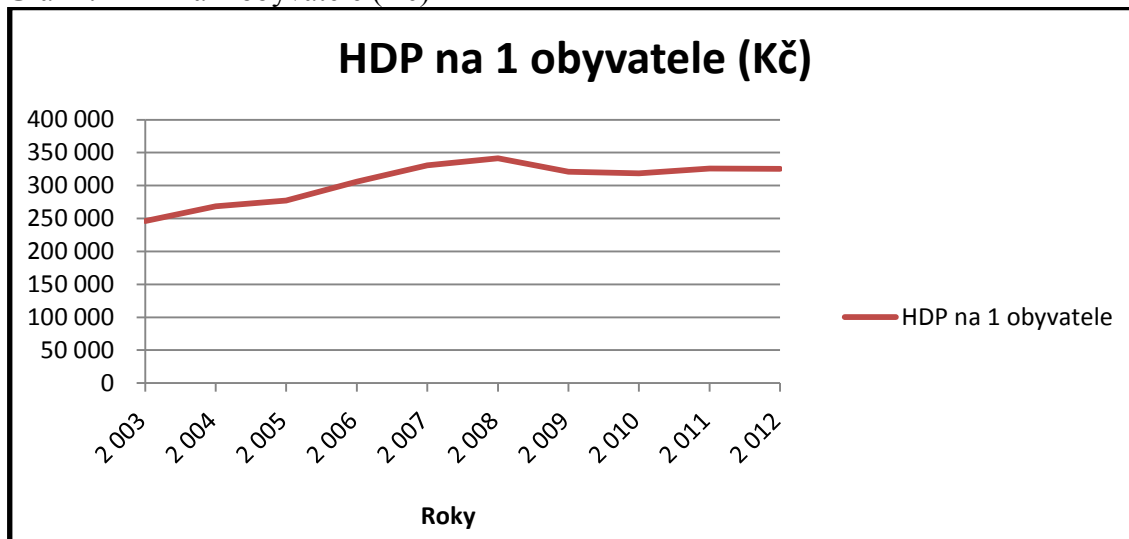

Zdroj: vlastní tvorba

Obdobný trend, který vidíme ve vývoji krajského HDP, můžeme pozorovat i v případě dalšího ukazatele – podílu HDP na 1 obyvatele. Od meziročního poklesu v roce 2009 je z grafu č. 2 opět vidět růstový trend od roku 2010 až do současnosti. Ve srovnání s celou Českou republikou je krajská výše HDP na 1 obyvatele o cca 11% nižší, než je celorepublikový průměr (365 955 Kč/obyv.). Tento podílový ukazatel je do značné míry zkreslen tím, že výše HDP na 1 obyvatele hlavního města Prahy je výrazně vyšší než ve

všech ostatních krajích ČR. Z dlouhodobého hlediska je Středočeský kraj v podílu HDP na 1 obyvatele na třetím místě za Prahou a Jihomoravským krajem.

Graf 2: HDP na 1 obyvatele (Kč)

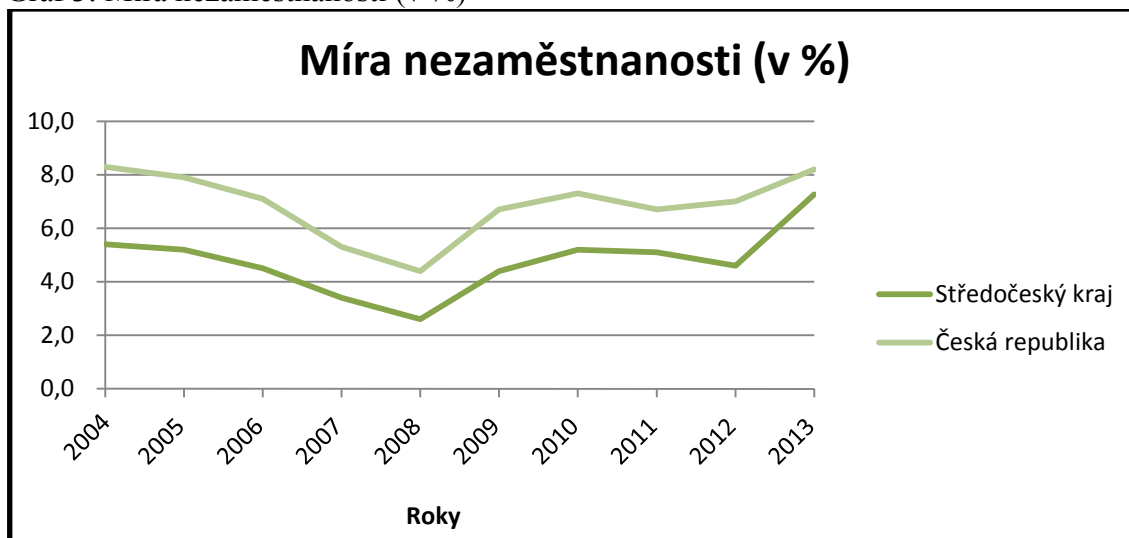
Zdroj: vlastní tvorba

5.3.5 Sociální rozvoj

Míra nezaměstnanosti

Údaje o míře nezaměstnanosti jsou brány za roky 2004 – 2013 z důvodu změny metodiky výpočtu v roce 2003. Z grafu 3 je patrné, že míra nezaměstnanosti ve Středočeském kraji víceméně kopíruje celorepublikový vývoj s tím, že ve svém číselném vyjádření je vždy o zhruba 2 – 3% nižší. To je způsobeno již zmíněnou blízkostí hlavního města Prahy a vysokou možností mobility pracovních sil ve Středočeském kraji vzhledem k dobré dopravní infrastruktuře. V roce 2013 můžeme pozorovat v krajském i celorepublikovém měřítku nárůst míry nezaměstnanosti doprovázený současně snižováním rozdílu mezi oběma sledovanými údaji.

Graf 3: Míra nezaměstnanosti (v %)

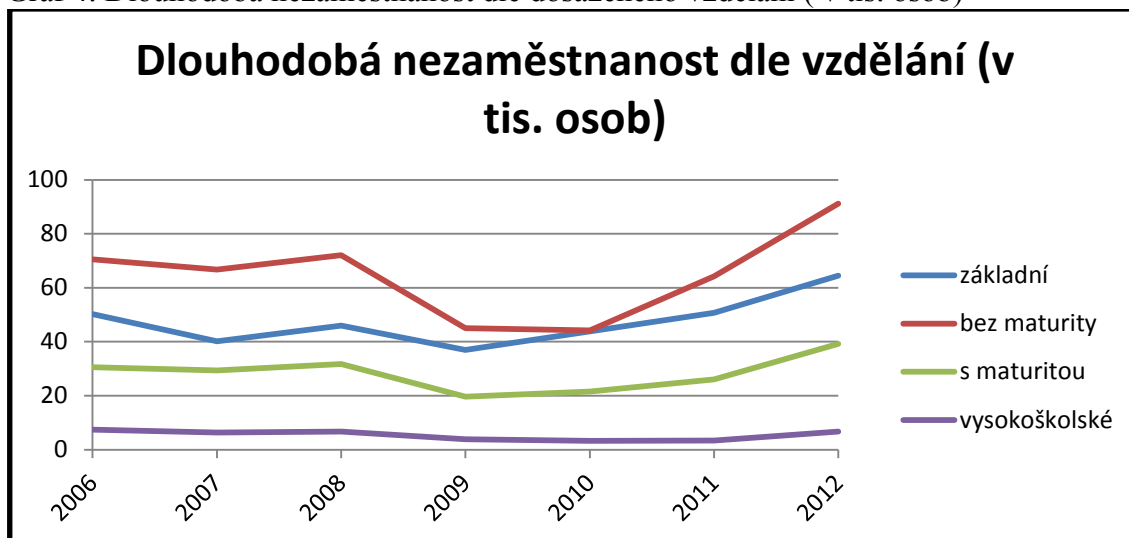
Zdroj: vlastní tvorba

Dlouhodobá nezaměstnanost dle dosaženého vzdělání

Ukazatel dlouhodobé nezaměstnanosti dle nejvyššího ukončeného vzdělání vykazuje ve Středočeském kraji očekávaný průběh bez výrazných viditelných anomálií. Z grafu 4 je možné vysledovat, že čím vyšší je ukončené vzdělání, tím nižší je míra nezaměstnanosti. V případě vysokoškolského vzdělání je dále vidět, že míra nezaměstnanosti kolísá velmi málo, naopak nevyšší výkyvy vykazuje ukazatel dlouhodobé nezaměstnanosti u středoškolského vzdělání bez maturity, kde také míra nezaměstnanosti dosahuje dlouhodobě nejvyšších hodnot.

Z hlediska meziročního vývoje nezaměstnanosti je vidět, že do období finanční krize v letech 2008 - 2009, doprovázené poklesem výkonnosti celé ekonomiky, nezaměstnanost klesala. V roce 2010 zaměstnavatelé z obav z dalšího vývoje ekonomiky propustili část zaměstnanců a celkově byli velmi opatrní v přijímání nových pracovních sil. Tento trend se i přes příznivější výsledky české ekonomiky až do současnosti nepodařilo změnit.

Graf 4: Dlouhodobá nezaměstnanost dle dosaženého vzdělání (v tis. osob)

Zdroj: vlastní tvorba

Z hlediska sledování ukazatele nezaměstnanosti v jednotlivých regionech České republiky má Středočeský region dlouhodobě druhou nejnižší míru nezaměstnanosti hned za hlavním městem Prahou (viz tabulka č. 1).

Tabulka 1: Nezaměstnanost v regionech ČR v tis. obyvatel

Roky	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod
2003	23,1	28,2	28,9	64,9	39,8	55,3
2004	24,3	31,2	34,3	75,3	49,0	63,8
2005	22,4	30,4	30,4	78,5	40,9	62,4
2006	18,1	26,9	29,3	73,9	45,2	58,1
2007	15,8	20,4	21,0	53,1	35,5	42,6
2008	12,5	16,0	19,0	44,3	29,8	33,1
2009	20,8	27,8	32,2	58,6	54,4	53,3
2010	25,6	33,3	33,9	62,9	52,1	62,1
2011	24,5	32,7	32,7	53,6	49,0	59,3
2012	20,9	30,3	31,9	58,9	59,2	63,1

Zdroj: Český statistický úřad

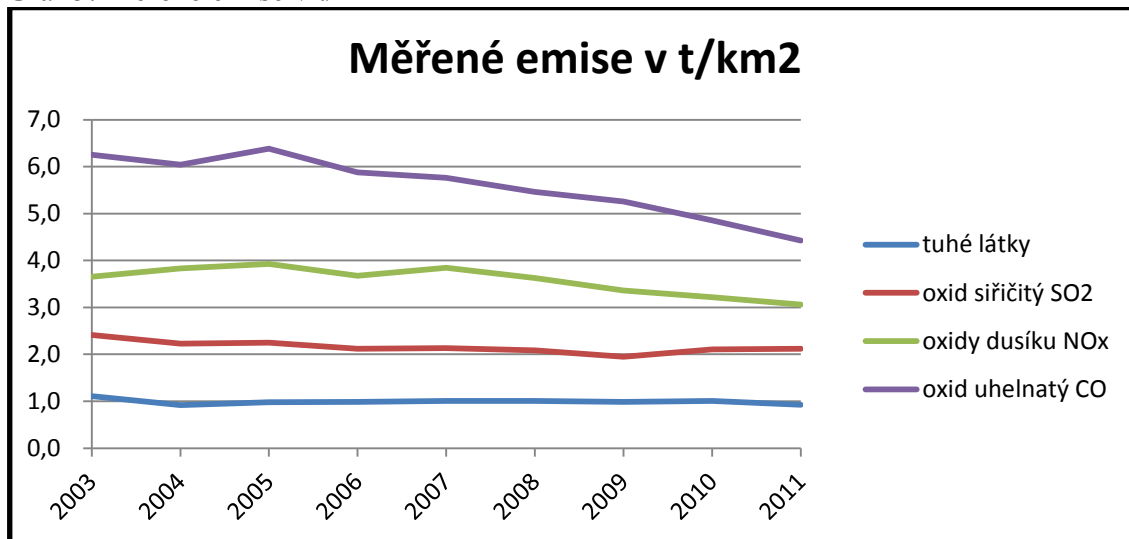
5.3.6 Environmentální rozvoj

Měřené emise v t/km²

Z hlediska znečišťování ovzduší škodlivými emisemi je dlouhodobě sledována nežádoucí produkce následujících látek: tuhé látky, oxid siřičitý (SO₂), oxidy dusíku (NO_x) a oxid uhelnatý (CO). Z grafu 5 je patrný téměř neměnný vývoj, zlom nastává v roce 2005, kdy začalo významně klesat množství vypouštěného oxidu uhelnatého a s menším výkyvem i oxidů dusíku. Jako velmi pravděpodobná se jeví příčinná souvislost tohoto

žádoucího vývoje se schválením dvou koncepčních programů. Jedná se o Krajský program snižování emisí Středočeského kraje a Krajský program ke zlepšování kvality ovzduší Středočeského kraje, který byly schváleny právě v roce 2005.

Graf 5: Měřené emise v t/km²

Zdroj: vlastní tvorba

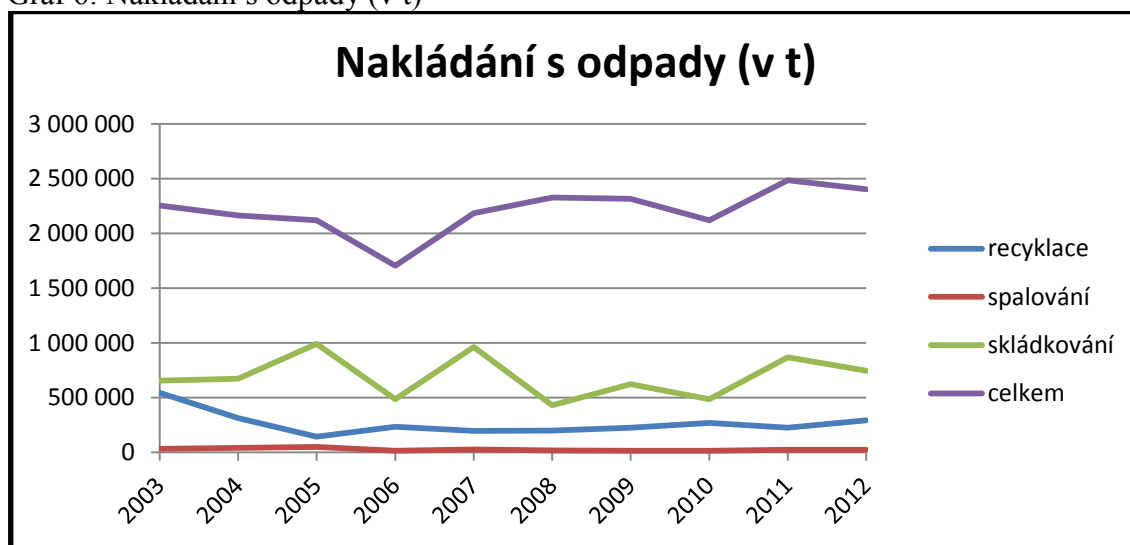
Nakládání s odpady

Z grafu 6 je možno vyčíst, že celkové množství odpadů se s drobnými meziročními výkyvy od roku 2003 až do současnosti pohybuje ve Středočeském kraji na zhruba stejné úrovni. Výraznější pokles v roce 2006 zapříčinila zejména standardizace klasifikace odpadů v rámci EU, po které část odpadů přešla do kategorie vedlejší produkty výroby a přestala spadat do kategorie odpadů. Další výraznější pokles můžeme vidět v letech 2009 – 2010 v souvislosti s globální recesí. Ta se v této oblasti projevila především nárůstem cen primárních surovin (a tím jejich nižší spotřebou) a dále útlumem v oblasti stavebnictví.

Z hlediska způsobů nakládání s odpady je zřejmý nevyužití potenciál ekologicky žádoucích způsobů likvidace odpadů – recyklace a spalování ve vysokoteplotních spalovnách. Pozitivním trendem je mírný nárůst podílu recyklace odpadů v posledních letech. Zde je na místě neustálá osvěta veřejnosti a větší zastoupení druhově rozmanitých specializovaných kontejnerů na tříděný odpad v součinnosti s různými formami ekonomické podpory třídění.

S velkou pravděpodobností v blízké budoucnosti vzroste význam spalování odpadů za využití nejmodernějších technologií ve vysokoteplotních spalovnách. Ve Středočeském kraji je v současné době pouze jedna taková ekologická spalovna v Lysé nad Labem. Uvažuje se o výstavbě dalších moderních zařízení, například v Mníšku pod Brdy, Mělníku apod. Tyto snahy však často narážejí na nepochopení a odpor občanské veřejnosti, která z důvodu předběžné opatrnosti a nedostatečné informovanosti o ekologické nezávadnosti moderních spaloven se snaží výstavbě těchto zařízení zamezit. Přitom nelegální spalování odpadů v některých domácnostech prakticky ve všech obcích poškozují zdraví obyvatel v nesrovnatelně větší míře. Proto i současné vedení Středočeského kraje v rámci aktualizace Integrovaného systému nakládání s odpady pro roky 2013 – 2022 navrhuje postupný útlum skládkování odpadu právě ve prospěch regionálních spaloven. Konkrétní podoba koncepce včetně způsobů financování výstavby je ve stádiu příprav. (www.enviweb.cz, 3. 3. 2014)

Graf 6: Nakládání s odpady (v t)

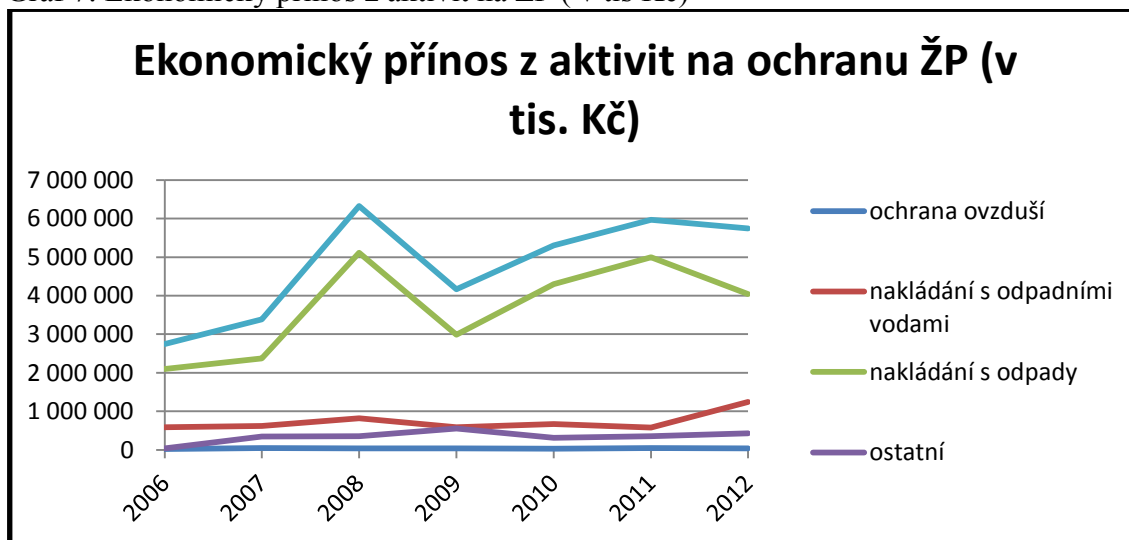
Zdroj: vlastní tvorba

Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí

Tento ekonomický přínos zahrnuje zejména tržby z prodeje služeb na ochranu ŽP včetně monitorování a prevence (technologie, zařízení a jejich části), dalšího využití vedlejších produktů a souvisejících úspor nákladů. (www.envis.praha-mesto.cz, 3. 3. 2014)

Z grafu 7 je patrné, že rozhodující vliv na ekonomický přínos těchto aktivit má ekonomický přínos z nakládání s odpady. Naopak přínos v oblasti ochrany ovzduší, nakládání s odpadními vodami a ostatních oblastech se příliš nemění a celkový ekonomický přínos výrazněji neovlivňují. Na meziročním výkyvu v letech 2008 a 2009 se podepsaly v rozhodující míře dopady globální ekonomické krize na hospodaření kraje (dle údajů ČSÚ pokles investic na ochranu životního prostředí o cca 1 mld. Kč).

Graf 7: Ekonomický přínos z aktivit na ŽP (v tis Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

5.3.7 Organizace rozvoje Středočeského kraje

Rozvoj Středočeského kraje se řídí celostátně platnou legislativou ČR. Státní správu na celorepublikové úrovni zabezpečují ústřední orgány státní správy rozdělené do resortů jednotlivých ministerstev.

Nejvyšším správním orgánem kraje je Krajský úřad Středočeského kraje se sídlem v Praze, který prostřednictvím jednotlivých specializovaných odborů řídí a koordinuje i rozvoj jednotlivých oblastí.

Nižší úrovní státní správy a regionální samosprávy jsou pak obce s rozšířenou působností. Na ně navazují jednotlivé obce a města, která jsou řízena obecními (městskými) úřady. Ty jsou z hlediska regionálního rozvoje a rozhodovacích procesů základním článkem.

Vedle tohoto členění existují dále ostatní státní orgány (např. státní fondy, zdravotní pojišťovny) a další subjekty oprávněné k výkonu veřejné správy (např. stanice technické kontroly, veřejná stráž). Specifickou formou samosprávy je samospráva profesní (např. agrární komora, lékařská komora), která řeší problematiku uvnitř konkrétních oborů.

Za účelem zvýšení vlivu a efektivnější komunikace se obce a města sdružují do větších celků, z nichž nejvýznamnější je nevládní organizace Svaz měst a obcí ČR, jehož členy je i řada středočeských obcí a měst. Slouží jako rámec pro obhajobu jejich společných zájmů. (www.smocr.cz, 3. 3. 2014)

Dále na území Středočeského kraje působí několik desítek mikroregionů, v nichž jsou sdruženy menší obce a města na základě geografické blízkosti za účelem zlepšení možností čerpání veřejných prostředků (státní fondy, fondy EU), podpory cestovního ruchu a propagace regionu. Hlavní výhodou tohoto sdružování jsou ale ekonomické úspory v oblasti nákladů, umožněné společným postupem při realizaci jednotlivých záměrů. Obdobou mikroregionů s jinou právní formou (obvykle občanská sdružení) jsou místní akční skupiny, kterých je v kraji 24. (www.risy.cz, 3. 3. 2014)

Základní jednotkou ekonomického rozvoje jsou pak podnikatelské subjekty a jednotliví občané.

5.3.8 Podpora ekologicky šetrného hospodaření

Zohlednění šetrnosti k životnímu prostředí ve většině podnikatelských aktivit přináší vícenásobky a v konečném důsledku snižuje konkurenceschopnost podnikatelského subjektu. Z těchto důvodů je nutno ekologicky žádoucí chování těchto subjektů na různých úrovních finančně podporovat a naopak nežádoucí chování sankcionovat. Ekonomické subjekty jsou tak motivovány k ohleduplnosti k životnímu prostředí.

a) Oblast průmyslu

Rozhodující význam v současné době mají dotace z fondů Evropské unie. Existuje řada specializovaných a cílených dotačních programů, například Podpora zakládání a rozvoje podniků z Programu rozvoje venkova ČR (týká se především podpory drobné výroby a řemesel, služeb pro hospodářství apod.), dále Operační program podnikání a inovace, který zahrnuje programy Nemovitosti, Školící střediska, ICT v podnicích, Eko-energie, Spolupráce – Klastry a Poradenství.

Ze státního rozpočtu ČR jsou podporovány zejména malé a střední podniky a věda a investice do vědy, výzkumu a inovací. Jedná se o Modely START a START Plus zaštiťované Ministerstvem průmyslu a obchodu, program Revit na podporu malých a středních podnikatelů na léta 2014 až 2020 (www.businessinfo.cz, 3. 3. 2014), pro vědu a výzkum pak program EPSILON (podpora nových konkurenceschopných produktů a výrobních postupů), program GAMA (ověřování výsledků aplikovaného výzkumu) a program OMEGA na roky 2009 – 2015 (podpora experimentálního vývoje a výzkumu). (www.businessinfo.cz, 3. 3. 2014)

V rámci Středočeského kraje se jedná o podporu konkrétních projektů, které minimalizují zátěž pro životní prostředí. V současné době kraj ve spolupráci s agenturou Czechinvest plánuje podporovat regeneraci brownfieldů, kterých je v kraji využitelných kolem 1500. Jedná se o oživení starých průmyslových areálů novými podnikatelskými aktivitami, které přinesou pracovní příležitosti, rozvoj regionu a nebudou znamenat další úbytek zemědělské či lesní půdy. (www.czechinvest.org, 3. 3. 2014)

Z hlediska státní správy spadá oblast průmyslu do pravomoci Ministerstva průmyslu a obchodu ČR.

b) Oblast zemědělství, lesnictví a rybářství

Podpora těchto tradičně s venkovem spjatých oblastí z fondů EU probíhá přes Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), v jehož rámci existují dotační programy pro konkrétní projekty. Jedná se zejména o Program rozvoje venkova na roky 2014 – 2020 (www.eagri.cz, 3. 3. 2014) (podpora udržitelného využívání zemědělské a lesní půdy, vhodných agroenvironmentálních opatření, platby pro Natura 2000 apod.) a Operační program Rybářství na období 2014 – 2020, týkající se například podpory zarybňování ohroženými druhy ryb. (www.szif.cz, 3. 3. 2014) Dále se jedná o programy koordinované Podpůrným a garančním rolnickým a lesnickým fondem, a.s. – Program Zemědělec (podpora investic do moderních, úsporných a šetrných technologií) a Investiční program Půda (podpora nákupu zemědělské půdy za účelem hospodaření). (www.dotace.org, 3. 3. 2014) Zemědělským hospodařením v souladu se zásadami ochrany životního prostředí se zabývají Standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC). Hospodaření v souladu s těmito standardy je jednou z hlavních podmínek čerpání plateb z podpor Programu rozvoje venkova. Kontrolu dodržová-

ní těchto standardů zajišťuje SZIF a opatření jsou rozdělena podle zaměření na GAEC 1 a GAEC 2. Standard GAEC 1 se zabývá zejména problematikou ochrany půd proti erozi na pozemcích se sklonitostí větší než 7 stupňů. Standard GAEC 2 řeší ostatní negativní vlivy spojené s erozí (zaplavení pozemků, jejich zanesení splavenou půdou apod.). Zároveň řeší problematiku požadavků na způsob pěstování hlavních plodin na půdách s erozním ohrožením. (Příručka ochrany proti vodní erozi, 2011)

Dotace ze státního rozpočtu ČR mohou žadatelé získat v rámci Národních dotačních programů, kterých je celá řada. Jedná se zejména o podporu včelařů, ovocnářů, rybníkářů, státních hřebčinů a zejména o Nákazový fond, sloužící zabránění přenosu nebezpečných chorob hospodářských zvířat. (www.silvarium.cz, 3. 3. 2014)

Z rozpočtu Středočeského kraje je finančně podporováno zejména hospodaření v lesích (např. podpora výsadby melioračních a zpevňujících dřevin, podpora šetrných technologií těžby a dopravy dříví). (www.kr-stredocesky.cz, 3. 3. 2014)

Z hlediska státní správy je tato oblast řízena Ministerstvem zemědělství ČR (MZe) ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR (MŽP). Ta na vládní úrovni formulací nových strategií reagují na nežádoucí změny situace. V současné době je příkladem příprava vládní strategie pro boj proti suchu, která je připravována MŽP. (Švec, 2014)

c) Oblast životního prostředí

Pro oblast životního prostředí je v současné době klíčová podpora z fondů EU v rámci Operačního programu životního prostředí na roky 2014 – 2020. Jeho prioritní osa 1 (Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní) si klade za cíl podporu stavu povrchových a podzemních vod. Prioritní osa 4 (Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží) se snaží řešit rostoucí množství odpadů a s tím související problémy. Podporou projektů na ochranu ohrožených rostlin a živočichů, ekologické stability krajiny a zpomalení poklesu biodiverzity se zabývá prioritní osa 6 (Zlepšování stavu přírody a krajiny). (www.dotace.org, 3. 3. 2014)

Podporou projektů zlepšujících životní prostředí na národní úrovni se zabývá Státní fond životního prostředí. Jeho příjmy tvoří různé ekologické poplatky (např. za likvidaci autovraků) a sankce pro znečišťovatele. Kromě toho zastřešuje 2 dotační programy – již zmíněný Operační program Životní prostředí a dále program Nová zelená úsporám. (www.sfzp.cz, 3. 3. 2014)

Na krajské úrovni se jedná o účelové dotace ze Středočeského fondu životního prostředí a zemědělství (viz. kapitola 6.1.1. Nástroje podpory obnovitelných zdrojů energie).

Z hlediska státní správy spadá oblast péče o životní prostředí do gesce Ministerstva životního prostředí ČR. V rámci kraje je to pak Odbor životního prostředí a zemědělství, který je rozdělen podle tematiky na jednotlivá oddělení. Tento odbor úzce spolupracuje s Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem životního prostředí ČR. (www.kr-stredocesky.cz, 4. 3. 2014)

Nižším stupněm jsou pak odbory životního prostředí v rámci jednotlivých obcí s rozšířenou působností. Nejnižším stupněm státní správy v oblasti životního prostředí jsou komise životního prostředí, které pracují při jednotlivých obecních a městských úřadech.

Mimo rámec státní správy navíc působí Český svaz ochránců přírody, který je významným občanským sdružením s celostátní působností a celou řadou environmentálních aktivit. (www.csop.cz, 4. 3. 2014)

6 Obnovitelné zdroje energie

6.1 Podpora obnovitelných zdrojů energie

Obnovitelné zdroje energie můžeme brát jako základní předpoklad trvale udržitelného rozvoje Středočeského kraje. Obnovitelné zdroje energie mají schopnost se při postupném spotřebovávání samy nebo s přispěním člověka částečně nebo úplně obnovovat. Právě proto je jedním z hlavních předpokladů trvale udržitelného rozvoje v České republice i ve Středočeském kraji maximální využívání energií z obnovitelných zdrojů (energie větru, slunečního záření, geotermální energie, vodní energie, energie půdy, vzduchu, biomasy, skládkového a kalového plynu a energie bioplynu) (www.wikipedia.org, 5. 3. 2014) za předpokladu dodržení ekonomických principů. Jde tedy o to, aby byly podporovány takové zdroje, které maximalizují pokles nežádoucích vlivů na životní prostředí, zároveň nejsou finančně příliš náročné a skýtají možnost širokého využití. Jak víme, tento předpoklad se v ekonomické realitě České republiky ne vždy daří naplňovat. V některých případech díky nesprávným ekonomickým výpočtům, v jiných případech díky upřednostnění soukromých zájmů vlivných osob či finančních skupin před zájmy celospolečenskými. Tento jev pak přispívá k diskreditaci obnovitelných zdrojů energie v očích části společnosti. Není pochyb o tom, že podpora obnovitelných zdrojů energie je principiálně správným krokem, jde však o to, jakým způsobem je celý proces legislativně ošetřen a jaká je míra informovanosti občanů o přínosech pro celou společnost.

6.1.1 Nástroje podpory obnovitelných zdrojů energie

Podpora obnovitelných zdrojů energie je ošetřena jednak na úrovni legislativy Evropské unie, jednak na úrovni legislativy České republiky a pro potřeby Středočeského kraje rovněž na úrovni Krajského úřadu Středočeského kraje.

Z hlediska legislativy EU se jedná zejména o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/28/ES z 23. dubna 2009 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů, kde je stanoven společný evropský rámec tohoto využívání tak, aby došlo ke snížení emisí skleníkových plynů a k nárůstu podílu ekologičtějších způsobů dopravy (zejména železniční). Dalším souvisejícím aktem je Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu ze dne 25. února 2010 o požadavcích na udržitelnost pro využívání zdrojů pevné a

plynné biomasy při výrobě elektřiny, tepla a chlazení. Tato zpráva v závěru formuluje doporučení pro jednotlivé členské státy pro dosažení souladu vnitrostátních režimů udržitelnosti zdrojů energie (www.europa.eu, 5. 3. 2014) s režimem Evropské unie.

Dalším platným dokumentem je Pracovní plán pro obnovitelné zdroje energie z 10. ledna 2007, který se zabývá dlouhodobou strategií EU v oblasti obnovitelných zdrojů energie a navrhuje stanovení závazného cíle - 20% spotřebované energie v EU do roku 2020 by mělo pocházet z obnovitelných zdrojů. Mezi jednotlivými státy EU jsou však z hlediska přístupu k obnovitelným zdrojům značné rozdíly, proto naplnění tohoto cíle do roku 2020 bude velmi obtížné. (www.europa.eu, 5. 3. 2014) Dalším existujícím dokumentem je Globální fond pro energetickou účinnost a obnovitelnou energii z 13. března 2008, který řeší přístup k obnovitelné energii z hlediska globálních změn klimatu. (www.europa.eu, 2014)

Dotační podpora z fondů Evropské unie je realizována prostřednictvím Operačního programu životní prostředí, Prioritní osa 3 – Udržitelné využívání zdrojů energie. Žadatelé mohou být neziskové právnické osoby obecně prospěšného charakteru (obce, města, kraje apod.) s cílem maximalizace využití obnovitelných zdrojů a energetických úspor. (www.opzp.cz, 5. 3. 2014) Obdobně pro podnikatelské subjekty existuje dotační program podpory Eko-energie v rámci Operačního programu podnikání a inovace. (www.mpo-oppi.cz, 5. 3. 2014)

Z hlediska legislativy České republiky je přístup k obnovitelným zdrojům energie upraven Nařízením vlády č. 80/2007 Sb. O ustanovení některých podmínek poskytování platby pro pěstování energetických plodin, které se týká fyzických a právnických osob, obhospodařujících zemědělskou půdu zejména za účelem pěstování energetických plodin. Zprostředkovatelem platby je dle tohoto nařízení Státní zemědělský intervenční fond. (Nařízení vlády č. 80/2007 Sb.) Dalšími legislativními normami jsou Nařízení vlády č. 308/2004 Sb. O stanovení některých podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy a na založení porostů rychle rostoucích dřevin na zemědělské půdě určených pro energetické využití a Nařízení vlády č. 505/2000 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování.

Fyzickými a právníckými osobami je nejčastěji využíván dotační program Nová zelená úsporám ze Státního fondu životního prostředí. Ten je zaměřen na podporu snížení energetické náročnosti budov, podporu výstavby nízkoenergetických staveb a podporu efektivního využívání energetických zdrojů. Jedná se například o tzv. kotlíkové dotace, dotace na zateplení budov, instalace tepelných čerpadel, solárních systémů apod. (www.nzu2013.cz, 5. 3. 2014)

Na úrovni Krajského úřadu Středočeského kraje se jedná zejména o účelnou distribuci finančních prostředků formou dotací prostřednictvím Středočeského fondu životního prostředí a zemědělství, který do října roku 2009 fungoval pod názvem Fond životního prostředí Středočeského kraje. Tento fond spadá do gesce Odboru životního prostředí a zemědělství a oblasti podpory jsou průběžně aktualizovány. Pro rok 2014 se jedná o tematické kategorie „vodohospodářská infrastruktura“ (zejména čistírny odpadních vod) a „zkvalitnění životního prostředí“ (např. výsadba rozptýlené zeleně, úklid černých skládek, podpora včelařství).

6.1.2 Význam obnovitelných zdrojů energie ve Středočeském kraji

Energie vody

Nejvýznamnějším obnovitelným zdrojem energie (OZE) v kraji je energie vody. Středočeským krajem protéká několik velkých řek, na kterých je vystavěno hned několik významných vodních elektráren. Nejdůležitější se nacházejí na Vltavě a jedná se o Orlík, Kamýk, Slapy, Vrané, Štěchovice I a II. Kromě toho v poslední době roste počet malých vodních elektráren (MVO) lokálního významu. Tento jev je kromě dlouhé tradice těchto elektráren v ČR zapříčiněn dotační podporou z fondů EU. Ve Středočeském kraji činil v roce 2012 podíl vyrobené energie z vodních elektráren 12,2 % z celkového množství vyrobené energie v kraji. Potenciál zejména v případě MVO však ještě není zdaleka využit, existuje řada vhodných lokalit pro případnou výstavbu MVO. Myslím si proto, že podíl takto vyrobené energie ve Středočeském kraji nadále poroste.

Malé vodní elektrárny, které jsou umístěny ve vhodně vybrané lokalitě, mají z hlediska životního prostředí minimální negativní důsledky. Jejich výstavba je ovšem z administrativního hlediska náročná - nutné je budování rybích přechodů a splnění celé

řady stanovených požadavků (např. zabránit vnikání ryb do turbíny, dodržování minimálního předepsaného průtoku). V případě velkých vodních elektráren je vždy nutné pečlivě zvážit míru zásahu do krajiny, vždy se jedná o zatopení velkého území, které je nevratné. Typickým příkladem ve Středočeském kraji je vybudování vodního díla Želivka – Švihov (70. léta 20. století), které je hlavním zdrojem pitné vody pro Středočeský kraj a Prahu a při jehož výstavbě došlo k zatopení několika obcí a malebné rekreační oblasti kaňonu řeky Želivky. Podle mého názoru je potenciál výstavby těchto velkých vodních děl ve Středočeském kraji již vyčerpán.

Energie slunce

Energie slunečního záření je tradičním ekologickým zdrojem energie zejména v tzv. starých zemích EU (Německo, Itálie, Francie), v České republice až do rozsáhlé státní podpory v roce 2009 využívaly tento druh energie spíše jednotlivé domácnosti pro ohřev teplé vody. Po vyhlášení programu státní podpory fotovoltaických elektráren, které odstartovalo schválení zákona č. 180/2005 Sb., došlo k masivní výstavbě solárních elektráren po celé České republice. Štědré dotační podmínky stanovené v tomto zákoně, znamenaly pro elektrárny postavené do konce roku 2010 extrémně výhodné a státem garantované výkupní ceny elektřiny s nárůstem minimálně o 2% ročně na dobu 20 let. Kromě toho je stanoven tzv. Zelený bonus pro případy, kdy část takto vyrobené energie výrobce sám spotřebuje a přebytek odprodá provozovateli přenosové soustavy. Ten činil v roce 2012 5,08 Kč na vyrobenou 1 kWh. Výsledkem tohoto kroku je cca 17 tisíc fotovoltaických elektráren na území České republiky, z toho přes 1500 na území Středočeského kraje. Kraj se tak zařadil na 3. místo ve výrobě solární energie v rámci ČR hned za kraje Jihomoravský a Jihočeský.

Nárůst výroby energie ze slunečního záření je jistě pozitivním jevem, který ale díky některým ne zcela uváženým aspektům podpory přinesl i negativní důsledky. Těmi jsou zejména:

- skokový nárůst ceny elektrické energie pro konečné uživatele (domácnosti, firmy),
- čerpání dotací i pro provozovatele solárních elektráren s nejasnou vlastnickou strukturou,
- narušení charakteru středočeské krajiny mnoha plošně rozsáhlými fotovoltaickými elektrárnami,
- úbytek v mnoha případech kvalitní orné půdy s možností zemědělského využití,
- nedořešený proces recyklace milionů fotovoltaických panelů po skončení jejich životnosti,
- hrozící soudní spory a arbitráže s vlastníky solárních elektráren po případném snížení původně garantovaných výkupních cen a zelených bonusů.

Zmíněné negativní důsledky se minimalizují v případě malých fotovoltaických elektráren, určených pouze pro využití jednotlivých domácností a firem. Zde je podpora zcela na místě a jejich přínos pro životní prostředí je neoddiskutovatelný.

Kromě výroby elektrické energie lze sluneční energii využít i pro ohřev vody a v menší míře i vytápění pro potřeby domácností a firem. V současnosti využívané inteligentní systémy ohřevu s pojistkou proti přehřátí jsou široce využitelné a s existující státní, krajskou a případně komunální podporou dostupné téměř pro každého. Vedlejším pozitivním efektem těchto zařízení je snížení množství emisí produkovaných jednotlivými domácnostmi (firmami).

Energie větru

Využití větrné energie je úzce spojeno s odpovídajícími přírodními podmínkami a charakterem krajiny. Obecně lze říci, že pro výstavbu těchto zařízení jsou vhodné lokality ve vyšších polohách (svahy na návětrných stranách pahorkatin a hor) a s menší hustotou osídlení. Největšími producenty větrné energie v rámci ČR jsou z těchto důvodů Ústecký, Olomoucký a Karlovarský kraj, ovšem podíl větrné energie na celkové vyrobené energii u nás je pouhých 0,5%. Příčinou je zejména narušení charakteru krajiny větrnými parky a řada dalších negativních vlivů, zejména hlučnost a do velké vzdálenosti od-

létající zdraví ohrožující zmrazky z větrníků. Diskutovány jsou i další negativní vlivy, například nebezpečí větrníků pro ptactvo, jejich vliv na šíření signálu pro televize a rádia či vliv stínu rotující vrtule. (www.cez.cz, 3. 3. 2014) Středočeský kraj zejména z důvodu hustého osídlení není pro výstavbu větrných elektráren příliš vhodný. V současné době se na jeho území nevyskytuje žádná větrná elektrárna. Uvažované výstavby větrných parků (např. u obce Chyňava na Berounsku) jsou krajským úřadem Středočeského kraje či místními samosprávami zamítány z důvodů negativního vlivu na charakter krajiny a energetické nesystémovosti. I proto se domnívám, že potenciál využití větrné energie je ve Středočeském kraji malý.

Energie biomasy

Ve Středočeském kraji se nejčastěji energeticky využívá dřevo a odpady z dřevovýroby, odpady ze zemědělské produkce rostlinné i živočišné, méně často i bioodpad z domácností. Nejběžnějším, avšak nejméně energeticky rentabilním způsobem využívání je přímé spalování zejména dřeva, štěpky a energetických plodin, které se využívá při vytápění objektů. Pro energetickou účinnost spalování je přitom rozhodující druh spalovacího zařízení (kotle). Starší typy kotlů využívané ve většině domácností pracují na principu prostého spalování. Většina energie v podobě vzniklého bioplynu poté uniká bez využití komínem do ovzduší. (www.alternativni-zdroje.cz, 6. 3. 2014) Právě na tyto domácnosti je cílena dotační podpora ze Společného programu Středočeského kraje a Ministerstva životního prostředí na podporu výměn kotlů, schváleným radou kraje 6. 1. 2014. Cílem tohoto dotačního programu je zvýšení podílu moderních, tzv. zplyňovacích (využívajících energii při hoření vznikajícího bioplynu), vysoce účinných kotlů s minimální emisní zátěží pro životní prostředí. Vzhledem k velké hustotě osídlení a dopravní síť ve Středočeském kraji je jakékoliv snížení emisního zatížení obyvatelstva velmi důležité. Kromě očekávaných energetických úspor a zlepšení kvality ovzduší měst a obcí by měl program přinést i množství pracovních příležitostí při výrobě a instalaci těchto moderních zařízení.

Energeticky účinnějším způsobem využití biomasy je výstavba bioplynových stanic. V současné době se na území Středočeského kraje nachází celkem 12 bioplynových stanic a několik dalších je ve stádiu projektových příprav nebo ve výstavbě. Většina z nich pro výrobu bioplynu (metan) využívá zemědělské odpady a energetické plodiny,

v menší míře se využívají odpady z domácností a kalů z čistíren vod. (www.bioodpady.ecomanag.cz, 6. 3. 2014) Při projektování bioplynové stanice je nutné pečlivě zvážit její umístění. Měla by se nacházet v dostatečné vzdálenosti od sídel vzhledem k možnosti šířícího se zápachu. Další podmínkou je dopravní optimalizace s ohledem na nutnost dopravy bioodpadu. Nespornou výhodou těchto stanic je bezodpadová výroba elektrické energie z bioplynu s možností následného využití odpadního tepla při vytápění obytných budov a nabídka pracovních příležitostí v rámci regionu. „Odpadním“ produktem celého procesu je tzv. digestát, který se jako vysoce kvalitní kapalné hnojivo využívá v zemědělství. Celý proces tak tvoří z energetického hlediska uzavřený a velmi efektivní koloběh. (www.ekobonus.cz, 6. 3. 2014)

Podíl takto vyrobené energie v rámci ČR činí cca 1,3%. V současné době došlo k ukončení dotační podpory výstavby nových bioplynových stanic, které bylo doprovázené poklesem zájmu o jejich výstavbu. Dotační podpora se kladně projevila zejména po roce 2000, kdy byla postavena většina nyní fungujících bioplynových stanic. Podle neoficiálních informací část naší politické reprezentace opět o státní podpoře těchto stanic v blízké budoucnosti uvažuje. (www.anobudelip.cz, 6. 3. 2014)

Dalším způsobem využití biomasy je výroba biopaliv – bioetanolu, bionafty a rostlinných olejů. Ve Středočeském kraji se pro tyto nepotravinářské účely pěstuje řada plodin, zejména řepka olejka a částečně i kukuřice. Pěstování těchto plodin je značně energeticky náročné a navíc zabírají půdu potenciálně využitelnou pro potravinářské účely. Aby celý systém mohl fungovat, jsou na biopaliva v ČR stejně jako ve většině států uplatňovány nulové spotřební daně. Společně s tím platí povinnost přimíchávání bioetanolu do benzínu a metylesteru řepkového oleje do nafty. Jejich podíl by se měl navíc do roku 2020 podle platné legislativy EU postupně zvyšovat až na úroveň 10%, proto nelze v dohledné době předpokládat omezení pěstování zemědělských plodin pro výrobu biopaliv. (www.autorevue.cz, 6. 3. 2014)

Jedná se ovšem o značně kontroverzní téma, které je předmětem diskuzí odborníků. Produkce biopaliv na jedné straně snižuje závislost regionu na ropných látkách, na druhé straně uměle přispívá k navýšování cen potravin a pohonných hmot. Navíc z důvodů nedostatečného krytí půdy těmito plodinami (zejména širokořádkovými - kukuřice) v případě přívalových dešťů může docházet k častějšímu výskytu lokálních povodní a ohrožení půd erozí. Z těchto důvodů se nedoporučuje pěstování těchto plodin na svazích

se sklonem větším než 7 stupňů. (Vopravil a kolektiv, 2010) Dalšími negativními jevy jsou produkce alergenů a dráždivá vůně z polí osetých řepkou, nutnost masivního využívání chemických prostředků ochrany rostlin, negativní působení řepky na lesní zvěř a v neposlední řadě i postupná změna charakteru středočeské krajiny. (www.ekonomika.idnes.cz, 6. 3. 2014) Proto se značná část ekonomicky nezáužaté odborné veřejnosti od podpory výroby biopaliv postupně odklání.

Tepelná čerpadla

V posledních letech roste význam a využití tepelných čerpadel, která se využívají k vytápění domácností i firemních objektů. Pracují na různých principech, v jejich označení se uvádí na prvním místě používaný zdroj energie (země, vzduch nebo voda) a na druhém místě teplosměrné médium (voda, vzduch). Nejčastěji používanými druhy jsou čerpadla vzduch/voda a dále země/voda. Jejich široké využití umožnil pokrok ve vývoji zateplovacích technologií a rozmach ve výstavbě nízkoenergetických staveb, které lze tepelnými čerpadly bez problémů vytápět. Jejich ekonomická dostupnost je zajištěna možností čerpání dotací na jejich pořízení v rámci programu Nová zelená úsporám ze Státního fondu životního prostředí. Nesporný přínos tohoto zdroje jako alternativy vytápění objektů klasickým způsobem spočívá v minimalizaci emisní zátěže pro životní prostředí. Rozhodující je správný výběr typu a výkonu tepelného čerpadla pro konkrétní případ. (www.wikipedia.org, 7. 3. 2014)

7 Nadnárodní programy podpory rozvoje regionu

Kromě podpory žádoucího rozvoje Středočeského kraje v rámci struktur České republiky a samotného kraje existuje i významná nadnárodní podpora regionu. Tato podpora vychází jednak z členství České republiky v Evropské unii a dále z ratifikovaných mezinárodních dokumentů a smluv.

Podpora regionu v souladu s Agendou 21

Klíčovým východiskem pro trvale udržitelný a přírodě blízký rozvoj regionu je dokument Agenda 21, který byl přijat v roce 1992 na summitu OSN v Rio de Janeiro. Ten je členěn podle zájmových tematických oblastí do čtyř skupin:

1. Sociální a ekonomický rozměr (např. téma chudoby, zdraví, demografického vývoje)
2. Uchovávání a šetrné využívání zdrojů a hospodaření s nimi ve prospěch rozvoje (např. téma odpadů, deštných pralesů, atmosféry, biodiverzity)
3. Posilování úlohy důležitých skupin (např. téma ženských hnutí, ochrany dětí, práce v rozvojových zemích)
4. Prostředky a implementace (např. téma právních mechanismů, financování projektů, osvěta)

Z Agendy 21 vychází dokument Místní Agenda 21 (MA21), který je lokální implementací původního dokumentu pro Českou republiku. MA21 byla zpracována v průběhu roku 2004 bezprostředně po vzniku Rady vlády pro udržitelný rozvoj (2003). Do roku 2003 byla problematika trvale udržitelného rozvoje mimo hlavní priority vlády ČR. MA21 se zabývá monitorováním míry souladu rozvoje konkrétního regionu se sadou Kritérií MA21 s cílem v co největší míře tato kritéria naplňovat. Podle aktualizace sady kritérií (2010) byly registrované subjekty MA21 rozděleny do šesti skupiny dle typu:

1. Malá obec (do 2000 obyvatel)
2. Obec (definována jako základní územní samosprávné společenství občanů)
3. Mikroregion (sdružení několika obcí za účelem dosažení určitého cíle)
4. Kraj (vyšší územní samosprávný celek)

5. Místní akční skupina (právnícká osoba s cílem podpory a rozvoje venkovského regionu s členstvím občanů, neziskových organizací, soukromých podnikatelů a veřejné správy včetně obcí)
6. Ostatní (zařazení jako zájemci, např. neziskové a nevládní organizace)

Členství ve strukturách MA21 a naplňování jejich kritérií může být pro registrované subjekty využito jako významný podpůrný prostředek pro žádosti o granty EU a o podporu z vybraných dotačních titulů jednotlivých ministerstev a krajů. Aktivní členství je tak pro registrované subjekty ekonomicky výhodné a zároveň i motivující vzhledem k žádoucím krokům v ochraně životního prostředí. (www.ma21.cenia.cz, 30. 4. 2014)

Na území Středočeského kraje je v současné době ve strukturách MA21 registrováno celkem 19 subjektů a mnoho dalších na registraci čeká. Z hlediska celé České republiky se jedná o druhý největší počet registrovaných subjektů v rámci krajů, jak je vidět v následující tabulce 2.

Tabulka 2: Počet registrovaných subjektů MA21 k 30. 4. 2014

Název kraj	Počet subjektů
Praha	17
Ústecký kraj	7
Jihomoravský kraj	15
Středočeský kraj	19
Liberecký kraj	12
Olomoucký kraj	14
Jihočeský kraj	11
Královehradecký kraj	1
Zlínský kraj	8
Plzeňský kraj	6
Pardubický kraj	5
Moravskoslezský kraj	16
Karlovarský kraj	3
Kraj Vysočina	66
Celkem	200

Zdroj: www.ma21.cenia.cz

Podpora regionu ze strany Evropské unie

Po vstupu České republiky do Evropské unie (EU) je možno v rámci tzv. politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU čerpat prostředky ze společných fondů EU. Cílem této politiky je snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi jednotlivými členskými státy a jejich regiony tak, aby se trvale zvyšovala kvalita života obyvatel. Tato politika patří ke klíčovým agendám celé Evropské unie, která na ni vynakládá více než třetinu celého společného rozpočtu.

Podpora je vyčleňována z různých fondů na základě předem stanovených kritérií a požadavků. Prostředky ze strukturálních fondů slouží k podpoře chudších a jinak znevýhodněných regionů. Jedná se například o venkovské oblasti, upadající průmyslové oblasti nebo pohraniční regiony. Prostředky z těchto fondů jsou čerpány v rámci programových období na základě přesně určených cílů a priorit. Poslední programové období proběhlo v letech 2007 – 2013, v současné době platí programové období pro roky 2014 – 2020. Strukturální fondy lze dále členit na Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). ERDF je zaměřen zejména na modernizaci a posilování hospodářství, zatímco ESF podporuje aktivity v oblasti zaměstnanosti a v oblasti rozvoje lidských zdrojů.

Samostatně pak stojí Fond soudržnosti (FS) neboli také fond kohezní. Prostředky čerpané prostřednictvím tohoto fondu jsou určeny na rozvoj chudších států.

Pro využití prostředků z fondů Evropské unie bylo pro roky 2007 – 2013 zpracováno celkem 26 operačních programů. Programy sledují tři hlavní cíle regionální politiky EU:

1. Konvergence (8 tematických a 7 regionálních programů)
2. Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (2 programy pro Prahu)
3. Evropská územní spolupráce (6 programů pro pohraniční regiony)

Objem prostředků, vyčleněných v programovém období 2007 - 2013 na jednotlivé cíle pro Českou republiku a pro celou Evropskou unii, ukazuje následující tabulka 3: Objem prostředků dle cílů. (www.strukturalni-fondy.cz, 30. 4. 2014)

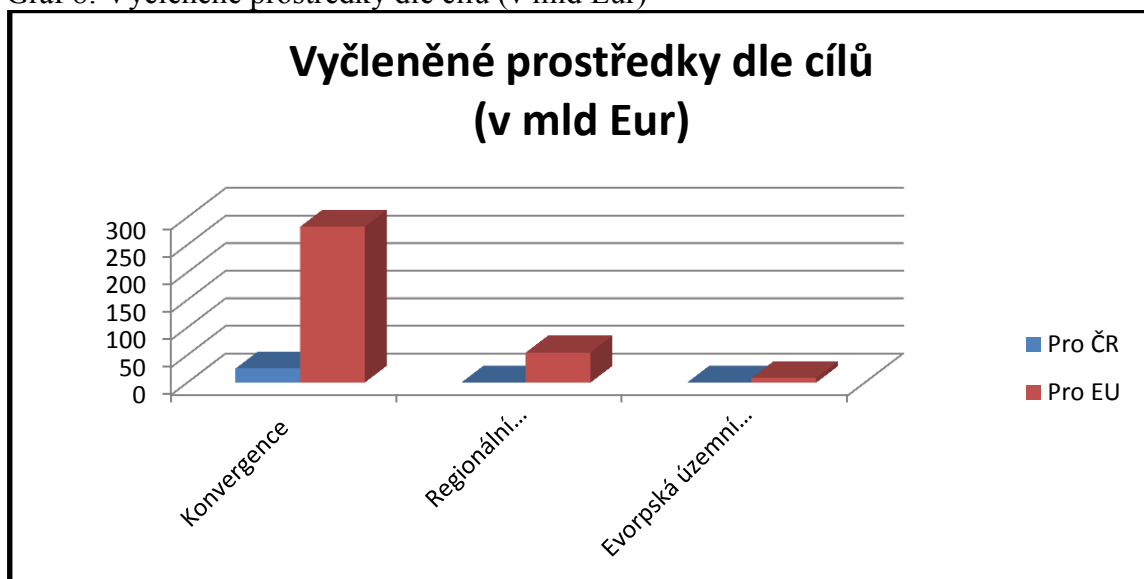
Tabulka 3: Objem prostředků dle cílů

Cíl	Pro ČR (v mld Eur)	Pro EU (v mld Eur)
Konvergence	25,88	283
Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	0,419	54,96
Evropská územní spolupráce	0,389	8,72

Zdroj: www.strukturalni-fondy.cz

Z grafu 8 je pak patrná poměrná část vyčleněných prostředků dle cílů pro Českou republiku v rámci celé Evropské unie.

Graf 8: Vyčleněné prostředky dle cílů (v mld Eur)

Zdroj: vlastní tvorba

Středočeský kraj čerpal v programovém období 2007 – 2013 vyčleněné prostředky z cíle Konvergence v rámci osmi tematických operačních programů cíle Konvergence. Jedná se o programy:

OP Doprava

OP Životní prostředí

OP Podnikání a inovace

OP Výzkum a vývoj pro inovace

OP Lidské zdroje a zaměstnanost

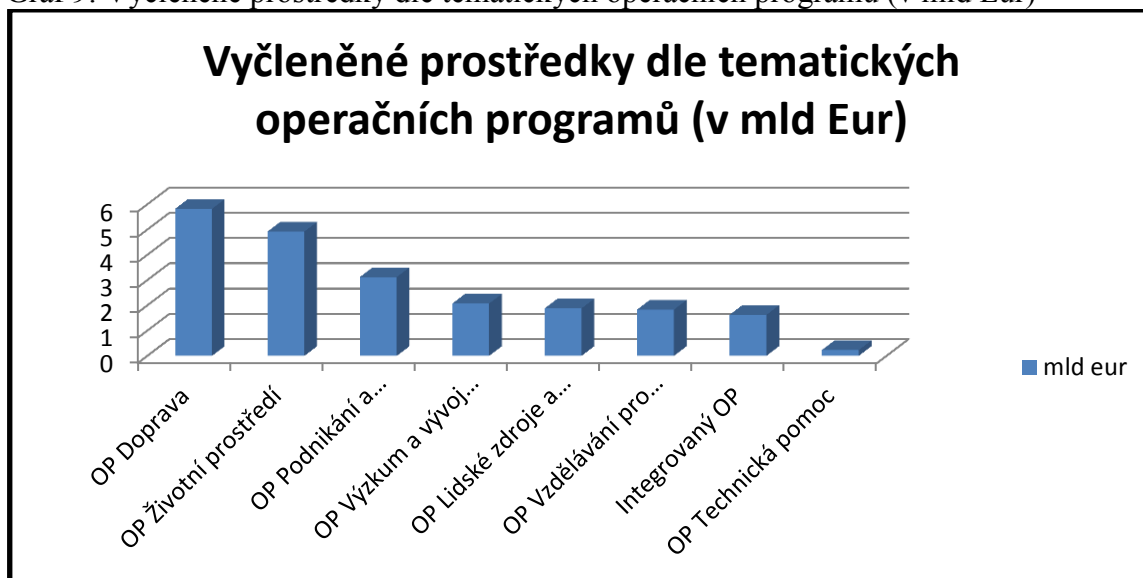
OP Vzdělávání a konkurenceschopnost

Integrovaný OP

OP Technická pomoc

Tematické operační programy jsou určeny pro všechny regiony České republiky s výjimkou hlavního města Prahy. Na tyto programy bylo v programovém období 2007 – 2013 vyčleněno z fondů Evropské unie celkem 21,2 mld Eur. Rozdělení čerpaných prostředků dle jednotlivých tematických operačních programů ukazuje následující graf 9.

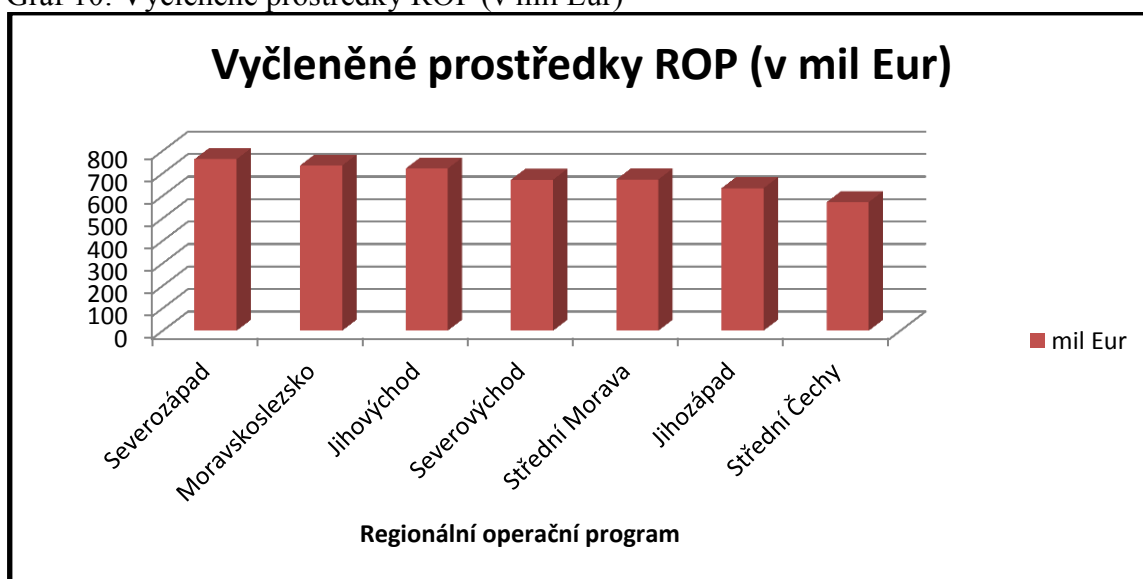
Graf 9: Vyčleněné prostředky dle tematických operačních programů (v mld Eur)

Zdroj: vlastní tvorba

Dále Středočeský kraj čerpal v programovém období 2007 – 2013 v rámci cíle Konvergence prostředky z regionálního programu ROP NUTS II Střední Čechy. Region soudržnosti Střední Čechy je hranicemi totožný se Středočeským krajem. Zmíněný ROP Střední Čechy je jedním ze sedmi regionálních operačních programů. V programovém období 2007 – 2013 bylo z fondů EU na regionální operační programy vyčleněno 4,6 mld Eur v rámci celé ČR, z čehož na ROP Střední Čechy připadlo 571,72 mil Eur. Čerpání prostředků v rámci jednotlivých regionálních operačních programů je možné vidět v následujícím grafu 10.

Graf 10: Vyčleněné prostředky ROP (v mil Eur)

Zdroj: Vlastní tvorba

Regionální operační program Střední Čechy (ROP NUTS II Střední Čechy) je z tematického hlediska členěn na čtyři prioritní osy:

- Doprava
- Cestovní ruch
- Integrovaný rozvoj území
- Technická pomoc

Každá tato prioritní osa je pak dále konkretizována podle tzv. oblastí podpory, které stanovují, jaké typy projektů je možné v rámci příslušné prioritní osy podpořit.

Prioritní osa Doprava

Globálním cílem této osy je zajištění vysoké a udržitelné mobility obyvatel při současném snižování negativních dopadů dopravy na životní prostředí. K realizaci jeho dosažení byly stanoveny dílčí specifické cíle: zvýšení dostupnosti páteřních komunikací silniční a železniční sítě včetně infrastruktury pro cyklistickou dopravu, navýšit podíl ekologicky šetrných způsobů veřejné dopravy, optimalizovat provázanost nabídky veřejné dopravy, zlepšit podmínky pro využití cyklistické dopravy nejen k rekreačním účelům. Hlavními oblastmi podpory prioritní osy Doprava jsou:

- regionální dopravní infrastruktura (např. rekonstrukce a modernizace silnic, jejich napojení na hlavní tahy, úprava nebezpečných míst, nevyhovujících křižovatek, snižování nepříznivých dopadů dopravy na obyvatelstvo a ekosystémy)
- udržitelné formy veřejné dopravy (např. úprava zastávek veřejné dopravy, budování parkovišť a odstavných ploch u železničních zastávek a autobusových terminálů, podpora ekologických způsobů dopravy včetně zázemí a infrastruktury, včasná obnova vozového parku, výstavba cyklostezek a cyklistických pruhů)

Prioritní osa Cestovní ruch

Globálními cíli této prioritní osy je zvýšení návštěvnosti regionu, prodloužení délky pobytu návštěvníků a navýšení příjmů plynoucích z cestovního ruchu. K jejich dosažení byly vytyčeny specifické dílčí cíle: rozšíření a zkvalitnění služeb cestovního ruchu, základní a doplňkové infrastruktury regionu a optimalizace systému propagace a řízení cestovního ruchu. Hlavními oblastmi podpory prioritní osy Cestovní ruch jsou:

- Podnikatelská infrastruktura a služby cestovního ruchu (např. budování nových a modernizace stávajících ubytovacích zařízení, zvyšování ubytovacího standardu včetně stravovacích služeb, úprava nevyužívaných objektů na vhodná ubytovací zařízení)
- Veřejná infrastruktura a služby cestovního ruchu (např. budování turistických a naučných stezek, hipposteze, cyklostezek včetně doprovodné infrastruktury, podpora rozvoje vodácké turistiky, obnova kulturních a technických památek, budování vzdělávacích a poznávacích objektů, infocenter, údržba orientačního systému)
- Propagace a řízení turistických destinací Středočeského kraje (např. podpora řídicích a koordinačních center v turistických destinacích, jejich prezentace prostřednictvím propagačních a informačních materiálů, seminářů, konferencí, sportovních a kulturních akcí, podpora obnovy zaniklých tradic)

Prioritní osa Integrovaný rozvoj území

Globálním cílem třetí prioritní osy je zajištění kvality života obyvatelstva měst i obcí při současném posilování role městských center jako přirozených východisek rozvoje regionu. Specifickými cíli pro jeho dosažení jsou neustálé posilování ekonomického a sociálního rozvoje regionu prostřednictvím podpory regionální center a dále obnova, modernizace a rozvoj měst i venkovských oblastí s cílem neustálého zvyšování kvality života obyvatelstva. Hlavními oblastmi podpory jsou:

- Rozvoj regionálních center s ohledem na zájmové oblasti – vzdělávání, zdravotní péče, sociální integrace a volnočasové aktivity - podpora IPRM ve vazbě na revitalizace a obnovu městských zón (např. příprava integrovaného plánu rozvoje měst, revitalizace a obnova městských zón, minimalizace ekologických zátěží, odstraňování nevyužitelných objektů a opravy stávajících objektů, úprava veřejných prostranství, ekologicky propracovaná obnova vozového parku MHD)
- Rozvoj měst s ohledem na zájmové oblasti – vzdělávání, zdravotní péče, sociální integrace a volnočasové aktivity – podpora aktivit na fyzickou revitalizaci území
- Rozvoj venkova s ohledem na zájmové oblasti – vzdělávání, zdravotní péče, sociální integrace a volnočasové aktivity – podpora aktivit na fyzickou revitalizaci obcí

Prioritní osa Technická pomoc

Její globálním cílem je podpora subjektů čerpajících prostředky na vybrané projekty ve smyslu zajištění potřebných úkonů v rámci implementačních struktur. Specifickými cíli k jeho dosažení jsou efektivní řízení, kontrola, monitoring, vyhodnocení a dostatečná administrativní kapacita ze strany příslušné implementační struktury a dále posílení absorpční kapacity subjektů při získávání prostředků ze strukturálních fondů. Hlavními oblastmi podpory jsou:

- Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu (např. vytvoření prováděcích dokumentů programu, zajištění dostatečné administrativní kapacity řídicího orgánu, zajištění činnosti výběrových komisí, podpora informační systémů, ško-

lení administrativních pracovníků, výměna zkušeností s jinými regiony, organizace seminářů, workshopů)

- Informovanost a publicita programu (např. zajištění propagace podpůrného programu směrem k široké veřejnosti a potenciálním předkladatelům projektů, vzájemná výměna zkušeností mezi příjemci podpory, předkladateli projektů a veřejností, správa webových stránek a poskytování informací k programu)
- Zvýšení absorpční kapacity (např. monitorování projektových záměrů potenciálních příjemců podpory, podpora tvorby a přípravy projektů, poskytování poradenských a informačních služeb, rozvoj partnerství mezi regiony) (www.ropstrednicechy.cz, 30. 4. 2014)

Úroveň alokovaných prostředků, vyjádřených v procentech, v rámci ROP Střední Čechy podle jednotlivých prioritních os s podrobným členěním dle oblastí podpory můžeme vidět v tabulce 4, která popisuje stav ke konci prvního čtvrtletí roku 2014.

Tabulka 4: Úroveň alokovaných prostředků v rámci ROP Střední Čechy

Název prioritní osy/ oblasti podpory	Podíl na celkové alokaci v %
1. Doprava	39,2
1.1. Regionální dopravní infrastruktura	29,0
1.2. Udržitelné formy veřejné dopravy	10,2
2. Cestovní ruch	14,5
2.1. Podnikatelská infrastruktura a služby cestovního ruchu	4,3
2.2. Veřejná infrastruktura a služby cestovního ruchu	8,7
2.3. Propagace a řízení turistických destinací SČ kraje	1,4
3. Integrovaný rozvoj území	43,0
3.1. Rozvoj regionálních center	7,2
3.2. Rozvoj měst	21,9
3.3. Rozvoj venkova	13,9
4. Technická pomoc	3,3
4.1. Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu	2,7
4.2. Informovanost a publicita programu	0,3
4.3. Zvýšení absorpční kapacity	0,3

Zdroj: www.ropstrednicechy.cz

Největší objem prostředků je vyčleněn na prioritní osu 3 – Integrovaný rozvoj území. V jeho rámci by pak téměř polovina prostředků měla plynout do oblasti podpory Rozvoj měst. Důvodem je podle mého názoru neustále se zvyšující tlak na kvalitu života měst-

ského obyvatelstva a snaha o minimalizaci negativních dopadů života ve městech (zhoršená kvalita ovzduší, hluk, vibrace, nedostatek zeleně apod.).

Na první prioritní osu Doprava je vyčleněno téměř 40% z celkového objemu prostředků, přičemž téměř tři čtvrtiny připadají na oblast podpory Regionální dopravní infrastruktura. Podle mého názoru nebyla obnova a modernizace vozového parku v rámci veřejné dopravy v nedávné minulosti jednou z priorit, a to zejména v případě železniční dopravy. Je třeba logisticky dořešit či modernizovat velkou část silnic, železnic i vozového parku veřejné dopravy v relativně krátké době a zde jsou alokované prostředky velmi účelně vynaložené a zcela na místě. Kromě toho v důsledku technického pokroku došlo k prudkému rozvoji nových a k životnímu prostředí šetrnějších technologií pohonu, které se velmi hodí zejména pro městský provoz (elektromobily a vozy s hybridním pohonem, LPG, CNG). Současně s touto modernizací je třeba dořešit otázku související infrastruktury, zejména čerpacích stanic pro tyto zatím masově nerozšířené technologie. Tyto záležitosti jsou podporovány v rámci oblasti podpory Udržitelné formy veřejné dopravy.

Menší část prostředků je alokována na prioritní osu 2 – Cestovní ruch. Přestože je tato oblast pro ekonomiku Středočeského kraje velmi významná, na rozdíl od prioritní osy 1 a 3 zde není nutno akutně vynakládat velké prostředky na vyřešení zásadních problémů. Největší část podpory je směřována do oblasti Veřejná infrastruktura a služby cestovního ruchu – 8,7% z celkových alokovaných prostředků.

Nejmenší část peněz pak plyne na prioritní osu 4 – Technická pomoc (3,3%) a slouží k zajištění technické správnosti celého systému podpory.

V tabulce 5 pak můžeme přehledně sledovat stav čerpání alokovaných prostředků podle jednotlivých oblastí podpory v rámci prioritních os. Jedná se o stav ke konci prvního čtvrtletí roku 2014. Pro přehlednost jsou částky uvedeny v eurech s měnovým kurzem 1 EUR = 27,4 CZK.

Tabulka 5: Stav čerpání z ROP Střední Čechy dle prioritních os a oblastí podpory

Název prioritní osy/ oblasti podpory	Alokace podpory (mil Eur)	Podané žádosti (mil Eur)	Proplacené prostředky (mil Eur)	Proplacené prostředky (%)
1. Doprava	216,71	334,96	127,64	58,9
1.1. Regionální dopravní infrastruktura	174,79	261,85	97,59	55,8
1.2. Udržitelné formy veřejné dopravy	41,92	73,11	30,05	71,7
2. Cestovní ruch	78,80	232,85	54,26	68,9
2.1. Podnikatelská infrastruktura a služby cestovního ruchu	22,58	112,28	17,13	75,8
2.2. Veřejná infrastruktura a služby cestovního ruchu	51,19	108,81	32,47	63,4
2.3. Propagace a řízení turistických destinací SČ kraje	5,03	11,77	4,66	92,7
3. Integrovaný rozvoj území	233,07	538,54	173,15	74,3
3.1. Rozvoj regionálních center	37,20	63,35	15,74	42,3
3.2. Rozvoj měst	116,30	220,27	94,67	81,4
3.3. Rozvoj venkova	79,56	254,93	62,74	78,9
4. Technická pomoc	16,92	19,25	10,28	60,8
4.1. Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu	15,75	16,36	9,47	60,1
4.2. Informovanost a publicita programu	0,81	1,46	0,46	57,1
4.3. Zvýšení absorpční kapacity	0,37	1,42	0,35	95,5
Celkem	545,50	1125,61	365,33	67,0

Zdroj: www.ropstrednicechy.cz

Jak můžeme vidět, k 31. 3. 2014 jsou vyčerpány zhruba dvě třetiny prostředků vyčleněných v rámci ROP Střední Čechy. Vzhledem k tomu, že množství podaných žádostí výrazně převyšuje možnosti čerpání, řada uvažovaných projektů v programovém období 2007 – 2013 na podporu nedosáhne. Prostředky z ROP Střední Čechy 2007 – 2013 mohou být čerpány v termínu do konce roku 2015. Protože zhruba dvě třetiny prostředků bylo k 31. 3. 2014 proplaceno, lze usuzovat, že alokované prostředky se pravděpodobně podaří čerpat v plné výši.

Mechanismus čerpání prostředků v rámci uvedeného ROP probíhá podle schválené metodiky tak, že zadavatel (Regionální rada regionu soudržnosti Střední Čechy) vyhlásí Výzvu k předkládání projektů. Výzva je určena vždy pro konkrétní prioritní osu a oblast podpory se stanovením cílů oblasti podpory a podporovaných aktivit. Výzva dále obsahuje informace o příjemci podpory, o formě a výši podpory, míře finanční spoluúčasti příjemce, dále výši alokovaných prostředků, rozmezí maximálních a minimálních výdajů na projekt, územní vymezení, dobu trvání projektu, kritéria pro poskytnutí podpory,

formální náležitosti předložené žádosti, požadované termíny a doplňující informace. Výběr podporovaných projektů náleží do kompetence Výboru Regionální rady (VRR).

Operační program ESPON 2013

Zkratka ESPON (European Spatial Planning Observation Network) znamená v překladu Evropská monitorovací síť pro územní rozvoj a soudržnost. Tento program slouží k podpoře územního plánování a regionálního rozvoje formou poskytování informací, analýz, scénářů, map, indikátorů a dalších doplňujících údajů. Jeho cílem je přispět k vyváženému rozvoji konkrétních regionů z členských zemí EU a z partnerských zemí EU (Norsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Island). Program mohou využít veřejné organizace i soukromé subjekty a zaměření jednotlivých projektů je specifikováno v pěti prioritních osách:

1. Aplikovaný výzkum územního rozvoje, konkurenceschopnosti a soudržnosti
2. Cílená analýza založená na poptávce uživatelů
3. Vědecká základna a nástroje
4. Kapitalizace, vlastnictví a účast
5. Technická pomoc

Řídícím orgánem programu je lucemburské Ministerstvo udržitelného rozvoje a infrastruktury, přičemž pro Českou republiku byl zřízen Národní koordinátor pod Ministerstvem pro místní rozvoj ČR a Národní kontaktní místo při Ústavu územního rozvoje v Brně. Celkové vyčleněné prostředky na tento program činí cca 45 mil. Eur. Příkladem podporovaných projektů jsou analýzy regionů z hlediska demografického vývoje včetně vyhodnocení rizik, posouzení energetické soběstačnosti regionů a míry jejich závislosti na vnějších zdrojích, dále posouzení dopadů dopravní a zemědělské politiky EU nebo analýzy dopadů klimatických změn. (www.strukturalni-fondy.cz, 30. 4. 2014)

Příprava programového období 2014 – 2020

Pro další rozvoj Evropské unie v letech 2014 -2020 byla zpracována strategie EU 2020 s názvem „Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“. Z důvodů lepšího plnění této strategie došlo ve strukturálních fondech k několika změnám oproti předchozím letům. Nově se fondy nazývají „Evropské strukturální a investiční fondy“ se zkratkou ESIF a jejich složení je následující:

- Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR) – strukturální fond, jež se bude zabývat podporou produktivních investic, určených převážně pro malé a střední podniky, investicemi do výzkumu a vývoje a dále investicemi, které budou zajišťovat vnitřní potenciál regionů, vytvářet sítě, spolupráci a výměnu zkušeností
- Evropský sociální fond (ESF) – prostředky z tohoto fondu budou směřovat k podpoře vyšší úrovně zaměstnanosti a kvalitních zaměstnání, mobility obyvatelstva, rovnosti pohlaví, nediskriminaci a podpoře sociálního začleňování a boje s chudobou
- Fond soudržnosti (FS) – bude soustředěn zejména na oblast dopravní infrastruktury evropského významu, dále na oblast životního prostředí a efektivního využívání energie
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV) – je určen pro podporu konkurenceschopnosti v oblasti zemědělství, rozvoje venkova a trvale udržitelného nakládání s přírodními zdroji
- Evropský námořní a rybářský fond (ENRF) – prostředky z tohoto fondu budou určeny na podporu akvakultury

Dále jsou pro programové období 2014 – 2020 připravovány nové programy. Oproti předchozímu období jich je pouze 20. V následující tabulce 6 jsou programy vyjmenovány spolu s příslušným ministerstvem, které program řídí a koordinuje. (www.strukturalni-fondy.cz)

Tabulka 6: Operační programy období 2014 - 2020

Operační program	Řídící orgán
Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost	Ministerstvo průmyslu a obchodu
Výzkum, vývoj a vzdělávání	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Zaměstnanost	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Doprava	Ministerstvo dopravy
Životní prostředí	Ministerstvo životního prostředí
Integrovaný regionální OP	Ministerstvo pro místní rozvoj
Praha - pól růst ČR	Magistrát hlavního města Prahy
Technická pomoc	Ministerstvo pro místní rozvoj
Rybářství 2014 - 2020	Ministerstvo zemědělství
Program rozvoje venkova	Ministerstvo zemědělství
Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko	Ministerstvo pro místní rozvoj
Přeshraniční spolupráce ČR - Slovensko	Ministerstvo pro místní rozvoj
Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko	Ministerstvo pro místní rozvoj
Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko	Ministerstvo pro místní rozvoj
Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko	Ministerstvo pro místní rozvoj
Program nadnárodní spolupráce Central Europe 2020	Ministerstvo pro místní rozvoj
Nadnárodní spolupráce Danube	Ministerstvo pro místní rozvoj
Meziregionální spolupráce	Ministerstvo pro místní rozvoj
ESPN 2020	x
INTERACT III	x

Zdroj: vlastní tvorba

Částka, vyčleněná z fondů EU pro programové období 2014 -2020 ještě není definitivně stanovena. Indikativně se však bude jednat o cca 20,5 mld Eur. Ve srovnání s předchozím programovým obdobím se jedná o částku zhruba o pětinu menší.

8 SWOT analýza

Ke stanovení správné strategie a budoucího nasměrování rozvoje Středočeského kraje byla aplikována metoda SWOT analýzy. V každé sledované oblasti bylo vzájemně porovnáváno 7 faktorů, které danou oblast nejlépe charakterizují a nejvíce ovlivňují. Tyto faktory a jejich vlivy byly podrobněji zmíněny v předešlých kapitolách této práce. Na základě subjektivního vyhodnocení priorit, vycházejícího z předchozího rozboru Středočeského kraje v rámci praktické části mé diplomové práce, byla jednotlivým faktorům přiřazena určitá váha.

Silné stránky

1. Výhodná geografická poloha
2. Infrastruktura (vysoká hustota dopravní a telekomunikační sítě)
3. Přitažlivost pro investory (kvalifikovaná a oproti Praze levnější pracovní síla)
4. Rozmanité přírodní a kulturní bohatství
5. Kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci
6. Tradice a dobré podmínky pro zemědělskou výrobu a lesnictví
7. Dostatečná zásoba pitné vody a vodních zdrojů pro obyvatelstvo i průmysl

Slabé stránky

8. Existence ekonomicky omezeně využitelných území a staveb (bývalé průmyslové a vojenské areály, pásma hygienické ochrany vodních nádrží, omezení hospodaření v CHKO)
9. Neuspokojivá kvalita dopravní sítě (poškozené silnice, časté uzavírky a opravy, zastaralá železniční síť)
10. Nepříznivá věková struktura obyvatelstva v malých obcích
11. Častá výstavba areálů na tzv. zelené louce namísto využívání brownfieldů
12. Proměna charakteru krajiny v souvislosti s podporou obnovitelných zdrojů energie (pěstování energetických plodin, velké plochy solárních elektráren)
13. Velké množství malých obcí a s tím související vyšší měrné náklady na zabezpečení životních standardů obyvatelstva (vodovody, kanalizace, čistírny odpadních vod)
14. Výrazná sezónnost cestovního ruchu ve prospěch letní sezóny

Příležitosti

15. Dostatek ploch a nevyužitých objektů vhodných pro vybudování průmyslových areálů
16. Zvýšení kvality osobní železniční dopravy, výstavba železničního koridoru Praha-Brno a zvýšení podílu nákladní železniční dopravy
17. Podpora ekologicky šetrné cyklistické dopravy v rámci přepravy osob i k rekreačním účelům na úkor dopravy automobilové
18. Podpora sdružování menších obcí za účelem zlepšení vyjednávacích podmínek a snížení nákladů při řešení problémů (mikroregiony, místní akční skupiny)
19. Trvalá podpora moderního odpadového hospodářství, založeném na třídění a recyklaci odpadů
20. Zvýšení ekologické stability krajiny vhodnými opatřeními (podpora přírodě blízkého lesnictví a ekologicky šetrného zemědělského hospodaření)
21. Využití rozsáhlého majetku, vydaného v rámci církevních restitucí, ve prospěch ekonomického i kulturního rozvoje regionu (nově zpřístupněné památky, nové pracovní příležitosti)

Hrozby

22. Upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na jejich negativní dopady na životní prostředí a charakter krajiny
23. Nárůst individuální osobní dopravy na úkor dopravy hromadné
24. Vylidňování venkovských oblastí regionu
25. Rušení mateřských a základních škol na venkově
26. Odliv kvalifikované pracovní síly
27. Rozpínavost měst a průmyslových areálů do okolní krajiny
28. Nedostatečná protipovodňová opatření na vodních tocích v okolí sídel

Výsledky:

	Váha
Silné stránky	0,347
Slabé stránky	0,177
Příležitosti	0,196
Hrozby	0,265

Zdroj: Vlastní výpočet

Strategie konfrontace

Nejvhodnější strategií pro další rozvoj Středočeského kraje je dle výpočtu Fullerova trojúhelníku strategie ST. Tato strategie je postavena na využití silných stránek pro zamezení možným hrozbám. Největším problémem z hlediska možných ohrožení zdárného rozvoje Středočeského kraje je dle mého názoru upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na jejich negativní dopady na životní prostředí a charakter krajiny. Jedná se zejména o prosazování podnikatelských záměrů určitých zájmových a lobbistických skupin, které se snaží realizovat prostřednictvím svých kontaktů na vlivné osobnosti ve vedení kraje. Příkladem mohou být nejasnosti kolem naplňování zákona o veřejných zakázkách nebo nadstandardní dotační podpora některých diskutabilních projektů. Tyto hrozby se již projevily v nedávné době například ve formě nadstandardní podpory solárních elektráren, pěstování energetických plodin nebo v současnosti prověřovaných zakázkách z éry bývalého středočeského hejtmána Davida Ratha. Tyto praktiky mají negativní dopad na možné podnikatelské aktivity seriózních a poctivých investorů a deformují pořizovací ceny realizovaných projektů v neprospěch zadavatele. Navíc umožňují realizaci i takových podnikatelských záměrů, které jsou pro obyvatele kraje neekonomické, neekologické a mnohdy dokonce zbytečné. Silnou stránkou Středočeského kraje k zamezení této hrozby by byla přitažlivost regionu pro investory. Ti by měli z dlouhodobého hlediska dbát na průhlednost zakázek a nebránit se veřejné diskusi, kontrole svých podnikatelských záměrů, zveřejňovat nekalé praktiky a tím vytvořit zpětnou vazbu a tlak na vedení kraje. To by mělo vždy postupovat transparentně, hospodárně, ve prospěch občanů a jejich životního prostředí.

Další velké hrozby pro Středočeský kraj spolu velmi úzce souvisí. Jedná se o vylidňování venkovských oblastí regionu směrem do měst, odliv kvalifikované pracovní síly

zejména do Prahy a velkých měst regionu, mnohdy nekoncepční rušení mateřských a základních škol na venkově a s tím související rozpínavost měst, satelitních čtvrtí a průmyslových areálů do okolní krajiny. Značná část mladých kvalifikovaných lidí obtížně hledá ekonomicky dobře ohodnocené zaměstnání ve svém oboru ve venkovských oblastech a menších městech, proto se stěhují za prací. Často se také jedná o lidi v reprodukčním věku, kteří mají rodiny a děti. Na venkově tak postupně obyvatelstva ubývá a mění se jeho věková struktura ve prospěch starších lidí. Z tohoto faktu vyplývá časté tlaky na rušení mateřských i základních škol, zdůvodňované kapacitními a ekonomickými příčinami. Naopak ve městech se ze stejných důvodů míst ve školkách a školách nedostává. Hrozbu tohoto jevu je nutno minimalizovat s využitím hned několika silných stránek. Jednak se jedná o již zmíněnou přitažlivost pro investory, kteří mohou vhodně zvolenými projekty podpořit venkovské oblasti regionu, vytvořit nová pracovní místa a tím udržet kvalifikovanou pracovní sílu v regionu (poblíž místa bydliště). Zároveň díky dalším silným stránkám – dobré infrastruktuře a výhodné poloze v rámci ČR – tito lidé mohou cestovat a rozvíjet různé volnočasové aktivity. Kromě toho mohou využívat i rozmanitosti kulturního a přírodního bohatství regionu jako jeho další silné stránky, aniž by museli trvale bydlet ve městě. Mohou tak využít další silnou stránku – kvalitní a zdravé prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci. Tuto silnou stránku navíc využívají i mnozí obyvatelé velkých měst, kteří na venkov cestují zejména o víkendech. Mají zde chaty, chalupy a ekonomicky i jinak pozitivně ovlivňují rozvoj venkovských oblastí. Rozpínavost velkých měst je dále vhodné regulovat cíleným usměrňováním již zmíněné silné stránky – přitažlivosti pro investory. Je třeba dbát na to, aby při posuzování jejich investičních záměrů bylo preferováno nové využití momentálně nevyužitých případně chátrajících areálů a objektů (staré nefungující tovární a výrobní haly, opuštěné kancelářské budovy, objekty bývalých kasáren a vojenských újezdů apod.), tzv. brownfieldů. Ty je možné zrekonstruovat pro nové využití nebo zbourat a na jejich místě vystavět nové funkční objekty.

Další hrozbou pro region by mohl být nárůst individuální osobní automobilové dopravy na úkor dopravy hromadné. V souvislosti s výše uvedenými jevy (pravidelné cestování lidí z venkovských oblastí do měst za prací a naopak z měst za rekreací) a s rostoucí ekonomickou silou obyvatelstva prudce roste počet osobních automobilů na silnicích. Jejich vytiženost je ale nízká, velmi často jezdí automobilem do města za prací pouze jeden člověk. Tento jev je doprovázen negativními dopady na životní prostředí, kvalitu

silnic, rostoucími náklady na jejich opravy a údržbu. Silnou stránkou pro zmírnění tohoto jevu je opět zejména přitažlivost pro investory. Čím více práce ve venkovských regionech investoři nabídnou, tím méně lidí bude na velké vzdálenosti za prací cestovat osobním automobilem. S přitažlivostí pro investory úzce souvisí i vyšší míra konkurence v různých druzích hromadné dopravy, umožnění vstupu soukromých dopravců na trh v železniční i autobusové dopravě, vyšší tlak na cenu jízdného, zlepšení služeb dopravců (zejména na železnici), propracovaná návaznost a vyšší vytíženost spojů. Obecně platí, že pokud je pro zaměstnance ekonomicky výhodné a časově akceptovatelné využití hromadného dopravního prostředku, obvykle nemá motivaci využívat k dopravě do zaměstnání vlastní osobní automobil.

Poslední uvažovanou hrozbou jsou nedostatečná protipovodňová opatření na vodních tocích v okolí některých obcí a měst. Zatímco protipovodňová opatření na většině velkých řek jsou průběžně řešena a vylepšována, na menších tocích je tato problematika často opomíjena. Ohrožení zdraví a majetku obyvatel v důsledku povodní nepřichází sice tak často, ale pro dotčené osoby a podnikatelské subjekty má obvykle velké ekonomické důsledky. V souvislosti s nedávnou postupnou změnou struktury zemědělské výroby v kraji, související s podporou pěstování energetických plodin a kukuřice na velkých plochách, jsou povodně častým jevem i tam, kde se dříve téměř nevyskytovaly. Zmíněné plodiny s mělkým kořenovým systémem nedokážou zajistit dostatečnou absorpci srážkové vody, která následně rozvodní vodní toky. Silnou stránkou pro odvrácení této hrozby je podpora tradice a využití dobrých podmínek pro zemědělskou výrobu a lesnictví. Zejména se jedná o podporu pěstování hluboko kořenících plodin s melioračními účinky (jeteloviny, vojtěška, travní porosty), zvyšování sorpčního komplexu půd s pomocí živočišných hnojiv (chlévská mrva) a naopak snížení podílu granulovaných průmyslových hnojiv, dlouhodobá aplikace zásad trvale udržitelného a přírodě blízkého hospodaření v lesích, využívání techniky s nízkým měrným tlakem na půdu a podobně. V obecné míře jsou žádoucí veškerá opatření, která udrží vodu v krajině a zpomalí její odtok, například budování malých vodních nádrží na vodních tocích nebo uvádění napřímených a případně vybetonovaných koryt potoků do původního stavu. Tyto žádoucí zásahy zároveň představují další zvýšení přitažlivosti regionu pro investory jako působení další silné stránky regionu proti této hrozbě.

9 Návrh programu dalšího rozvoje Středočeského kraje

Pro návrh programu dalšího rozvoje Středočeského kraje jsem zvolila střednědobý horizont (2014 – 2020), který má zároveň vazbu na další programové období podpory rozvoje regionu z fondů Evropské unie. Program rozvoje po roce 2020 bude do značné míry závislý na úspěšnosti realizace programů rozvoje kraje v letech 2007 – 2013 a 2014 – 2020 a na dalších vlivech. Například na budoucí vnitropolitické situaci České republiky, směřování její zahraniční politiky, možných mezinárodních konfliktech a z nich vyplývajících opatření, na přijatých mezinárodních závazcích a zejména na míře nových poznatků vědeckého výzkumu a technického pokroku. Tyto okolnosti závisí na celé řadě vnitřních i vnějších vlivů, které nelze zcela přesně předjímat.

9.1 Program rozvoje Středočeského kraje v souladu se zásadami ochrany životního prostředí

Vize programu rozvoje: Středočeský kraj bude svébytný, prosperující a dynamicky se rozvíjející územně samosprávný celek, který dokáže využít pozitivních výsledků ekonomického rozvoje ve prospěch kvality života obyvatelstva a zdravého životního prostředí. To vše při zachování a respektování přírodních, kulturních i ekonomických specifíků jednotlivých oblastí kraje.

Cílem ekonomického rozvoje je vytvořit pro podnikatele příznivé prostředí, které podpoří objem realizovaných investic a pomůže vytvořit nová pracovní místa v regionu. Současně musí vycházet ze zásad trvale udržitelného rozvoje regionu tak, aby bylo zachováno kvalitní a zdravé životní prostředí pro obyvatelstvo a nebyl nežádoucím způsobem narušen ráz krajiny. Zpracovaný program vychází z již dříve popsané charakteristiky Středočeského kraje a dále respektuje strategii konfrontace, jež byla stanovena jako optimální pro rozvoj kraje v rámci zpracované SWOT analýzy. Předpokládám přitom, že se podaří vyčerpat finanční prostředky na podporu regionu v rámci Regionálního operačního programu Střední Čechy pro programové období 2007 – 2013 a rovněž prostředky vyčleněné pro celou ČR v ostatních programech EU pro toto programové období. Čím více zásadních problémů se podaří rychle a koncepčně vyřešit s využitím pro-

středků EU, tím více prostředků z rozpočtu ČR bude možné v budoucnosti využít na rozvoj jednotlivých regionů včetně Středočeského kraje.

Navrhovaná opatření v souladu se strategií konfrontace tedy vedou k podpoře silných stránek za účelem současného omezení hrozeb. Pro přehlednost je u každého opatření v závorce uvedena silná stránka, kterou má toto opatření posílit, respektive hrozba, jež má být oslabena.

Opatření vedoucí k posílení silných stránek:

- a) Vytvoření vhodného a motivačního legislativního rámce v rámci kraje i ČR (posílení silných stránek- přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb – odliv kvalifikované pracovní síly, rušení mateřských a základních škol na venkově)
 - zjednodušení administrativy
 - maximální otevřenost a transparentnost zadavatelů i státní správy ve vztahu k podnikatelským subjektům
 - přehlednost, aktualizace a snadná dostupnost informací, týkajících se databáze ekonomického rozvoje regionu (např. podniky, pozemky, zdroje)
 - organizace školení a zajištění poradenského servisu pro podnikatele za účelem zvyšování jejich právní orientace
 - nevytvářet legislativní tlak (na krajské a vládní úrovni) na rušení mateřských a základních škol na venkově z důvodů „úspor“ a nedostatečného naplnění žákovských kvót (sledování vývoje populačních křivek, zachování pracovních míst pro učitele, optimalizace kvality života rodičů i dětí vzhledem k minimalizaci cestování do škol a bezpečnosti dětí)
- b) Maximalizace využívání existujících podpůrných programů pro rozvoj podnikatelských aktivit v soukromé sféře v rámci kraje i ČR (posílení silných stránek - přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb – upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady, odliv kvalifikované pracovní síly)
 - snadná dostupnost informací o možnostech čerpání prostředků z podpůrných programů rozvoje na úrovni kraje, ČR i EU

- zjednodušení administrativní náročnosti projektů pro tyto programy
 - důraz na transparentnost při posuzování jednotlivých projektů včetně zohlednění míry důležitosti realizace konkrétního projektu pro rozvoj regionu a kontroly splnění podmínek po jeho realizaci
- c) Maximalizace využívání existujících podpůrných programů pro financování investičních záměrů kraje a dále modernizace a údržby majetku kraje (posílení silných stránek- přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb – odliv kvalifikované pracovní síly, upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady)
- zveřejňování dokumentace včetně uzavřených smluv za účelem dosažení maximální otevřenosti a transparentnosti čerpání prostředků včetně spolupráce s nevládními organizacemi (např. Transparency International)
 - snadná dostupnost informací o možnostech čerpání prostředků z podpůrných programů rozvoje na úrovni kraje, ČR i EU
 - zjednodušení administrativní náročnosti projektů pro podpůrné programy
 - důraz na transparentnost při posuzování jednotlivých projektů včetně zohlednění míry důležitosti realizace konkrétního projektu pro rozvoj regionu a kontroly splnění podmínek realizace projektu
- d) Regionální marketingové a motivační aktivity za účelem cíleného přílivu nových investorů (posílení silných stránek - přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb – odliv kvalifikované pracovní síly, rozpínavost měst a průmyslových areálů do okolní krajiny, upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady)
- investiční pobídky v pravomoci kraje (nabídka vhodných pozemků a prostor pro podnikání za zvýhodněných podmínek, kvalitně připravené územní plány s vylíčením průmyslových zón, zavedení regionálních daňových úlev ve speciálně vyčleněných ekonomických zónách a oblastech se zvýšenou nezaměstnaností, příprava flexibilních rekvalifikačních programů s účastí kraje pro konkrétní vytipované investory)

- ekonomická propagace regionu v rámci ČR i EU (oslovení konkrétních investorů s ohledem na nabídku kvalifikované pracovní síly dle oboru, aktualizovaná prezentace regionu na internetu v několika jazycích, rozesílání tiskovin, bulletinů a regionálních zpravodajů)
- e) Podpora podnikání s důrazem na malé a střední podnikání (posílení silných stránek - přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb - upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na jejich negativní dopady na ŽP a charakter krajiny, odliv kvalifikované pracovní síly, vyliďňování venkovských oblastí regionu, rušení mateřských a základních škol na venkově)
- pomoc kraje při získávání finančních zdrojů pro podnikatelské projekty (konzultace a informační podpora při získávání finančních prostředků, vytváření fondů pro financování projektů, posuzování podnikatelských záměrů včetně dopadu na životní prostředí, poskytování garancí, daňové zvýhodnění začínajících podnikatelů)
 - asistenční a organizační pomoc kraje (pořádání výstav a veletrhů, organizace obchodních setkání se zahraničními partnery, podpora podnikatelských sdružení)
 - podpora dlouhodobých investic se zaměřením na kvalifikované pracovníky s trvalým bydlištěm co nejbližší zaměstnání na krajské, národní i nadnárodní úrovni formou investičních pobídek, daňových úlev a dotací, omezení podpory „montoven“
 - podpora podnikatelských záměrů využívajících nejnovějších poznatků vědeckého výzkumu a progresivních technologií s minimalizací negativních dopadů na životní prostředí (výrazný pozitivní ekonomický efekt v dlouhodobém horizontu, pracovní místa pro vzdělané a kvalifikované pracovníky s dlouhodobými sociálními vazbami na region, snížení míry migrace za prací, doprovodný efekt rozvoje služeb, zvýšení počtu rodin s dětmi v regionu)
 - podpora investic s pozitivním dopadem na ochranu životního prostředí pro právnické i fyzické osoby (dotace na investice do moderních a vysoce účinných systémů ochrany ovzduší pro průmyslové podniky, tzv. kot-

líkové dotace pro fyzické osoby, vhodně zvolená míra dotační podpory výroby energie z obnovitelných zdrojů, finanční motivace právnických i fyzických osob k co největší míře recyklace a zpětného využití odpadů, minimalizaci skládkování, podpora výstavby vysokoteplotních spaloven odpadu včetně využití odpadního tepla)

f) Využití potenciálu ekonomických výhod, plynoucích z polohy hlavního města Prahy v centru kraje (posílení silných stránek- výhodná geografická poloha, přitažlivost pro investory, infrastruktura / oslabení hrozeb – nárůst individuální osobní dopravy na úkor dopravy hromadné, odliv kvalifikované pracovní síly)

- pomoc kraje při využití pracovních příležitostí v hlavním městě (provázanost nabídky pracovních míst ve Středočeském kraji a v Praze prostřednictvím úřadů práce, spolupráce při rekvalifikaci pracovní síly)
- zajištění kvalitní dopravní infrastruktury pro účely mobility pracovní síly (provázanost a optimální návaznost spojů různých druhů hromadné dopravy, údržba a opravy stávající silniční a dálniční sítě včetně postupného odstraňování nebezpečných a kritických míst, spolupráce kraje s Magistrátem hlavního města Prahy na umístění a výstavbě odstavných parkovišť v okrajových částech Prahy s návazností na MHD a s možností využití rozvíjející se cyklistické dopravy, bezproblémová dopravní dostupnost letišť)
- rozvoj cestovního ruchu v návaznosti na návštěvnost Prahy jako oblíbené turistické destinace s důrazem na využití potenciálu zahraničních turistů (propagace turistických cílů regionu v součinnosti s hlavním městem Prahou)
- využití Prahy jako velkého odbytiště zboží a služeb pro podnikatelské subjekty ve Středočeském kraji (pořádání farmářských trhů, firemní prodejny zboží a služeb, spolupráce s obchodními řetězci na prodeji zboží)

g) Rozvoj cestovního ruchu (posílení silných stránek - rozmanité přírodní a kulturní bohatství, kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci, přitažlivost pro investory, infrastruktura / oslabení hrozeb – upřednostňování krátkodobých eko-

nomických efektů bez ohledu na negativní dopady, vylidňování venkovských oblastí regionu, nárůst individuální osobní dopravy na úkor dopravy hromadné)

- účast regionu na propagaci turisticky atraktivních cílů (tištěné bedekry a brožury, internetové stránky, využití zpětné vazby turistů formou dotazníků na možnosti zlepšení turistického komfortu)
- maximální využití prostředků z podpůrných programů na opravy kulturních památek a související investice včetně ubytovacích a stravovacích zařízení, cyklostezek a center pro volnočasové aktivity, navyšování a zkvalitňování ubytovacích kapacit v blízkosti turistických cílů
- přizpůsobení infrastruktury včetně dopravní dostupnosti, provázanosti a vhodného načasování spojů potřebám turistického ruchu

h) Rozvoj zemědělské výroby a lesnictví s ohledem na rozmanitost přírodních podmínek, ekologii, vliv na ráz krajiny a vodní režim (posílení silných stránek - tradice a dobré podmínky pro zemědělskou výrobu a lesnictví, dostatečná zásoba pitné i užitkové vody a vodních zdrojů, kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci, přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb – upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady, vylidňování venkovských oblastí regionu, rušení mateřských a základních škol na venkově, odliv kvalifikované pracovní síly, nedostatečná protipovodňová opatření)

- maximální využití podpůrných programů pro zemědělce a prostředků ze Společné zemědělské politiky EU 2015 až 2020, zejména pak dotací na tzv. greening (ozelenění), týkající se vhodné diverzifikace plodin, zachování výměry trvalých travních porostů a podpora ploch využívaných v ekologickém zájmu (jedná se o nenárokové platby zemědělcům po splnění řady přísných podmínek za účelem motivace k hospodaření ekologicky šetrným způsobem)
- na krajské, národní i nadnárodní úrovni cílená podpora kroků k přiblížení se přírodě blízkému cyklickému agroekosystému (odklon od průmyslových hnojiv, podpora provázanosti živočišné a rostlinné výroby, postupné zvyšování sorpčního komplexu půdy a jejích retenčních schopností)

- podpora na krajské, národní a nadnárodní úrovni formou dotací a podpůrných programů, vycházejících z naplňování zásad Standardů GAEC 1 a GAEC 2, zejména opatření směřujících proti erozi, omezení pěstování širokořádkových plodin na svazích, podpora pěstování hlubokokořenících plodin a travních porostů za účelem prevence povodní a zpomalení odtoku vody z krajiny (úzce souvisí s podporou greeningu)
 - omezení dotací a podpůrných programů pro pěstování poměrně nových a historicky neproověřených plodin s diskutabilním celospolečenským ekonomickým prospěchem, například řepky olejky (plodiny zásadním způsobem změnily ráz krajiny, její vodní režim a zvýšily produkci nežádoucích alergenů), postupný návrat k podpoře pěstování potravinářských plodin (např. brambor, obilovin)
 - na krajské i národní úrovni formou dotací a podpůrných programů podporovat v zemědělství i lesnictví rozvoj technologií s nízkým měrným tlakem na půdu s cílem její ochrany před degradací utužením (vícenápravové stroje v rámci prevence nevratného stlačení půdy a zachování její schopnosti infiltrace a retence vody, podpora chovu tažných koní v lesnictví)
 - na krajské i národní úrovni formou dotací a podpůrných programů motivovat vlastníky lesů k hospodaření v souladu se zásadami přírodě blízkého lesnictví (podpora výběrného hospodaření na úkor pasečeného, podpora výsadby hlubokokořenících melioračních a zpevňujících dřevin, podpora k životnímu prostředí šetrných technologií)
- i) Krajská, národní i nadnárodní podpora investic do čistíren odpadních vod pro obyvatelstvo i průmysl (posílení silných stránek - dostatečná zásoba pitné vody a vodních zdrojů, kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci, přitažlivost pro investory, tradice a dobré podmínky pro zemědělskou výrobu a lesnictví / oslabení hrozeb – upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady)

- dotace na realizaci čistíren odpadních vod pro průmysl, obce, města i fyzické osoby s cílem zvýšit množství zdravotně nezávadné užitkové i pitné vody v kraji
 - součinnost kraje a orgánů státní správy při nekompromisním postihování potenciálních znečišťovatelů vodních zdrojů za účelem jejich motivace k realizaci čistíren odpadních vod
- j) Podpora ekologicky šetrných způsobů dopravy (posílení silné stránky - infrastruktura, přitažlivost pro investory, kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci / oslabení hrozeb - nárůst individuální osobní dopravy na úkor dopravy hromadné)
- využití dotací a programů podpory na modernizaci a obnovu vozového parku v železniční i autobusové dopravě
 - motivace obyvatelstva k co největší míře využívání hromadné dopravy (součinnost kraje při optimalizaci návaznosti spojů různých druhů hromadné dopravy, spolupráce kraje s vlastníky a provozovateli dopravních firem na finanční motivaci obyvatelstva k využívání hromadné dopravy včetně využití konkurenčního boje jednotlivých dopravců)
 - součinnost kraje při podpoře cyklistické dopravy a budování cyklostezek pro rekreaci i přepravu obyvatelstva (využití prostředků z podpůrných programů na budování cyklostezek, podpora vytvoření funkčního systému půjčoven kol pro veřejnost včetně parkovacích míst)
 - podpora progresivních a ekologicky šetrných způsobů pohonu vozidel individuální i hromadné dopravy (dotační podpora obnovy vozového parku autobusů MHD na pohon CNG nebo LPG včetně výstavby související infrastruktury, zejména čerpacích stanic, finanční zvýhodnění právnických osob při nákupu ekologicky šetrného vozidla)
- k) Součinnost obcí, měst, orgánů státní správy a kraje při zpracovávání územních plánů rozvoje obcí a měst v souladu se zásadami trvale udržitelného rozvoje (posílení silných stránek – kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci, dostatečná zásoba pitné vody, přitažlivost pro investory / oslabení hrozeb - roz-

pínavost měst a průmyslových areálů do okolní krajiny, upřednostňování krátkodobých ekonomických efektů bez ohledu na negativní dopady)

- důraz na přednostní využívání brownfieldů, nevyužívaných objektů a ploch v intravilánech měst a obcí
- co nejpřísnější dodržování žádoucím způsobem zpracovaných územních plánů, velmi pečlivé posuzování výjimek z těchto plánů
- využívání zemědělského a lesního půdního fondu v souladu se stanoveným účelem, s maximální pečlivostí posuzovat žádosti o vynětí pozemků ze zemědělské (lesní) půdy (cílem je zamezit nežádoucímu a obtížně vratnému úbytku zejména zemědělské půdy a negativním dopadům na životní prostředí z tohoto úbytku plynoucích)

1) Podpora protipovodňových opatření zejména na malých a středních vodních tocích a v okolí sídel (posílení silných stránek – přitažlivost pro investory, rozmanité přírodní a kulturní bohatství, kvalitní prostředí pro venkovské bydlení a rekreaci, tradice a dobré podmínky pro zemědělství a lesnictví, dostatečná zásoba pitné vody / oslabení hrozeb - nedostatečná protipovodňová opatření na vodních tocích v okolí sídel)

- dotační podpora realizací technických protipovodňových opatření (protipovodňové hráze, suché a polosuché poldry, regulace a čištění vodních toků v oblasti sídel)
- podpora opatření vedoucích ke zpomalení odtoku vody z krajiny (již zmíněná zemědělská a lesnická opatření ke zvýšení infiltrace a retence vody, odstraňování nevhodných meliorací a navrácení vodních toků do původních koryt, podpora výstavby malých vodních nádrží, obnova mezí, remízků a zasakovacích pásů)
- součinnost obcí, orgánů státní správy a kraje při dodržování stavebních uzávěr v záplavových oblastech vodních toků

10 Závěr a diskuze

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zpracování programu ekonomického rozvoje Středočeského kraje v souladu s ochranou životního prostředí a zásadami trvalé udržitelnosti. Navrhovaná opatření vycházejí z popisu situace ve Středočeském kraji z různých hledisek. Hlavní pozornost jsem věnovala ekonomické charakteristice kraje ve vazbě na specifika přírodních podmínek. Dále program vychází z charakteristik sociálního a environmentálního rozvoje. Zvláštní důraz je kladen na co největší zapracování zásad trvalé udržitelnosti včetně optimalizace využití a podpory obnovitelných zdrojů energie.

Tato opatření, která jsou v dlouhodobém horizontu celospolečensky žádoucí, jsou spojena s rozsáhlými investicemi. Za účelem motivace investorů byly proto zpracovány programy podpory na úrovni krajské, celostátní a nadnárodní podle zaměření konkrétního projektu. Klíčovou úlohu z hlediska objemu alokovaných prostředků mají podle mého názoru po vstupu České republiky do Evropské unie programy nadnárodní. Pro účely mé diplomové práce byly zásadní operační programy týkající se cíle Konvergence, a to programy tematické a dále Regionální operační program Střední Čechy (ROP NUTS II) pro programové období 2007 – 2013. V diplomové práci jsem se zabývala alokací vyčleněných prostředků podle různých hledisek. Podrobně byl pak rozpracován Regionální operační program Střední Čechy, který byl v programovém období 2007 – 2013 z hlediska míry podpory žádoucích aktivit pro kraj nejdůležitější. Vyčleněné prostředky z těchto programů je nutno vyčerpat do konce roku 2015, přičemž zejména u tematických programů je čerpání celého vyčleněného objemu prostředků ohroženo. Jak vyplývá ze zprávy Hospodářských novin (2013), má Česká republika vážné problémy s čerpáním prostředků za programové období 2007 – 2013 a hrozí, že miliardy eur zůstanou nedočerpány a propadnou. Více se přitom osvědčily regionální operační programy, kde je velká šance vyčleněné prostředky v termínu do konce roku 2015 vyčerpat.

V současné době v rámci podpory z Evropské unie probíhá programové období 2014 – 2020, během kterého bude opět možné čerpat vyčleněné prostředky z Evropských strukturálních a investičních fondů. Pro zpracovaný program ekonomického rozvoje Středočeského kraje je plánované čerpání těchto prostředků za účelem financování žádoucích aktivit velmi důležité. Problematiky regionálních operačních programů se týkala i jedna z hypotéz mé práce – „V rámci Regionálních operačních programů v programovém ob-

dobí 2007 - 2013 je vyčleněn pro Středočeský kraj největší objem prostředků.“ Vzhledem k tomu, že Středočeský kraj je rozlohou největším krajem ČR, dalo by se potvrzení této hypotézy předpokládat. Posouzením a porovnáním objemu alokovaných prostředků ve všech regionálních operačních programech ale byla tato hypotéza vyvrácena. Do Středočeského kraje bylo v rámci ROP NUTS II dokonce naopak vyčleněno nejméně prostředků. Domnívám se, že příčinou je relativně malé množství zásadních problémů, které je kraj v porovnání s ostatními regiony České republiky nucen urychleně řešit. Ve zcela opačné situaci jsou regiony severozápadních Čech a severní Moravy, pro které bylo v rámci ROP Severozápad a ROP Moravskoslezsko vyčleněno nejvíce prostředků (řešení zásadních problémů v souvislosti se znečištěním životního prostředí, vysokou mírou nezaměstnanosti, nutností restrukturalizace průmyslu apod.).

Jak vyplývá z charakteristiky ekonomického rozvoje kraje za posledních 10 let, většina ukazatelů vykazuje pozitivní trendy vývoje. Ukazatel HDP s výjimkou období ekonomické recese 2008 – 2009 trvale roste, stejně jako ukazatel podílu krajského HDP na obyvatele. Zachování tohoto trendu je žádoucí a ve velké míře bude podpořeno naplněním opatření, navržených ve strategii budoucího ekonomického rozvoje regionu. Naopak negativní vývoj vykazuje v posledních letech rostoucí míra nezaměstnanosti, která je nejvyšší u lidí s nižším dosaženým vzděláním. Tento trend je třeba naopak vhodnými opatřeními zmírnit, přestože Středočeský region vykazuje v rámci České republiky ve srovnání s ostatními regiony druhý nejnižší počet nezaměstnaných hned za hlavním městem Prahou.

Jednou z nejdůležitějších částí mé diplomové práce je SWOT analýza Středočeského kraje, z jejíž závěrů vychází strategie budoucího ekonomického rozvoje regionu. Na základě popsaných charakteristik a prostudovaných zdrojů týkajících se problematiky jsem provedla párové srovnání pomocí Fullerova trojúhelníku a z následného výpočtu stanovila nejvhodnější strategii dalšího rozvoje kraje – strategii konfrontace. Tím se potvrdila druhá hypotéza mé diplomové práce – „Kraj by se měl dále rozvíjet dle strategie Konfrontace.“ Hypotéza vycházela z předpokladu, že Středočeský kraj je ekonomicky silným a dostatečně stabilním územně správním celkem, který je připraven se přímo konfrontovat s ohrožením. Z podstaty strategie – posílení silných stránek k eliminaci hrozeb – vychází navrhovaný program. Jeho nejdůležitějším bodem je posílení přitažlivosti regionu pro investory, poskytující dlouhodobou nabídku práce pro kva-

lifikovanou pracovní sílu s trvalým bydlištěm v blízkosti zaměstnání. Tito investoři by měli v co největší míře využívat ekologicky šetrných technologií v souladu s principem trvale udržitelného hospodaření. Neméně důležitá je i cílená podpora žádoucích agroenvironmentálních a vodohospodářských opatření, která zajistí dostatek pitné i užitkové vody a zdravých potravin. Těmito kroky se zároveň vytváří vhodné prostředí pro kvalitu života obyvatelstva, vznik citové vazby na region, posilování sociálních vazeb a motivace obyvatelstva tento stav udržovat a rozvíjet.

Podle mého názoru vytvořený program vyváženě zohledňuje šetrnost k životnímu prostředí při zachování ekonomického rozvoje a prosperity v regionu. Důraz je kladen na různé formy podpory progresivních a ekologicky šetrných technologií a podnikatelských záměrů. Zároveň je třeba předcházet tomu, aby tyto podpory byly různými formami zneužívány, případně jejich neuvážené čerpání vedlo k nežádoucím a mnohdy obtížně předvídatelným efektům. Je důležité si uvědomit, že jakákoliv podpora jedné vybrané části systému vede k vychýlení celého systému z rovnováhy. Příkladem může být masivní podpora výroby energie z obnovitelných zdrojů v minulých letech. Například dle mého názoru neuvážená podpora bioplynových stanic a výroby bionafty v konečném důsledku znamenala úbytek pěstování potravinářských plodin ve prospěch energetických. Dalším příkladem je masivní výstavba plošně rozsáhlých solárních elektráren na kvalitní zemědělské půdě. Tyto kroky přinesly řadu negativních důsledků – tlak na zvýšení cen potravin, úbytek kvalitní zemědělské půdy, proměna charakteru krajiny, zvýšení množství alergenů v ovzduší, snížení schopnosti půdy vázat vodu a s tím související extrémní sucha, povodně, vznik nových překážek pro volný pohyb zvěře. O všech negativních dopadech se můžeme dále dočíst v multimediální ročence životního prostředí serveru Vítejte na Zemi. Kritika na podporu obnovitelných zdrojů energie, konkrétně bioplynových stanic, se objevila i na internetovém serveru Novinky (1. 8. 2014). Článek nese název „Bioplynové stanice okrádají české krávy o krmivo“. V extrémních případech může nesprávně nastavená podpora jedné oblasti systému dokonce vyvolat stav, který vyžaduje nápravu formou nově stanovené podpory pro jinou část systému. Příkladem je nově plánovaná podpora českých pěstitelů brambor pro rok 2014 (www.finance.cz, 31. 7. 2014). O ekonomické efektivitě takovýchto kroků by se dalo pochybovat. Naopak programy pro podporu ekologicky šetrných druhů dopravy a související infrastruktury, výstavby cyklostezek, nových progresivních a k životnímu

prostředí přátelských technologií nebo vhodných agroenvironmentálních a vodohospodářských opatření mají neoddiskutovatelný přínos.

Zatímco podpory a dotace z fondů Evropské unie mají pevně stanovená pravidla pro celé programové období, národní a případně krajské dotace a programy podpory jsou mnohem flexibilnější. Zpravidla se každoročně modifikují a upravují. Mohou tak rychle a pružně reagovat na nové poznatky vědy a výzkumu a případnou změnu „společenské objednávky“. Proto se domnívám, že budou fungovat jako vhodný stabilizační mechanismus v případech, kdy již realizované programy podpor přinesly nezamýšlené nežádoucí důsledky.

Domnívám se, že pro každý region je nejdůležitější podmínkou rozvoje motivace obyvatelstva se každodenně a aktivně na rozvoji regionu podílet. Kromě toho je důležitá vzájemná ekonomická spolupráce a uvědomělost obyvatel kraje tak, aby svou ekonomickou aktivitou podporovali místní podnikatele a přispívali tak k prosperitě regionu. Tím dojde k postupnému naplňování hlavní vize programu ekonomického rozvoje a Středočeský kraj bude svébytným, prosperujícím a dynamicky se rozvíjejícím regionem, který dokáže využít pozitivních výsledků ekonomického rozvoje ve prospěch kvality života svých obyvatel a zdravého životního prostředí.

I. Summary and keywords

The main aim of this Master's thesis was to process economic development program of Středočeský region in compliance with environmental protection and sustainable development. The proposed arrangements in Středočeský region spring from various views. Attention was paid mainly to economic characteristic of given region in relation to specific nature conditions. Furthermore the program is based on social and environmental development characteristics. Stress is put on processing of sustainable development principles including optimization, use and support of renewable sources of energy.

One of the most important parts of my Master's thesis is SWOT analysis of Středočeský region on which is based the strategy of future economic development of this region. Based on above described characteristics and learnt sources, which are linked to this issue, pair comparison was made by dint of Fuller triangle and ensuing calculation helped to establish the most effective strategy of future development of this region – confrontation strategy. On this strategy – to enhance strong point in order to eliminate threats - is based this program. In my opinion, in each region the most important aspect is to motivate the citizens to everyday active participation on region development. Apart from that, mutual economic cooperation and economic conscience of citizens of this region is important in order to support local entrepreneurs by means of citizens' economic activity and thus contributed to the prosperity of this region. Thus the main aim of this program, which should positively influence the economic development of Středočeský region, would be gradually accomplished. Středočeský region will be prosperous and dynamically developing region, which is able to use the positive results of its economic development as to improve the life conditions of local citizens and healthy nature environment.

Keywords: Economic development, sustainable development, Středočeský region, support, environment

II. Seznam použitých zdrojů

Adamčík, S. (1997). *Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje*. Ostrava: Technická univerzita.

Alternativní zdroje energie (2011). Výroba energie z biomasy [online]. In *Alternativní zdroje energie*. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.alternativni-zdroje.cz/vyroba-energie-biomasa.htm/>>.

Ano, bude líp (2014). Do hry se vrací státní podpora bioplynových stanic [online]. In *Ano, bude líp*. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.anobudelip.cz/cs/onas/aktuality/z-medii/do-hry-se-vraci-statni-podpora-bioplynovych-stanic-15914.shtml/>>.

Asefa, S. (2005). *The economics of sustainable development*. Kalamazoo, Mich.: W.E. Upjohn Institute for Employment Research.

Autorevue (2011). Biopaliva čeká rozmach [online]. In *Autorevue*. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <http://www.autorevue.cz/biopaliva-ceka-rozmach-nizsi-cenu-dela-osvobozeni-od-spotrebni-dane_1/>.

Bartáčková, L. (2010). *Atlas zařízení pro nakládání s odpady: Sklárky inertních odpadů a spalovny odpadů*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, veřejná výzkumná instituce.

Biodis (2014). Bioplynové stanice: Středočeský kraj [online]. In *Biodis*. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <<http://bioodpady.ecomanag.cz/stredocesky-kraj-2/>>.

Blažek, J., & Uhlíř, D. (2002). *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Karolinum.

Blažek, J., & Uhlíř, D. (2011). *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Praha: Karolinum.

Boekema, F. (2001). *Knowledge, innovation, and economic growth: the theory and practice of learning regions*. Northampton: Edward Elgar Pub.

Business Info (2014). Malé a střední podniky [online]. In *Business info*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/statni-dotace-a-programy-podpory/male-a-stredni-podniky.html>>.

Business Info (2014). Výzkum a vývoj [online]. In *Business info*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/statni-dotace-a-programy-podpory/vyzkum-a-vyvoj.html>>.

Czechinvest (2008). Brownfieldy ve Středočeském kraji [online]. In *Czech Invest*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechinvest.org/brownfieldy-ve-stredoceskem-kraji-nulova-sance-pro-klasicke-zemedelstvi-a-prumysl>>.

- Český statistický úřad (2010). Výsledky zemědělského šetření Agrocensus 2010 ve Středočeském kraji [online]. In *Český statistický úřad*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ed5a24f6b19a857ec125795100353d3e/\\$FILE/Agrocensus_2010.pdf](http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ed5a24f6b19a857ec125795100353d3e/$FILE/Agrocensus_2010.pdf)>.
- Český svaz ochránců přírody (2014). O ČSOP [online]. In *Český svaz ochránců přírody*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z WWW: <http://www.csop.cz/index.php?cis_menu=1&m1_id=1001&m_id_old=1000/>.
- EAgri (2009). Program rozvoje venkova 2014 – 2020 [online]. In *EAgri: Dotace*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/>>.
- Econlib (2008). Thorstein Veblen [online]. In *Library of economics and liberty*. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Veblen.html>>.
- EkoBonus (2011). Jak fungují bioplynové stanice? [online]. In *EkoBonus*. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.ekobonus.cz/jak-funguji-bioplynove-stanice-ukazkovy-priklad-zajimaveho-reseni-z-trebone/>>.
- Enviweb (2013). Středočeský kraj plánuje přejít od skládek ke spalovnám [online]. In *Enviweb*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.enviweb.cz/clanek/odpady/94275/stredocesky-kraj-planuje-prejit-od-skladek-ke-spalovnam/>>.
- Enviweb (2013). Středočeský kraj plánuje přejít od skládek ke spalovnám [online]. In *Enviweb*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.enviweb.cz/clanek/odpady/94275/stredocesky-kraj-planuje-prejit-od-skladek-ke-spalovnam/>>.
- Enwikiwiki (2008). Indikátory rozvoje (čehokoliv) [online]. In *Enwikiwiki*. [cit. 2013-12-08]. Dostupné z WWW: <[http://www.enwikiwiki.cz/wiki/Indik%C3%A1tory_rozvoje_\(%C4%8Dehokoli\)](http://www.enwikiwiki.cz/wiki/Indik%C3%A1tory_rozvoje_(%C4%8Dehokoli))>.
- Evropa (2010). Podpora využívání energie z obnovitelných zdrojů [online]. In *Evropa: Přehledy právních předpisů*. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/energy/renewable_energy/en0009_cs.htm/>.
- Faltová Leitmanová, I. (2012). *Regionální rozvoj - přístupy a nástroje*. Praha: Alfa nakladatelství.
- Ferkl, V., & Remeš, J. (2006). Klokočná, demonstrační objekt přírodě bližšího, nepasečeného hospodaření založeného na způsobu výběrných těžeb [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/6997042B-F1C6-476F-BF54-47667DEBB476/0/Klokocnaweb.pdf>>.

First International Company (2014). Dotační tituly pro podporu obnovitelných zdrojů a ochrany životního prostředí [online]. In *Dotace a úvěry z EU*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.dotace.org/7593/enviroment/>>.

Globální fond pro energetickou účinnost a obnovitelnou energii. (2009). In: Úřední věstník Evropské unie.

Greig, A., Hulme, D., & Turner, M. (2007). *Challenging Global Inequality: Development Theory and Practice in the 21st Century*. New York: Palgrave Macmillan.

Havel, P. (2014). Vyhlášení NP Křivoklátsko zkomplikuje život lidem i státnímu rozpočtu [online]. In *Česká pozice*. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/domov/ekologie/vyhlaseni-np-krivoklatsko-zkomplikuje-zivot-lidem-i-statnimu-rozpoctu>>.

Holub, P. (2012). Soukromí dopravci – naděje či zhouba české železnice [online]. In *Český rozhlas*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/domov/ekologie/vyhlaseni-np-krivoklatsko-zkomplikuje-zivot-lidem-i-statnimu-rozpoctu>>.

Hrabánková, M., Řehoř, P., Rolínek, L., & Svatošová, L. (2011). *Faktory regionálního rozvoje a jejich vliv na sociálně-ekonomický potenciál regionu: vědecká monografie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Hrabánková, M., Svatošová, L., & Boháčková, I. (2006). *Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.

Hučka, M., Kutscherauer, A., Tománek, P., Sucháček, J. & Tvrdoň, M. (2008, červen). Regionální disparity. *Working papers N.2/2008*.

Hudec, O. et al. (2009). *Podoby regionálního a miestneho rozvoja*. Košice: Technická univerzita, Ekonomická fakulta

IDnes (2008). Řepky se pěstuje nejvíce v historii, zdražuje jídlo i naftu [online]. In *IDnes: Ekonomika*. [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/repky-se-pestuje-nejvice-v-historii-zdrazuje-jidlo-i-naftu-pa4-/ekonomika.aspx?c=A080520_212142_ekonomika_zra/>.

Ježek, J. (1998). *Prostorová a regionální ekonomika*. Plzeň: Západočeská univerzita.

Kacur, P. (2010). Charakteristika, představitelé, aplikace a hodnocení behaviorálních koncepcí edukace [online]. In *Kacurpavel*. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://kacurpavel.wz.cz/prace/>>.

Kmentová, A. (2009). *Měření a indikátory regionálního rozvoje* (Bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita.

- Kolektiv autorů. (2004). *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- Kopp, J. (2001). *Úvod do regionálního výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Kopřivnice (2008). Třídy ochrany ZPF, kód BPEJ [online]. In *Kopřivnice*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://zivotniprostredi.koprivnice.org/index.php?art=482>>.
- Kozelka, P. (2014). Bioplynové stanice okrádají české krávy o krmivo. [online]. In *Novinky: Ekonomika*. [cit. 2014-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/ekonomika/343743-bioplynovne-stanice-okradaji-ceske-kravy-o-krmivo.html/>>.
- Krajská správa a údržba silnic (2014). O naší organizaci [online]. In *Krajská správa a údržba silnic Středočeského kraje*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.ksus.cz/o_nas/>.
- Krejčí, T. (2010). *Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace*. Brno: Mendelova univerzita.
- Kunová, M. (2011). *Zemědělství na Trutnovsku od roku 1945 a jeho dopady na krajinu*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. (2006). *Strategie regionálního rozvoje České republiky*. Praha.
- Ministerstvo zemědělství (2011). Příručka ochrany proti vodní erozi [online]. In *Ministerstvo zemědělství*. [cit. 2014-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.vumop.cz/sites/File/prirucka_eroze.pdf>.
- Místní agenda 21 (2014). Základní informace o místní agendě 21 v České republice [online]. In *Místní agenda 21*. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://ma21.cenia.cz/ZákladníinformaceoMA21/tabid/85/language/cs-CZ/Default.aspx>>.
- Moldan, B. (2001). *(Ne)udržitelný rozvoj: Ekologie hrozba i naděje*. Praha: Karolinum.
- Nařízení vlády č.80/2007 Sb. o stanovení některých podmínek poskytování platby pro pěstování energetických plodin (2007). In: *Sbírka zákonů na straně 1181*. 2007.
- Nařízení vlády č.80/2007 Sb. o stanovení některých podmínek poskytování platby pro pěstování energetických plodin (2007). In: *Sbírka zákonů na straně 1181*. 2007.
- Natura (2006). Seznam ptačích oblastí [online]. In *Ptačí oblasti v České republice*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.nature.cz/natura2000design3/web_lokality.php?cast=1804&akce=seznam&co=&jakShowSez=Strankovat&opener=&vztazne_id=&order=%20SITE_CODE%20&orderhow=ASC&frompage=0&searching=&def_str=1>.

Nedomlelová, I. (2008). *Teorie rozvoje, teorie ekonomického růstu a teorie regionálního rozvoje*. Liberec: Technická univerzita.

Nová zelená úsporám (2013). O programu [online]. In *Nová zelená úsporám*. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.nzu2013.cz/o-programu/>>.

Novacká, L. (2013). *Cestovný ruch, udržatel'nost' a zodpovednosť na medzinárodnom trhu*. Bratislava: Ekonóm.

Nováček, P. (2011). *Udržitelný rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Operační program podnikání a inovace (2010). Program podpory Eko-energie [online]. In *Operační program podnikání a inovace*. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo-oppi.cz/ekoenergie/>>.

Operační program pro životní prostředí (2007). Prioritní osa 3 [online]. In *Operační program pro životní prostředí*. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.opzp.cz/sekce/369/prioritni-osa-3/>>.

Ponikelský, P., & Koštejnová, Z. (2008). *Úvod do regionalistiky*. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje.

Praha životní prostředí (2011). Ekonomické nástroje [online]. In *Praha životní prostředí*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <http://envis.prahamesto.cz/rocenky/Pr09_html/kap_e3.htm/>.

Regionální informační servis (2012). Místní akční skupiny [online]. In *RIS: Regionální informační servis*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/stredocesky-kraj/regionalni-informace/mistni-akcni-skupiny/>>.

Regionální operační program Střední Čechy (2008). Přehled prioritních os a oblastní podpory [online]. In *Regionální operační program Střední Čechy*. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.ropstrednicechy.cz/documents.php?sid=m56vmmnvv43dd4inr07a6t9a65&mid=0cb647fc-8831-102b-a7b4-00e0814daf34>>.

Ročková, L. (2011). *Existence učících se regionů v dimenzi ČR* (Diplomová práce). Pardubice: Univerzita Pardubice.

Rolínek, L., & Řehoř, P. (2008). *Strategic management and measurement of competitiveness of regions on example of countries EU*. In: *Journal of Central European Agriculture*. South Bohemia University: České Budějovice

Sedláčková, M. (2009). *Význam malých a středních podniků v regionálním rozvoji* (Diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita.

Schenk, R. (2011). Hotelling's model [online]. In *CyberEconomics*. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z WWW: <<http://ingrimayne.com/econ/International/Hotelling.html>>.

Schumpeter, J. A. (2006). *History of economic analysis*. Great Britain: Taylor & Francis e-Library

Silvarium (2013). Vláda projedná národní dotace do zemědělství [online]. In *Silvarium*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.silvarium.cz/vlada-projedna-narodni-dotace-do-zemedelstvi/>>.

Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR. (2009) Praha: Ministerstvo životního prostředí.

Skupina ČEZ (2014). Fungování větrných elektráren [online]. In *Skupina ČEZ*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/obnovitelne-zdroje/vitr/flash-model-jak-funguje-vetrna-elektrarna.html/>>.

Státní fond životního prostředí ČR (2014). Státní fond životního prostředí ČR [online]. In *Státní fond životního prostředí České republiky*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<https://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/>>.

Státní zemědělský intervenční fond (2006). Program rozvoje venkova [online]. In *Státní zemědělský intervenční fond*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/cs/eafrd/>>.

Strukturální fondy (2014). Informace o fondech EU [online]. In *Strukturální fondy*. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Informace-o-fondech-EU>>.

Strukturální fondy (2014). Operační program ESPON 2013 [online]. In *Strukturální fondy*. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace/ESPON-2013>>.

Strukturální fondy (2014). Příprava období 2014 – 2020 [online]. In *Strukturální fondy*. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020>>.

Středočeský kraj (2004). Povodňový plán správního obvodu Středočeského kraje [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <http://gis.kr-stredocesky.cz/webmap/pov_plan/Plan/html_cz020/index.html>.

Středočeský kraj (2008). Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/environmentalni-vzdelavani/>>.

Středočeský kraj (2008). Informace o Středočeském kraji [online]. In *Středočech*. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.stredocech.cz/portal/stredocesky-kraj/informace-o-kraji/>>.

Středočeský kraj (2008). Integrovaná prevence [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/integrovana-prevence-ippc/>>.

Středočeský kraj (2008). Myslivost, rybářství a včelařství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/myslivost-a-rybarstvi/>>.

Středočeský kraj (2008). Nařízení Středočeského kraje č. 4/2004, kterým se vydává Krajský regulační úřad pro regulaci zdrojů znečištění ovzduší na území Středočeského kraje [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://stredocech.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/ochrana-ovzdusi/materialy-stredoceskeho-kraje/narizeni-stredoceskeho-kraje-c-42004-kterym-se-vydava-krajsk-1420533110.htm?pg=2>>.

Středočeský kraj (2008). Nástin dějinného vývoje Středočeského kraje [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/stredocesky-kraj/informace-o-kraji/historicky-vyvoj/>>.

Středočeský kraj (2008). Odbor životního prostředí a zemědělství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/krajsky-urad/odbory/odbor-zivotniho-prostredi-a-zemedelstvi/>>.

Středočeský kraj (2008). Odpadové hospodářství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/odpadove-hospodarstvi/>>.

Středočeský kraj (2008). Ochrana ovzduší [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/ochrana-ovzdusi/>>.

Středočeský kraj (2008). Ochrana přírody a krajiny [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/ochrana-prirody-a-krajiny/>>.

Středočeský kraj (2008). Posuzování vlivů na životní prostředí – EIA, SEA [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/posuzovani-vlivu-eia-sea/>>.

Středočeský kraj (2008). Prevence závažných havárií [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/prevence-zavaznych-havarii/>>.

Středočeský kraj (2008). Program snižování emisí a Integrovaný program zlepšování kvality ovzduší Středočeského kraje [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/koncepce-v-oblasti->

zp/Program+sni%C5%BEov%C3%A1n%C3%AD+emis%C3%AD+a+Integrovan%C3%BD+program+zlep%C5%A1ov%C3%A1n%C3%AD+kvality+ovzdu%C5%A1%C3%AD/>.

Středočeský kraj (2008). Průmysl [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/stredocesky-kraj/statisticke-udaje/prumysl/>>.

Středočeský kraj (2008). Přehled právních norem týkajících se ochrany přírody a krajiny [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/ochrana-prirody-a-krajiny/pravni-normy/>>.

Středočeský kraj (2008). Příspěvky na hospodaření v lesích [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/lesnictvi/prispevky-na-hospodareni-v-lesich/>>.

Středočeský kraj (2008). Středočeská integrovaná doprava [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/doprava/stredoceska-integrovana-doprava/>>.

Středočeský kraj (2008). Středočeský Fond životního prostředí a zemědělství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/stredocesky-fond-zivotniho-prostredi-a-zemedelstvi/>>.

Středočeský kraj (2008). Zemědělství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/zivotni-prostredi-a-zemedelstvi/zemedelstvi/>>.

Středočeský kraj (2008). Zemědělství [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/stredocesky-kraj/statisticke-udaje/zemedelstvi/>>.

Středočeský kraj (2010). Vyhodnocení řešené části kraje z hlediska krajinného rázu: Půdy [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.krstredocesky.cz/NR/rdonlyres/8635F8B4-36D0-43DC-833D-BB51D825D893/0/S_kraj_kapitola_F_TISK.pdf>.

Středočeský kraj (2010). Vyhodnocení řešené části kraje z hlediska krajinného rázu: Klima [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/8635F8B4-36D0-43DC-833D-BB51D825D893/0/S_kraj_kapitola_F_TISK.pdf>.

Středočeský kraj (2010). Vyhodnocení řešené části kraje z hlediska krajinného rázu: Vegetace [online]. In *Středočeský kraj*. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/8635F8B4-36D0-43DC-833D-BB51D825D893/0/S_kraj_kapitola_F_TISK.pdf>.

Svaz měst a obcí České republiky (2014). Hlavní cíle [online]. In *Svaz měst a obcí České republiky*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.smocr.cz/cz/svaz-mest-a-obci-cr/hlavni-cile/default.aspx/>>.

Szűcs, I., & Zsarnóczai, J. (2012). *Economics of sustainable agriculture*. Gödöllő: Szent István University Publishing.

Šamalíková, M., Locker, J., & Pospíšil, P. (1995). *Geologie pro stavební inženýry*. Brno: CERM.

Šašek, M. (2010). *Regional Development and Planning*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně.

Švec, P. (2014). Vláda se chystá na boj se suchem [online]. In *IDnes*. [cit. 2014-07-01]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/priprava-cr-na-sucha-0qr-domaci.aspx?c=A140529_120028_domaci_jw>.

Tluchoř, J. (2011). *Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících*. Disertační práce. Plzeň: Západočeská univerzita.

Treking (2009). Geomorfologické členění ČR [online]. In *Treking*. [cit. 2014-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.treking.cz/regiony/geomorfologicke-cleneni-ceske-republiky.htm>>.

Ústava České republiky. (1993). *Sbírka zákonů* [online]. In *Sbírka zákonů* [cit. 2013-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.sbirkazakonu.info/ustava-ceske-republiky/ceska-republika-se-cleni-na-obce-ktere-jsou.html>>.

Varadzin, F. (2004). *Ekonomický rozvoj a růst*. Praha: Professional Publishing.

Vopravil, J. et al. (2010). *Vliv činnosti člověka na krajinu českého venkova s důrazem na vodní režim a zadržování vody v krajině*. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy

Webmap (2003). Stav protipovodňové ochrany a vodního režimu krajiny [online]. In *Webmap*. [cit. 2014-01-06]. Dostupné z WWW: <http://up.webmap.cz/stredocesky/label/html/_up/texty/A.pdf>.

Wikipedia (2004). John Maynard Keynes [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2013-11-22]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Maynard_Keynes>.

Wikipedia (2004). Obnovitelný zdroj energie [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Obnoviteln%C3%BD_zdroj_energie>.

Wikipedia (2006). Územní systém ekologické stability [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z WWW:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Azemn%C3%AD_syst%C3%A9m_ekologick%C3%A9_stability>.

Wikipedia (2007). Tepelné čerpadlo [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tepeln%C3%A9_%C4%8Derpadlo/>.

Wikipedia (2009). Národní přírodní rezervace ve Středočeském kraji [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:N%C3%A1rodn%C3%AD_p%C5%99%C3%A1drodn%C3%AD_rezervace_ve_St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%A9m_kraji>.

Wikipedia (2009). Průmysl v Česku [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C5%AFmysl_v_%C4%8Cesku>.

Wikipedia (2009). Seznam tepelných elektráren v Česku [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_tepeln%C3%BDch_elektr%C3%A1ren_v_%C4%8Cesku>.

Wikipedia (2011). Alfred Marshall [online]. In *Wikipedia: the free encyclopedia*. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Alfred_Marshall>.

Wokoun, R. (2008). *Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde.

Wolfe, D. (1998). *Social capital and cluster development in learning regions*. Toronto: University of Toronto.

Žitek, V. (2004). *Regionální ekonomie a politika*. Brno: Masarykova univerzita.

III. Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Nezaměstnanost v regionech ČR v tis. obyvatel	46
Tabulka 2: Počet registrovaných subjektů MA21 k 30. 4. 2014.....	63
Tabulka 3: Objem prostředků dle cílů	65
Tabulka 4: Úroveň alokovaných prostředků v rámci ROP Střední Čechy	70
Tabulka 5: Stav čerpání z ROP Střední Čechy dle prioritních os a oblastí podpory	72
Tabulka 6: Operační programy období 2014 - 2020.....	75
Graf 1: Hrubý domácí produkt (mil Kč).....	43
Graf 2: HDP na 1 obyvatele (Kč)	44
Graf 3: Míra nezaměstnanosti (v %).....	45
Graf 4: Dlouhodobá nezaměstnanost dle dosaženého vzdělání (v tis. osob).....	46
Graf 5: Měřené emise v t/km ²	47
Graf 6: Nakládání s odpady (v t)	48
Graf 7: Ekonomický přínos z aktivit na ŽP (v tis Kč).....	49
Graf 8: Vyčleněné prostředky dle cílů (v mld Eur)	65
Graf 9: Vyčleněné prostředky dle tematických operačních programů.....	66
Graf 10: Vyčleněné prostředky ROP (v mil Eur)	67

IV. Seznam příloh

Příloha 1: Fullerův trojúhelník

